בית יעקב

ליטעראַרישע שריפט פאַר שול און היים

דינט די ענינים פון בית־יעקב שולן און ארגאַניזאַציעס בנות אגודת־ישראל אין פוילן

רעדאַקטירט דורך א"ג פרידנזאָן

לאָדזש־וואַרשע־קראָקע	ב"ה, תשרי־חשון תרצ"ו	נומער 129	דרייצנטער יאָר־גאַנג

ת ו כ ן

דאָס דרייצנטע יאָר

יובל־רוף צו דער יידישער פרוי אין פוילן

י. ל. ארלעאן גרויסע צילן און קליינע וועגן

ישראל עמיאט לידער-סעריע

אסתר גאלדשטאף ביי די יום־כפור־תפילות

חנה גראספעלד וואָס גיט „בנות" אַ יידישער טאכטער?

שרה פעסע גוטמארגן וועגן אונדזערע התחייבותן

יהודית געלבלום לויט איר פאַרבילד

א קראָקעווער חברה אַביסל מער אַחדיות

שיינדל קאַפוסטע אונדזער יובל — אַן־התחלה

א לאדזער אינים קיבוץ „אהל שרה"

דוד אפטייקער ווען ס־פאַרגייט די זון אין מגדל

י. עמיאט תפילות

אליצור הסופר אויף דער הייסער מינוט

יל"א צוויי גוטע עצות

אַן־אבסערוואַטאר פונים קראָקעווער סעמינאַר

ד"ר יהודית ראזנבוים אַ לעבעדיקער קדיש

מאַשע גאלדבערג אונדזער סיום

אלף־יוד ערלעכע אבער שטאַרקע ווערטער

ר. ב. אין מלכות פון די בערג

ב. גפן בנות־אַגודת־ישראל אין ניו־יארק

בית־יוד ערב אַ פרויען־צוזאַמענפאָר אין ליטע

פון אונדזער באַוועגונג, ידיעות און מודעות

דאָס דרייצנטע יאָר

מיטן היינטיקן העפט הייבט אָן בית-יעקב-זשורנאַל זיין דרייצנטן יאָרגאַנג. נישט דאַ איז דאָס אָרט צו דערציילן וואָס ס׳הייסט צוועלף יאָר דערשיינען פון אַזאַ זשורנאַל ווי „בית-יעקב" און נישט אַצינד איז די צייט צו דערמאָנען די פעולות פון די בית-יעקב-בלעטער אין אונדזער וועלט.

אַ פאַקט איז, אַז די, וואָס ס׳אינטערעסירט ב״י און „בנות" בכלל און די וואָס זענען ענג פאַרבונדן מ״ט אונדזער רעיון פאַרפעלן נישט צו לייענען דאָס בית-יעקב-זשורנאַל. די ווידער, וואָס ווילן זען אונדזער באַוועגונג טיף פאַרוואָרצלט און געשטאַרקט, טוען אידעאַליסטיש זיך איבערגעבן צו ווערבירן לייענער און פריינט.

גיטריי אונדזערע טראַדיציעס פון כסדר זיך באַמיען צו פאַרבעסערן דאָס בית-יעקב-זשורנאַל, וועלן מיר ב״ה אויך דאָס דרייצנטע יאָר גיין אינים זעלבן וועג און נישט קאַרגן קיין אָנשטרענגונגען, אַז אונדזערע בלעטער זאָלן קענען דינען ווי געהעריק דעם גאַנצן חרדישן כלל און גאָר באַזונדער די מינים, פאַר וועלכע אונדזער זשורנאַל איז לכתחילה גישאַפן גיוואָרן.

מיר קענען אָבער נישט מיט אַ רואיק געוויסן פאַרבייגיין נישט צו דערמאָנען, אַז ס׳זענען פאַראַן, צו אונדזער טיפן חייטיק, זייער אַ סך, וואָס וואָלטן גידאַרפט און גיקענט מחזק זיין אונדזער זאַך און טוען דאָס נישט... ווען מיר בלעטערן דאָס אַדרעסן-בוך קוקן מיר מיט צער און פאַרביטערונג אויף די טוערנס אין שטעט און שטעטלעך, וואָס שווייגן קאַלטבלוטיק, און מיר פרעגן זיך אַליין, ווי אַזוי איז דאָס מעגלעך?!

לאָמיר אָבער האָפן, אַז פאָרט וועט גובר זיין דער אמתער אידעאַליזם, די גיטריישאַפט וואָס מיר אַליין האָבן באַוויזן במשך די אַלע יאָרן, און מיר גלייבן, אַז אַלע וואָס אונדזער שטרעבן איז זייער שטרעבן, דאָס זיי וועלן פאָרט אונדז גיין צו הילף!

פול מיט בטחון, דרייסט און אומדערשראָקן, גייען מיר אַ קייגן דאָס דרייצנטע יאָר פון אונדזער אַרביט, און שוין ביים נאָענטן ארץ-ישראל-העפט וועלן אונדזערע לייענער זען אין וואָס ס׳דרוקט זיך אויס אונדזער אָפּטימיזם און שטאַרקער רצון.

יובל־רוף צו דער יידישער פרוי אין פוילן

צום צען־יעריקן קיום פון בנות אגודת ישראל

אינים היינטיקן יאָר תרצ״ו, ווערט אָפּגישלאָסן אַ תקופה פון צען יאָר, זייט ס׳איז גישאַפן גיוואָרן אונדזער אָרגאַניזאַציע. מיר פּראָקלאַמירן דעריבער דאָס גאַנצע יאָר צ״ו אַלס יובל־יאָר, אויסצידרוקן עפנטלעך די פרייד־גיפילן פאַר דעם גישאַפינים און דערגרייכטן און אָנהייבן פון דאָס ניי אַנ־אינטענסיווע טעטיקייט און פאַרשטאַרקטע אַרביט פאַר אונדזערע הויכע אידעאַלן.

ווען מיר קוקן אונטער זיך, זעען מיר, ווי מיט צען יאָר צוריק, זענען דער רוב יידישע טעכטער, אפילו פון פרומע היימען, גיווען אָפּגיריסן פון זייער שורש. להלוטין נישט פאַרמאָגט קיין יידיש־וויסן, גיווען ווייט און פרעמד פון אַ יידיש תורהדיק לעבן, זיך נישט פאַראינטערעסירט מיט קיין שום יידישן ענין, און זיי זענען גיווען אויסגישטעלט אויף דער סכנה גיפאַנגין און אַריינגישלעפּט צו ווערן וואָס טיפער אין גיזונקינער אינים תהום פון כפירה און הפקירות, אַסימילאַציע און נאָך פיל ווייטער.

שוין קרוב 15 יאָר איז גיהאַט אַוועק זינט אגודת־ישראל האָט עקזיסטירט, דאָ און דאָרט האָט זי שוין גיהאַט איר השפעה און אָנזען, איר ציל און פּראָגראַם האָט שוין גישלאָגן שורשים ווייט און ברייט, די חרדישע יוגנט און אַרביטערשאַפט איז שוין גיווען מיט איר — אָבער די טעכטער, די פרויען, די וואָס אין זייערע הענט ליגט דער גאַנצער גורל פונים פאָלקס עתיד, האָט זיך נאָך גאָרנישט גיהאַט צוגירירט צום אַגודיסטישן ווערק און נאָך גאָרנישט מיטגיפילט און מיטגילעבט אירע ליידן און פריידן.

ערשט אין יאָר תרפ״ו איז גימאַכט גיוואָרן דער דרייסטער פּרואוו. צוויי־צענטליק יידישע גיטרייע טעכטער זענען זיך צונויפגיקומען קיין לאָדזש און עפנטלעך פּראָקלאַמירט כלפי דער גאַנצער יידישער וועלט דאָס אָנגיהערן פון דער יידישער טאָכטער צום אמתן פאָלק ישראל, דאָס צוריקקערן זיך צו דער אייגינער היים, דורכן שאַפן די אָרגאַניזאַציע „בנות־אגודת־ישראל".

קליין אין צאָל. אַרומגירינגלט מיט ווייניק מאמינים אין זייער זאַך, אָבער דערפאַר מיט טיפן אייגינים גלויבן, און דערשיטערטן אידעאַליזם און קאָנסעקווענטן באַוואוסטזיין זענען זיי אַרויס אין גאַס, מיט יוגנט־לעכן התלהבות גירופן די יידישע פרוי — אַ היים, צו זייער אייגינים יידישן „איך", צו אַ ריין קדושהדיק לעבן אויף די יסודות פון תורה און אמונה.

מיט ערנצט און אחריות איז גימאַכט גיוואָרן די התחלה. ביי די שווערסטע באַדינגונגען און אָנשטרענגונגען האָט דער צענטראַלער סעקרעטאַריאַט גיפירט און פירט אַזוי אָן עד־היום מיט דער גאַנצער אַרביט, מיט קרבנות און מאַ ער גילייגט ציגל צו אַ ציגל ביז — איצט, ווען מיר קענען ב״ה מיט פריידיקן שטאָלץ מאַכן דעם סך־הכל פון אונדזער בלב ונפש איבערגעגעבינער אַרביט, פאַר דער דאָזיקער צען־יעריקער תקופה.

פון די צוויי־צענטליק ערשטע פּיאָנערנס אויף דער גרינדונג־קאָנפערענץ איז ב״ה אויסגיוואַקסן אַנ׳אָרגאַ־ניזירטע מחנה פון צוויי־צענטליק טויזנט חברות. טויזנטער יידישע טעכטער האָבן זיך דערוואָרבן

יידיש וויסן, אַ גאַנץ ניי יידיש פרויען־דור ווירקט און שאַפט, זיי זענען גליקלעך מיט זייער לעבנס־שטייגער און התנהגות. זיי זענען שטאָלץ אויף זייער אידעאַל, נישט דערשראָקן און מוטיק פירן זיי דעם קאַמף פאַר יהדות און מסורה, און האַלטן הויך די פאָן פון אגודת־ישראל.

בנות־אגודת־ישראל איז היינט שוין אַ גרויסער כוח אין דער יידישער גאַס. די קרוב 300 אָרגאַניזאַציעס אין גאַנצן לאַנד פירן אַ ברייטע קולטורעלע, סאָציאַלע און פילאַנטראָפּישע טעטיקייט, וואָס איז פול מיט ברכה פאַרן גאַנצן יידישן כלל. דער אַגודיזם האָט אין „בנות" דעם באַוואוסטזיניקסטן און אידעאַלסטן עלימענט. לשם ולתפארת זענען זייערע מעשים פאַר יעדער אַגודיסטישער זאַך און אָפט מאָל זענען זיי מקדש השם ברבים.

במשך די לעצטע דריי יאָר האָט דער בנות־רעיון אויך אָנגיהויבן אַריינצודרינגען אין דער גרויסער יידישער וועלט. אין אַ סך לענדער שאַפן זיך בנות־אָרגאַניזאַציעס און באַזונדער איז ווערט פאַרצוהייבן די גרינדונג פון בנות־אגודת־ישראל אין ארץ־ישראל, צו וועלכן אונדזער צענטראַלער בנות־אָרגאַניזאַציע אין פוילן האָט פיל צוגיהאָלפן און גאָר שיינע פּערספּעקטיוון זענען פאַרצוזען פאַר אונדזער באַוועגונג אינים הייליקן לאַנד.

אינים היינטיקן יובל־יאָר דאַרפן קודם־כל אַלע גיטרייע עסקנות דערהערן דעם רוף פון זייער אייגינים גיוויסן. די אַלע, וואָס מיינען אמתדיק, אויפריכטיק און ערלעך דעם אידעאַל, מוזן מיט אַלע כוחות זיין מאָביליזירט, גרייט צו רעאָרגאַניזירן און באַלעבן די טעטיקייט אין יעדן אָרט. ס׳מוזן אַריינגיצויגן ווערן אין די בנות־רייען אַלע אָן אויסנאַם, אַלע יידישע רעליגיעזע פרויען און מיידלעך, וואָס ווילן מיטאַרביטן פאַר אַ גיזונט יידיש פרויען־לעבן אינים גייסט פון דער תורה.

אינים היינטיקן יאָר ווערט גירופן אַ יובל־קאָנגרעס, וואָס האָט צו אַנטשיידן און צו לעזן די ברענינדיקסטע פראַגן אין דער יידישער פרויען־וועלט. אַ חוץ דעם באַקאַנט מאַכן די יידישע וועלט, וואָס „בנות" האָט גיטון פאַרן יידישן פאָלק, פאַר דער יידישער פרוי, פאַר דער יידישער היים במשך צען יאָר, וועט גאָר באַזונדער זיין די אויפגאַבע פונים קאָנגרעס איבערצובויען די בנות־אָרגאַניזאַציע אַלס אַזאַ כוח, וואָס זאָל קענען ברענגין הילף און שטיצע די צענער טויזנטער יידישע טעכטער סיי אין רוחניות, סיי אין גשמיות, אַזוי גוט אין חוץ־לאָרץ ווי אין ארץ־ישראל.

דער יובל־קאָנגרעס וועט זיך פאַרנעמען מיט אַלע פּראָבלעמען און זוכן אַנ־ענטפער אויף די שווערע שאלות פון קולטורעלן, עקאָנאָמישן און ווירטשאַפטלעכן כאַראַקטער, וואָס ליגן ווי שווערע שטיינער אויפן לעבנס־וועג פון נייען דור יידישע טעכטער, וואָס איז גיטריי דעם יידישן עבר און אַרביט פאַר אַ שענערן יידישן עתיד.

בכדי די שטים פון יובל־קאָנגרעס זאָל זיין וואָגיק און, אַז די יידישע וועלט זאָל זיך צו אים ווי גיהעריק צוהערן, מוזן וואָס גרעסערע און ברייטערע קרייזן יידישע פרויען זיין לעבהאַפט פאַראינטערעסירט מיט אים. ביי די וואַלן פון די דעלעגאַטנס צום קאָנגרעס מוזן זיך באַטייליקן אַלע יידישע פרויען. יעדע יידישע פרוי מוז אויסקויפן אַ תרומת־חברה אויפן יובל־יאָר צ״ו, בכדי צו קענען אָנטייל נעמען אין די וואַלן צום דאָזיקן וויכטיקן און הויכן קאָנגרעס.

* * *

יידישע פרוי, די גרויסע שעה רופט דיך נישט צו זיין גלייכגילטיק. דו שטייסט פאַר אַ גרויסן היסטאָרישן מאָמענט, דיינע מעשים אינים יובל־יאָר וועלן אַנטשיידן דעם גורל פון דער יידישער טאָכטער, איר צו העלפן און זי צו שטאַרקן גייסטיק און מאַטעריעליש. זי אויפצוהייבן צו דער הייך פון איר היסטאָרישער שליחות אין דער יידישער וועלט.

צענטראַלע בנות־אגודת־ישראל אין פוילן

לאָדזש, תשרי תרצ״ו

גרויסע צילן און קליינע וועגן*)

— פון —
יהודה לייב ארלעאַן

דיל מידה פון תּמימות, וואָס דער אייבערשטער פאַרלאַנגט פונים שטאַם-פאָטער אַברהם און פון זיין גאַנצער נאָכקומינשאַפט, ווערט ביי יעדער גילעגנהייט גיפלעגט און גישטאַרקט דורך די געטלעכע נביאים. דורכבלעטערנדיק דעם גאַנצן תּנ״ך מיט די צוגאָב-באַלייכטונגען פון דער תּלמודישער אַגדה, באַקומט מען ערשט אַ קלאָר בילד איבערן מהות און כאַראַקטער פונים תּמים. דאָ דערהערט מען אַ גיזונטע מאָטיווירונג, דאָרט — אַ טרעפלעכע באַצייכונג, וואו אַנדערש — אַ טאַטזאַכלעכע באַקרעפטיקונג און פון אַלע צוזאַמען אַ קאַטעגאָרישע פאָדערונג, וואָס דרינגט ארויס פונים ריינים אמת, איינצושטעלן תּמימות פאַר אַ יסוד אין אונדזער וועלט-השקפה און פאַר אַ לייטנדיקע קראַפט פון אונדזער לעבן.

א. דאָס ספר „שמות״ הייבט אָן מיט דער שילדערונג פונים יידישן מאַרטירער-גורל אין מצרים. די קנעכטשאַפט נעמט אָן די שרעקלעכסטע פאָרים, די פאַרביטערונג שטייגט. דער קיניג פירט אַ פשוטע אוי ראַטונגס אַקציע קעגן יידן, וואָס ווייטער, אַלץ שווערערע גזירות. ענדלעך דערשיינט דער גרויזאַמער באַפעל צו טייטן יעדן ניי-גיבוירינים זון פון דער יידישער באַפעלקערונג. די לופט שטיקט. דער לעבנס אָטים פאַרהאַקט. ווייטער, דאַכט זיך, גייט עס שוין נישט. אבער אין דעם אַנ-איבעררייס. אַ מוטיקער אַנטשלוס. אַ דרייסטער שריט.

„אַ מאַן פונים לויים-הויז איז אַוועק און גינומען די לוויאישע טאָכטער (שמות ב׳ א׳). ווינקט דען נישט אַרויס פון די דאָזיקע גיציילטע ווערטער אַנ-העראאישער האַנדלונג פון גרויסן באַטייט? בעט זיך דען נישט דער איבעררייס מיט דער שילדערונג פון דער יידישער נויט אין מצרים אַנ-אויספירלעכע באַלייכטונג? רעגט דען נישט אָן דער „צופעליקער״ פרט אינים אריינפיר צו משהס גיבוירן אויף עפּיס אַ וויכטיקן שריט? ווייסן טאַקי אונדזערע חכמים צו דערציילן דעם גינויען פאַרלויף פונים גישעעניש.

אין דער שווערער מינוט, ווען דער באַפעל דערשיינט, הייבט דאָס פאָלק אויף זיינע אויגן צום פירער. ס-פילט אַפילו אַליין, וואָס ס-האָט אין דער ערנסטער מינוט צו באַשליסן. ס-פעלט אבער דערצו די נייטיקע קראַפט. מע וואַרט אויפן פירער, מיט זיין מוסטער-האַנדלונג זאָל ער געבן דעם גיהעריקן שטויס דערצו.

אונטערן דרוק פון דער גזירה, אינים אַנבליק פונים טויט-שאָטן, וואָס הילט איין דעם עתיד פון זיין פאָלק, דעצידירט דער פירער עפּיס אַנדערש. בשעת דער מלאך-המות פאָכט מיט זיינע פליגלען, קען אַ פאָלק נישט שפינען ווייטער זיין פאָדים פון לעבן. מיט דער גרוילהאַפטער גזירה ווערט מען גישטעלט פאַר אַ מצב אָן אַנ-אויסוועג. דער אונטערגאַנג פון דער אומה איז יעצט אומפאַרמיידלעך. וואָס זאָל מען טון? אפשר ווייטער פלעכטן די קייט פון דורות, ווידער ברענגען קינדער אויף דער וועלט? ניין! בידים דאַרף מען נישט ליפערן קיין נפשות פאַרן בלוט-דורשטיקן מערדער. מיט דער לעצטער גזירה איז שוין גיוואָרן דערגרייכט דער הויך-פונקט פון יידישע צרות. מע מוז זיך אָפּשטעלן. מע מוז פונאַנדערלאָזן די פאַמיליע. שיידן זיך מיט די ווייבער און וואַרטן אויפן גרויסן נס, וואָס מוז קומען אין דער פאַרצווייפלטסטער נויט.

ווער איז עס גיווען דער „מאַן״, דער פירער? עמרם, דער גדול הדור, די אָנגיזעענע פּערזענלעכקייט, דער ראש פון די סנהדרין, דער פאָטער פונים קינפטיקן גואל. ער שיידט זיך מיט זיין ווייב. קיינער וואַגט זיך נישט אַנטקעגן צו שטעלן, דאָס אייגינע גיפילט דיקטירט אַפילו אַנדערש, פון דעסט וועגן פאָלגט מען אים. אַלע טוען נאָך זיין ביישפּיל און שיידן זיך מיט זייערע ווייבער. איינע איז אבער גיווען, וואָס האָט גיהאַט מוט. אַ יידישע פרוי, אַ נביאה, זיין אייגינע טאָכטער, מרים דערשיינט פאַר אים מיט דער שטאַרקער טענה:

„דיין גזירה איז נאָך שווערער פאַר פרעהס. פרעה האָט נאָר פאַראורטיילט די זכרים, דו אבער — די זכרים מיט די נקבות. פרעה איז אַ רשע, איז נאָך דעריבער אַ ספק, צי זיין באַפעל וועט ווערן אויסגיפירט, דו ביסט דאָך אבער אַ צדיק, וועט דאָך דיין גזירה זיכער מקוים ווערן״ (שמות רבה א׳).

פרעה איז אַ רשע, קאָן ער גיוויס נישט טון לויט זיין אייגינים רצון. ער איז דאָך נאָר לגבי יידן אַ ווערקצייג אין ג—טס האַנט. אויב דער באַשעפער וועט נישט וועלן, וועט דאָך די גזירה זיכער בטל ווערן. פרעהס פּלאַן ווייסן מיר, אבער דעם אייבערשטנס ווילן איז דאָך פאַר אונדז מיט דער גזירה פאַרהוילן. דער אויסגאַנג פונים מצב איז דאָך דעריבער לגמרי בספק. דו, טאַטע, ביזט דאָך אבער אַ צדיק. דו האָסט דאָך זיכער פרייען ווילן. דו האָסט דאָך די מעגלעכקייט צו האַנדלען לויט אייגינים אויסוואַל צווישן גוטס און שלעכטס. אויב דו וועסט באַשליסן צו צושטערן די פאַמיליע-נעסט, אויב דו אַליין וועסט אָפּשטעלן דעם פאַרמערונגס פּראָצעס פונים פאָלק, ווער וועט דיר שטערן אין דעם, אַפילו ג—ט אַליין וועט דיך נישט אָפּהאַלטן. לעבן איז דאָך זיין גיזעץ, די אויספירונג פונים גיזעץ ליגט דאָך נאָר אין דיין האַנט. ווי אַזוי קאָנסטו זיך דערפון באַפרייען? אין דער טאַטלאָזיקייט, אינים אָפּשטעל אַנטשטייט דאָך די פולע פאַרניכטונג. אַפילו קיין נס פאַרדינסטו זיך נישט. אי, די צרות, די גזירות? זיי זענען דאָך נאָר פאַרבייגייענדיק, אָדער גאָר אַ בלויז פאַרבלענדיניש. דאָס געטלעכע גיזעץ פון לעבן, שאַפן, פאַרטפלאַנצן איז דאָך אבער אייביק, פאַלט נישט אַרונטער קיין באַדינגונגען. איז גילטיק פאַר יעדער סיטואַציע פליכט-דערפילונג, לעבנס דערהאַלטונג טראָגט שוין דעם קערן פון דער גאולה. ווי לאַנג מע שטערט אונדז נישט דירעקט דערין, האָבן מיר נישט קיין שום רעכט דערפון זיך צו באַפרייען.

עמרם האָט רעכט גיגעבן זיין טאָכטער. אַנערקענט די קראַפט פון דער טאַט, דערשפּירט די אייביקייט פונים גיזעץ און אַוועק צוריק נעמען זיין ווייב. דאָס פאָלק טוט אים גלייך נאָך.

אבער נישט בלויז אַ יחידה, אַנ-אויסדערוויילטע, אַ נביאה, האָט אין דער טראַגישער שעה אַזוי גיטראַכט און גיפילט, דאָס גאַנצע פאָלק, אַלע יידישע טעכטער האָבן מיט זעלטינער איבערגעגעבנקייט, מיט איבערנאַטירלעכע כּוחות אויפן זעלביקן אופן צוגיגרייט דעם באָדן פאַר דער קינפטיקער גאולה.

ב. ווער קען זי, די דעמלטיקע יידישע פרוי? ווער קען איר כאַראַקטער? ווער ווייס עפּיס פון איר אויפפירונג? דאָ הערן מיר ווידער אונדזערע חכמים זיי האָבן גיהאַט אַנ-אויג פאַר אַלים, אויך דאָ האָבן זיי אַרונטערגיצויגן דעם שלייער פונים ווייטן עבר און אונדז גיוויזן מיט עטלעכע שטריכן דעם מהות פון דער יידישער אומה, דעם כּוח פון דער יידישער פאָלק-פרוי.

די מצריים האָבן איבער די יידן אַנ-אומבאַגרעניצטע ממשלה, קומען אין זייערע היימען זיי צו טרייבן צו דער אַרבּיט, וואַרפן אַ בליק אויף זייערע פרויען, חנדלען זיך צו זיי בשעת דער אָפּוועזנהייט פון די מענער. פון דעסט וועגן איז דאָס יידישע פאָלק ריין גיוועזן פון אומערלעכע קינדער, נישט גיוועזן דער מינצטער איינבּרוך אין דער פאַמיליע-מאָראַל. איינע איז גיוועזן, וואָס האָט גיענטפערט מיט אַ שמייכל, גירעט מיטן מצרי אַנ-איבּריק וואָרט, האָט זי — ווי די חכמים דערקלערן – די תּורה נישט גישוינט, אָנגירופן זי ביים נאָמען, כּדי זי אויסצוטיילן פונים כּלל, פעסטצושטעלן די איינצלקייט פונים פאַקט.

יעדנפאַלס איז די פאַרהעלטניש פון דער יידישער פאָלקס פרוי פון גאָר גרויסער וואָגיקייט. דער מאַן — אַ שקלאַף. פאַרטריבן פון דער היים, פאַרפינסטערט פון דער אַרבּיט. זי — עלנט, נידערגישלאָגן. אין דעם — אַ ליבלעכער שמייכל פונים הערשער, אַ צערטלעך וואָרט פונים שטאָלצן העלד, אַ וואַרימע באַציאונג פונים פרייען מענטש. איר פּנים בלייבט אבער שטייף, איר מויל פאַרשלאָסן, איר באַנעמונג צוריקגיהאַלטן. צו דער יידישער פרוי האָט קיינער נישט קיין צוטריט. (זע ויקרא רבה ל״ב) וויפל צוריקהאַלטנדיקער כּוח, וויפל פרייקייט פון ליידנשאַפט, וויפל זיטלעכע זויבערקייט, וויפל גייסטיקע העלדישקייט קומט דערביי צום אויסדרוק!

אבער צו דער העכסטער מדרגה פון פשטות און אידעאַליזם, פון תּמימות און קדושה, פון ערלעכקייט און גבורה דערגייט זי ערשט מיט איר פאַרהעלטניש צום אייגינים מאַן.

דער גרויזאַמער קיניג רוט נישט. ער זוכט כּסדר עצות, וואָס גיכער צו פאַרטיליקן (חלילה) דאָס יידישע פאָלק. ער מאַכט זיך טענות צו דער קליינער צאָל ציגל, צום צייט-פאַרלוסט דורכן אַהיים גיין. ענדלעך פאַלט ער אויף אַ טייוולאָנישן פּלאַן: מע מוז בלייבן איבער נאַכט אויף די פעלדער, שלאָפן אויף דער פייכטער ערד, וואַלגערן זיך אין דער ליימיקער זומפּ, איינשרומפן פון שמוץ און קעלט, פאַרלירן די מענטשלעכע צורה און אויסגיין לסוף, ווי אַ ליכט. אַלץ האָט ער דערגרייכט. זיין באַפעל ווערט שטרענג אויסגיפירט. אבער

*) סוף פון נומער 127.

אויף זיין באַהאַלטענער כּוונה דערוואַרט ער זיך נישט. דאָס יידישע פאָלק גייט נישט אונטער, זיין לעבנס-קראַפט קען מען נישט אָפּשטעלן. ס-וואַקסט און שטייגט פון טאָג צו טאָג. וועמינס פאַרדינסט איז עס?

„בשעת די יידישע פרויען זענען אין מצרים גיגאַנגען שעפּן וואַסער, האָט זיי דער אייבערשטער זיי אונטערגירוקט קליינע פישעלעך. אָנשעפנדיק די קריגן, האָבן זיי אָנגיטראָגן העלפט וואַסער און העלפט פישעלעך. דערמיט זענען זיי אַוועק צו זייערע מענער אויף די פעלדער, אין איין טאָפּ גיוואַרימט וואַסער, גילאָזט זיי אָפּוואַשן און זיך אויספרישן. אינים אַנדערן טאָפּ האָבן זיי אָפּגיקאָכט די פישעלעך, גיגעבן זיי צו עסן, צו טרינקען און גיבּרענגט אַ צווייט דור אויף דער וועלט״ (שמות רבה א).

מע דאַרף האָבן אַ זייער איידעלען חוש צו דערפילן גלייכצייטיק זייער מאָראַלישע ריינקייט און העראָאישע קראַפט. אין דער שרעקלעכסטער נויט, אינים פיינלעכסטן אומיט האָט די דעמלטיקע יידישע פרוי נישט פאַרלוירן דעם מוט, נישט אַריינגיפאַלן אין יאוש, נישט גיביטערט אויף איר גורל, נישט בּיליק קאַלקולירט איר פאַמיליען לעבן. צונויפנעמענדיק די גאַנצע ווייבלעכע צערטלעכקייט, די טיפע מוטערלעכע ליבשאַפט, די איידעלסטע האַרציקייט, איז זי אַוועק אין די ליים-גריבער צום אויסגיבלייכטן, נידערגישלאָגינים און פאַרבלאָטיקטן מאַן, כּדי צו ברענגען אים אַ ביסל דערהאַלטונג-קראַפט, אַ ביסל לעבן. אַביסל פרייד. דער טויט לויערט, וואָס אַנ-אמת. פון אַלע זייטן. דער האַלט די רוט איבערן קאָפּ, דער קיניג פּלאַנט כּסדר נייע גזירות. דער יאָמער און פּיין פון פאַראומגליקלעכטע מוטערס גייט עד לב השמים. די יידישע פרוי שטייט צוליב דעם אַלים נישט אָפּ. איר זאָרג איז נאָר אַ פאַמיליאַלע זיסקייט, אַ היימישע אידיליע, אַ גיבּורט פון אַ קינד. איבערן מאָרגן הענגט טאַקי אַ שרעקלעכער קאָשמאַר. ס-וויזט זיך נישט קיין איינציקער האָפינונגס שטראַל. דער שונא רייסט אַלץ אַרויס, טייט אָפּ דעם גוף מיט דער נשמה. ביי דער יידישער פרוי איז אבער גיבּליבּן די ירושה פון תּמימות. דאָס דערהאַלט זי מיט זעלטינער גבורה, דאָס פלעגט זי מיט איר גאַנץ וועזן.

איין שפּאַן איז נאָך גיבּליבּן פריי. איין פוס-טריט איז נאָך מעגלעך. צו שטעלן נאָך אַלע אַרומצוימונגען איז נאָך איין דורכגאַנג גיבּליבּן. זי וועט צוגילאָזן צום מאַן אויפן פעלד. די איינציקע פרייקייט איז נאָך גיבּליבּן דאָס גיזעץ פון לעבן לאָזט זיך נאָך אויספירן. אמת, אינים עתיד איז נישטאָ קיין שום אויסזיכט. דער וועג איז פאַרשפּאַרט, דער מאָרגן אין טויט-שאָטן פאַרהילט. אבער דערווייל... ווי לאַנג מע נעמט נישט צו די לעצטע מעגלעכקייט, טאָר מען נישט צושטערן דעם געטלעכן פּלאַן, מוז מען טון פאַר דער צוקונפט, פאַר דער גאולה. מעג אַפילו די טאַט באַגרעניצט זיין אויף אַנ-איינציקן שריט, דערווייל גייט מען פאָראויס, דערווייל שטייט מען נישט אָפּ. וואָרן דער חשבון איבערן מאָרגן איז נאַריש. די גאַנצע קלוגשאַפט דאַרף מען אַריינלייגן אינים היינט. „משכּיל על דבר ימצא טוב, ובוטח בה׳ אשריו (משלי) די השכּלה, די קאַלקולאַציע, די אויסגירעכנטקייט, מוז ברענגען גוטס. אבער נאָר, ווען ס-איז נוגע דער זאַך, דער טאַט, דעם היינט, דעם ערשטן שריט. ווי נאָר ס-רירט אבער אָן דעם מאָרגן, דעם עתיד, דעם ווייטערדיקן אויסגאַנג, קאָן נאָר פעסטער בּטחון, גיזונטע אמונה אינים אייבערשטן ברענגען דאָס אמתע גליק.

„היום למלאכה ומחר לברכה״. (פון מיינע אַפאָריזמען).

דער היינט איז באַשטימט פאַר אַרבּיט און דער מאָרגן פאַר גליק. האָט טאַקי דער תּנא רבי עקיבא, וואָס האָט מיטגימאַכט אַ צייט פון ענלעכן שיעבּוד, גיזאָגט: אינים זכות פון די ערלעכע פרויען זענען יידן פון יענים דור אויסגילייזט גיוואָרן פון מצרים״ (מדרש דארט). דאָס איז דער פאַרדינסט פון דער יידישער פאָלקס פרוי. מיט דער ערלעכער זאָרג פאַרן גיבּורט פון ווייטערדיקע דור׳ות האָט זי אַרויסגיוויזן אַ מוסטער פון עכט יידישער תּמימות און גיבּרענגט די גאולה פאַרן יידישן פאָלק.

ג. שווערע אַרבּיט, דערנידערנדיקע קנעכטשאַפט, גרויזאַמער טויט דערדריקט טאַקי נישט דעם יידישן לעבנס כּוח. ער שרעקט זיך נישט פאַר קיין שום מאַטעריעלער נויט, פאַר קיין שום קערפּערלעכער סכּנה. ביזן לעצטן אָטים-צוג פירט דער ייד אויס זיין געטלעכע פליכט. ווי איז אבער, ווען דער אידעאַל גופא פאַרשפּאַרט אים דעם וועג, ווען די פליכט-דערפילונג קען ברענגען אַ זעליש אומגליק? דאַכט זיך, אַז דאָ דאַרף שוין די תּמימות נישט האָבן קיין אָרט. אויב מע זעט, אַז דער פאַרלוסט וועט זיין פון גייסטיקן כאַראַקטער, צו וואָס די גאַנצע מצווה? אבער אויך לגבי דעם אומפאַרמיידלעכן גייסטיקן שאָדן בלייבט דאָס גיזעץ גילטיק. אויך דאָ ווערט פאַרפאַלגט קאַלקולאַציע און חשבונות. אויך דאָ דאַרף מען נישט אויפהייבן דעם שלייער פון דער [illegible] און פאַרבייגן צוליב דעם דאָס גיזעץ. אויך דאָ מוז מען דערווייל מאַכן דעם ערשטן שריט און נישט רעכינען זיך מיטן מאָרגן.

אַ בולטע אילוסטראַציע פאַר אַזאַ טיף און העלדיש תּמימות גיט אונדז דער עפּיזאָד פונים קיניג יחזקיהו מיטן נביא ישעי׳. בשעת דער נביא ישעי׳ איז גיקומען צום קראַנקן קיניג יחזקיהו: אָנזאָגן אים די באַשטימונג פון זיין טויט, האָט זיך — דערציילן די חז״ל (ברכות י׳) — יחזקיהו גיפרעגט: מאי כּולי האי? פאַר וואָס קומט עס מיר? ענטפערט אים ישעי׳: ווייל דו האָסט זיך נישט גיזאָרגט וועגן קינדער-גיבּורט. דערויף פאַרטיידיקט זיך יחזקיהו:

— ווייל כ-האָב גיזען מיט רוח הקודש, אַז פון מיר וועלן אַרויסקומען נישט גוטע קינדער.

דערויף האָט ישעי׳ צוריק גיענטפערט:

— וואָס גייט דיך אָן דעם אייבערשטנס וועגן? וואָס דו ביסט פאַרפליכטעט, דאַרפסטו טון. וואָס דעם אייבערשטן ווידער איז ליב, זאָל ער מאַכן.

יחזקיהו האָט מודה גיווען צו ישעין און באַשלאָסן צו טון די פליכט. זייער באַגרעניצט איז דאָס מענטשלעכע אויג. אַפילו נביאישע העלזעערישקייט נעמט נישט אַרום אַלע געטלעכע געגנג, דרינגט נישט אַריין אינים פאַרבאָרגינים פּלאַן, שטויסט זיך אָן אין אַ פאַרשפּאַרטן וועג. יחזקיהו האָט גיקוקט אין דער צוקונפט מיט רוח הקודש. אבער מער, ווי אַ שפּאַן ווייטער האָט ער פאָרט נישט גיזען. מנשהס זינד איז פאַר זיין אויג דערשינען. אבער צו יאשיהוס צדקות האָט ער שוין נישט דערגרייכט. וואָס וועט זיך פונים זינדיקן מנשה אויסוואַקסן, האָט ער שוין נישט דערזען. פאַר וואָס זאָל-זשע דער מענטש בויען אויף זיין בליק, אויף זיין חשבון?

דאָס לעבן איז זיג-זאַגיק, בלענדנדיק, גליטשיק. נישט דאָס, וואָס דערשיינט פאַר שווער, איז שווער. נישט ווידער דאָס, וואָס דיר שיינט פאַר לייכט, איז לייכט. אַמאָל שטעלט זיך דיר אַ האַרטע וואַנט און אין דעם שניידט זיך דיר אויס אַ גלאַטער וועג. אַמאָל דאַכט זיך דיר, אַז דער צוטריט איז פריי און אין דעם עפנט זיך פאַר דיר אַ טיפער אָפּגרונט. דורך אַלע זיגזאַגן שלענגלט זיך דורך דער געטלעכער פּלאַן, דער גיהיימער וועג וואָס איז אויסגיהיטן פאַרן מענטשלעכן אויג. דאָס געטלעכע גיזעץ טאָר אבער נישט אַרונטערפאַלן קיין שום באַדינג, קיין שום סיטואַציע. ס-גילט פאַר אַלע צייטן און פאַר אַלע מצבים: ווי לאַנג מע קאָן נאָר שטעלן אַנ-איינציקן טריט, איז מען פון דער פליכט-דערפילונג נישט באַפרייט.

ד. דער תּמימותדיקער קוק אויפן לעבן, וואָס האַלט יעדע שווערקייט פאַר אַנ-אויגנשיינלעכקייט, יעדע שטערונג — פאַר אַ בלענדיניש, גיהער נישט בלויז צו דער יוגנט-צייט פונים יידישן פאָלק. וואָס מער איבערלעבינישן, וואָס מער עליות און ירידות, אַלץ שטאַרקער און איינגיפונדעוויטער די מידה פון תּמימות. די איינצלנע מצוה פון „תּמים תּהי׳״ ווערט אויסגיברייטערט צו אַ גאַנצער שיטה, פון אַנ-איינצלנים נביאישן רעפלעקס איבער אַ ניואַנס פון תּמימות וואַקסט אויס אַ קיילעכדיקע וועלט-השקפה. פון דער פאָלקס-האַנדלונג אין אַ מינוט פון פאַרצווייפלונג ווארצלט זיך איין אַ גיזונטע טבע. אַנ-אָפּשפּיגלונג דערפון געבן די גישיכטע-בלעטער, וואָס שילדערן דעם מצב פונים יידישן פאָלק נאָכן חורבן בית שני.

ערשט עטלעכע יאָר זענען פאַרביי נאָכן גרויסן אומגליק. די צושטערונג פון ירושלים, די שרפה פונים בית המקדש, שטייט נאָך אַלימען פאַר די אויגן. מע קאָן זיך נישט באַרויקן פונים שווערן קלאַפּ. אבער די שטראָפנדיקע האַנט איז נאָך ווייטער אויסגישטרעקט איבערן עלנטן רעשט פון ישראל. „נישטאָ דער טאָג, זייט ס-בית המקדש איז חרוב, וואָס זאָל נישט ברענגען (אַ נייע) קללה״ (סוטה מ״ח).

די רוימער באַנוגינען זיך נישט מיטן רויב פון יידיש מלכות, מיט דער פאַרניכטונג פון יש־אלס הייליקטום. דער לעצטער פונק פון האָפינונג, וואָס טליעט נאָך אינים האַרץ פון יהודה, ווילן זיי פאַרלעשן. רוים דעמאָנסטרירט איבער דעם שווער-גיטראָפינים פאָלק איר אומבּאַגרעניצטע מאַכט מיטן צואַקערן דאָס שטיקל ערד, וואו דער היכל איז גישטאַנען. זאָלן יידן נישט חלומען איבער גאולה און אויפריכטונג.

דאָס אַלץ שטילט אבער נישט דעם צאָרן פונים רוימישן אימפּעראַטאָר. דער יידישער לעבנס שטייגער, די יידישע אָפּגיזונדערטקייט, די יידישע דערהאַלטונגס קראַפט באַאומרויקט אים, ער פאַלט אויף דער עצה פונים גריכישן אַנטיוכוס און פאַרווערט מקיים צו זיין אַ טייל פון די מצוות. דערביי ווייסט ער אבער, וואו אַהין צו צילן, וואַסער מצווה צו פאַרווערן. מיט דער גזירה איבער „טבילה״ טרעפט ער אינים פינטל פון דער יידישער נשמה. וואַסער רעוואָלטאַט

די גזירה זאל נישט ברענגען, וועט ער אלץ זיין צום רצון פונים אכזריותדיקן תערשער. אויב יידן וועלן פארנאכלעסיקן, אדאנק דער גזירה, דאס גיזעץ פון פאמיליע-ריינקייט ווערט דאך דערמיט אוועקגינומין די וואנט, וואס טיילט זיי אפ פון די רוימער; ווערט דאך דערמיט אפגימעקט דער וויכטיקסטער שטריך, וואס מאכט זיי פאר אן-אפגיזונדערט פאלק; ווערט דאך דערמיט א פרייער וועג פאר דער צושמעלצונג פונים יידנטום אינים רוימערטום. אויב יידן וועלן זיך אבער פארט האלטן עקשנותדיק ביי זייער מצווה, זענין זיי דאך דערמיט פאר-אורטיילט צום אומפארמיידלעכן אונטערגאנג. מיט דעם וועט דאך אפגישטעלט ווערן דער פארמערונגס פראצעס, וואס מוטיקט אזוי שטארק דעם פאלק און גאראנטירט אים א קיום אין דער צוקונפט.

אין דער יידישער מחנה דערפילט מען די ביטערקייט פונים מצב. מע שאצט אפ די ערנסטקייט פון דער סכנה. פון גרויס צער לאזט דער תנא רבי ישמעאל בן אלישע פאלן די מיינונג: „זייט דאס ברוטאלע מלכות האט איבער אונדז באקומין די מאכט און איז גוזר גזירות, וואס שטערן אונדז אפצוהיטן תורה און מצוות, וואלטן מיר גידארפט אליין אויף זיך גוזר זיין, נישט צו נעמין קיין פרויען און נישט צו ברענגען קיין קינדער אויף דער וועלט" (בבא בתרא) צו וואס נייע דורות? איידער צו פירן א לעבן אן תורה, גלייכער אין גאנצן קיין קינדער נישט צו גיבוירן. מיט אזא גזירה ווערט דאך שוין פול דער בע-כער פון צרות. צו וואס נאך פרואוון אונדזער ווידערשטאנדס קראפט? אויב השי"ת וויל דערהאלטן די קינדער פון אברהם אבינו, זאל ער זיי שוין ברענ-ג'ן דעם נס פון דער גאולה. אזוי האט גיטראכט אמאל עמרם אין מצריים. אזוי האט גיקלערט אמאל דער קיניג יחזקיהו.

דאס איז אבער נאר גיוועון אן-אדורכלויפנדיקער רעפלעקס, אן-איינצלנע מיי-נונג, וואס ווערט אויסגידרוקט פון גרויס צער און טרייער ליבשאפט. די איבּ-ריקע תנאים האבן דווקא דעמלט גימוטיקט דאס פאלק, גישטארקט אין אים די האפינונג אויף דער גאולה און גיוועקט פסדר צו שעפערישע מעשים. אי, ס-איז נישטא קיין אויסוועג? יידישע טעכטער זענין שוין גיפרואווט אין אזא שטייגער העלדישקייט. זאלן זיי טריי פלייבן דעם יידישן פרויען-כאראקטער. זאלן זיי ווייטער פלעכטן דעם קייט פון לעבן. אי, די שווערע גזירה? זיי וועלן שוין גי-פונין עצות. די יידישע מצוה וועט נישט בטל ווערן און דאס פאלק וועט נישט אונטערגיין. גזירות זענין נאר פלענדינישן. מיט זייער קראפט פון תמימות איז מין זיי גובר. נישט צופעליק האט מסתמא רבי עקיבא גירימט די נשים צדקניות פון מצרים, וועמינס זכות האט גורם גיוועזן די דעמלטיקע גאולה. דערמיט האט ער גיוויס מרמז גיוועזן אויף דער שווערער גזירה פון זיין צייט, יידישע טעכטער זאלן זיך קענגן איר ווערן מיט מסירת נפש.

אזוי האט איין תנא נאכן אנדערן, דווקא אין דער שווערסטער צייט אויסגעיי פראקלאמירט דעם גרויסן באטייט פון חתונה האבן און קינדער גיבוירן. „ווער ס-איז משמח חתן-כלה, איז גלייך, ווי ער וואלט אויפגיבויט איינע פון די ירושלימער חורבות" (ברכות י׳). „ווער ס-פארנעמט זיך נישט מיט דער מצות פון „פרו-ורבו", איז גלייך, ווי ער וואלט בלוט פארגאסן" (יבמות ס"ג). אויב די חכמים פונים דעמלטיקן דור שטרייכן אונטער דעם ווערט פון יעדן התונה-אקט פאר אן-התחלה אינים בנין ירושלים, אויב זיי האלטן אויך אין דער גזירה-צייט די קינדער-גיבורטס פאר א חלק אין דער גאולהדיקער יצירה, ווער ווערט זי אויסמיידן? דער טויט לויערט אויף יידישע טעכטער. די יוגנט, וואס גייט אונטער דער חופה, איז זייער פארזארגט. א שווערער וואלקן הענגט אי-בערן מארגן. אבער די שטארקע רייד פון די חכמים וועקן אויף דעם כוח פון תמימות, וואס וועקט פון תמיד אן אינים יידנטום.

ווי חייט דאס פאלק האט גיפאלגט זיינע גייסטיקע פירער און טריי גיבליבן דעם גייסט פון זיין פארגאנגינהייט, באווייזן די עפיזאדן, וואס זענין גיווארן לעצטע סיבות פאר גרויסע אומגליקן אין יענער תקופה. (זע דעם מאמר „תרנגולא ותרנגולתא פון הרב ס. י. גוטנטאג אין „דרכנו" מ"ב תרצ"ה)

צוליב א האן מיט א הון איז חרוב גיווארן דאס ארט „טור מלכא". ס-איז גיוועזן א מנהג, פירנדיק חתן-כלה. אנטקייגן צו טראגן א האן מיט א הין. דאס האט גימיינט: מערט אייך, ווי די הינער! א מאל איז פארביי רוימיש מיליטער און ארויסגיכאפט דעם האן מיט דער הון. יידן זענין זיי באפאלן און גישלא-גן. קומינדיק צום קייסער, האבן די מיליטער-לייט גיזאגט: די יידן האבן אין דיר מורד גיוועזן.

צוליב אנ־אקס פון א וואגן איז חרוב גיווארן די שטאט ביתר. ס-איז גיוועזן א מנהג, גיבוירנדיק א קינד צו פלאנצן א בוים. חתונה-מאכנדיק די קינדער, פלעגט מען פון ביידע ביימער צוזאמינשטעלן די חופה. בשעת דעם קייזערס טאכטער איז אמאל דורכגיפארן, האט זיך גראד צובראכן אנ-אקס און אירע בא:לייטער האבן גינומין די חופה-ביימער פאר אנ-אקס. די יידן זענין זיי באפאלן און צושלאגן. קומינדיק צום קייזער, האבן זיי גיזאגט: „די יידן האבן אין דיר מורד גיוועזן" (גיטין נ"ז).

צווי מנהגים, פשוטע פאלקס-מנהגים. וואסער קראפט האט זיי אויסגיהעמערט? דאכט זיך, גינוג קלאר. אין די מנהגים ליגט דער נערוו פון יידישער תמימות, יידישער לעבנס-חוש. זאלן די רוימער — טראכט דאס פאלק — שארפן זייערע נעגל, זאלן זיי צו קלערן אלערליי גזירות, מיר וועלן טון אונדזער פליכט, מיר וועלן מיט די לעצטע כוחות דערהאלטן אונדזער קיום. וואס מארגן וועט זיין, דארף אונדז נישט אנגיין. דער סימבאל פון אט א דעם מוט. פון אט א דעם גלייבן, פון אט א דער תמימות זענין גיוועזן די מנהגים פונים האן מיט דער הון, אדער פון די חופה-ביימער. אנגרייפנדיק די גיצערטלטע פאלקס-מנהגים, האבן די רוימער, אפשר אומבאוואוסט, א טרייסל גיטון דאס הארץ פון דער יידישער אומה. נישט באַרעכנדיק די פאלגן, האבן יידן זיך גיווארפן ראטירין זייער לעצטן רעשט, זייער איינציקע טרייסט.

ה. א באזונדער בלוטיק קיפיטל טיילט אויס די גישיכטע פון אט א דער תקופה פאר דער צייט פון אדרינוסעס הערשאפט. מיט זיין ליידנשאפטלעכער שנאה צו יידן האט ער איבערגעשטיגן אלע ביז איצטיקע רוימישע מושלים. זייענדיק באהערשט פון דער זודיקער תאוה, אויסצוראטן דעם לעצטן שפור פון יידנ-טום, האט ער פאר יעדער מצוה-דערפילונג פאראורטיילט צום טויט. אזוי האבן יידן גימוזט לייענען „שמע-ישראל" אין דער שטיל, היטן שבת אין די היילן און לערנען תורה, אויסהיטנדיק זיך פון א רוימישן אויסשפירער.

ביטער איז אבער גיוועזן דער גורל פון די גיכאפטע פאר די „שווערע זינד". מיט דער ווילדסטער אכזריות האט מען גיהרגיט, גיברענט, גיקרייציקט און גי-ווארפן פאר צורייצטע חיות די עלנטע יידישע נפשות.

דאס גרוילהאפטסטע בילד האט מיט זיך פארגישטעלט די שטאט ביתר. אונטער דעם קיניגס אנפירונג זענין אין דער מוראדיקער הריגה פונים ביתר-אויפ-שטאנד אומגיקומין הונדערטער טויזנטער יידן. א לאנגע צייט זענין די פעלדער באלייגט גיוועזן מיט די אויסגיקויליטע קערפערס. דאס לאנד איז פשוט גיווארן פארוויסט. דער איבערגיבליבינער טייל האט גילעבט אין שרעקלעך דחקות.

נאך אלים האט ער זיך ערשט, ווי א צעיושעטע חי' גיווארפן זיך אויף די יידישע חכמים. אויף זיי האט ער ערשט אויסגיגאסן זיין גאנצן גאליקן צארן. פון די אומצאליקע הרוגים זענין ספעציעל פארנאטירט אין דער יידישער מארטירער-כראניק די פרטים פונים אויסטערלישן טויט, וואס די הייליקסטע צדיקי הדור, די אזוי גירופינע „עשרה הרוגי מלכות", האבן מיטגימאכט. די האר ווערן פארשטייפט. דאס בלוט — פארגליווערט, לייענינדיק דאס קיפיטל, וואס דערציילט איבער דעם גרוילהאפטן בלוט-באד פון די איידלסטע יידישע גייסטער, פון די לערער פאר אלע שפעטערדיקע חכמי-התלמוד, פון די גרעס-טע זיילן אין דער תורה שבעל פה.

באלייגטע פעלדער פון הרוגים, שטראמינדיקע טייכן פון בלוט, פארוויסטע שטעט. צושראקינע פנימער. אראפגילאזטע קעפ. פאריתומטע תלמידים. שרע-קנדיקע טויט-בילדער פון די באליבסטע און פארהייליקטע פירער. פארארימ-טע, אויסגיהונגערטע, אפגיריסינע — אזוי זעט אויס דאס בילד פון דער יידי-שער באפעלקערונג אין ארץ-ישראל פאר די לעצטע יארן פון אדרינוסעס הער-שאפט. די עגבערנדיקע שאלה פון „זו תורה וזו שכרה" (פאר אזא תורה, אזא שכרז) הענגט אין דער לופט אומבאענטפערט.

צי קאן זיך ווער פון אונדזער צייט פארשטעלן די הערשנדיקע שטימונג אינים לאנדז צי קאן ווער ארויסלייענען די מחשבות פון די חכמי הרורז צי קאן ווער דערפילן דאס הארץ פון דער דעמלטיקער יוגנטז צי קאן ווער אפשאצן דאס גימיט פונים רעשט לעבן-גיבליבינעז

די גאנצע פירונג פון דער השגחה האט דאך פאר אט א דעם דור גידארפט דערשיינין, ווי א ווילן אויסצוהאלטן דאס תורה-יידנטום. צי האט נאך חער, צוזעענדיק בלויז די מיתות משונות פון די ריינסטע קדושים, גיקאנט האבן קוראזש צו טון עפיס פאר תורה און יידישקייטז צי האט נאך עמיצער גיקאנט האבן א ברעקל מוט צו שאפן פאר דער צוקונפטז פולשטענדיקער אונטערגאנג פון פארשמאכטקייט און פארצווייפלונג, וואלט דאך נאך דעם אלים גיוועזן א נאטירלעכער רעזולטאט.

די גישיכטע פונים תמים-פאלק דערציילט אבער פארט עפיס אנדערש. וויסט איז גיוועזן דאס לאנד, שווערד, הונגער און מגפה האט אומגיברענגט כמעט אלע חכמים פון דער עלטערער גענעראציע. פון רבי עקיבאס רייזיקע תלמידים-מאסע זענין גיבליבן גיציילטע. פיניף האבן קוים באקומין סמיכה פונים זקן הדור רבי יהודה בן בבא. וועמין די רוימער האבן אויפן ארט דער-פאר צולעכערט זיין קערפער, חי א זופ. דער אנגיזועענסטער צווישן זיי, איז רבי יהודה ברבי אילעאי, דער גרעסטער זאמלער פון די איבערגינומינע הלכות. אויף זיין נאמין ווערט פארצייכנט די גאנצע גייסטיקע לייסטונג פון אט א דעם דור.

אין וואס איז באשטאנין די גייסטיקע לייסטונג פון אט א דעם דורז מע רעט שוין נישט איבער דעם אומפארגלייכלעכן העלדנמוט פון מקיים זיין מצוות, בשעת דער טויט לויערט פון אלע זייטן. זיי גיהערן צו די פאקטישע גבורים פון אונדזער גישיכטע. „גבורים — באצייכינין די חכמי המדרש — זהו דורו של שמד".

ווי רופט מין אבער אן די אינערלעכע קראפט, וואס האט אין דער שמד-צייט אויפגיריכט דעם פאלקס-גייסט, צוריקגישטעלט דעם תורה-צענטער, ניברענגט א ניי דור פון צדיקים און חכמיםז וואסער באצייכינונג גיט מין פאר אט א דער לייסטונגז

אונדזערע חכמים (ז"ל) האבן דערפאר גיהאט א דרייסטע אפשאצונג. אין גי-ציילטע ווערטער באקומין מיר א גינוי בילד וועגן דעם חשיבות פונים שמד-דור מיט אן-אנווייז אויף דעם כאראקטער-שטריך, וואס האט זיי צו אט א דער מדרגה דערהויבן.

„שקר החן — זהו דורו של משה, והבל היופי — זהו דורו של חזקיהו. יראת ד׳ היא תתהלל — זהו דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי" (סנהדרין כ׳ ע"א).

די העכסטע מדרגה פון תורה-קענטיניש און מצוות-דערפילונג האט דאס יידישע פאלק דערגרייכט אין דריי צייט-פונקטן פון דער יידישער גישיכטע: אין דער צייט פון משה רבנו, חזקיהו המלך און רבי יהודה ברבי אילעאי. אבער וואסער דור פארדינט די גרעסטע אנערקענונגז ווער פון די דריי דארף ווערן אויסגיצייכנטז

ווי וואלט גיוועזן אונדזער מיינונגז נישט אויפן דור המדבר, אויפן דור דעה, וואס האט בייגיוואוינט דעם מעמד הר סיני, גילערנט דירעקט פונים איש האלקים, גיווידמיט זיך בלויז דער בילדונג פון גייסט, איבערגילעבט אלע גרעסטע וואונדער ניין! די חז"ל זענין אין אן-אנדער מיינונג. פאר זיי איז דאס אלץ וויניק. נבואה, נסים א. אז. וו. זענין טאקי זייער גרויסע מעלות, אבער דערפאר נאר געטלעכע מתנות. אזא מדרגה גיהער צו דער בחינה פון חן. וואס קאן אליין אויף דער ערדישער וועלט נישט אנהאלטן, וואס מוז אנ-קומין צו א גיזונט-אויסגיבויטע באזע פונים מענטש.

אפשר אויפן דור פונים קיניג חזקיהוז אין זיין צייט זענין דאך פול גיוועזן די בתי מדרשים מיט לערנינדיקער יוגנט. אין זיין צייט האט מין דאך פון איין עק לאנד ביזן אנדערן נישט גיקאנט גיפונין קיין עם-הארץ. אבער אויך אט א דער דור פארדינט נישט דעם העכסטן לויב. לעבנדיק אויף אייגינער ערד, פירנדיק א פארצווייגטע ווירטשאפט, ווידמינדיק זיך אויך ערדישע ענינים און דערגרייכנדיק דערביי אזא מדרגה פון תורה-קענטיניש, איז באמת א זעל-טינער פראכט פאר א פאלק. אבער מער נישט. בנוגע דויערהאפטיקייט איז שיינקייט, מעג זיין גייסטיקע שיינקייט, נישט מער ווי הבל. הבל פארשווינדט און שיינקייט פארוועלקט. דערווארבינע תורה אין מלוכהשער זעלבסשטענדי-קייט, אין מאטעריעלן וואוילשטאנד איז נישט גאראנטירט פאר א לענגערן קיום ביים מינצטן טויש פון די באדינגונגין.

ווער דענז גירימט דארף ווערן דער דור פון רבי יהודה ברבי אילעאי. פאר וואס האט דווקא אט א דער דור גיהאט ביי די חכמי התלמוד אזא שטארק חשיבותז וואסער מאמענט האבן זיי אין אים ספעציעל אויסגיהויבןז דערויף קומט אין דער גמרא א קורצע מאטיווירונג.

„מע דערציילט וועגן רבי יהודה ברבי אילעאי, אז (אין זיין צייט) פלעגן זעקס תלמידים זיך צודעקן מיט איין טלית און דערביי עוסק גיוועזן אין תורה" (סנהדרין דארט).

מאראלישע יסורים, טויט-גיפאר, הונגער און פשוטע נאקיטקייט. איין מלבוש פאר זעקס מענטשן. צי קען נאך גימאלט זיין שווערערע באדינגונגיןז דערביי האט מין אויפגישטעלט א דור פון תנאים, דערביי האט מין צוריקגישטעלט די גייסטיקע קרוין אויף איר ארט. וואסער גראד פון לעבנס-לוסט, פון העלדיש-קייט, פון זעלישער רואיקייט איז דערצו נייטיקז רבי יהודהס דור, דער דור פון שמד האט דאס פארמאגט. די דעמלטיקע גבורים גיהער די גרעסטע אנערקענונג. זיי דארף מין דאנקבאר זיין; פאר דער פארווארצלטקייט פון אהבת התורה אינים פאלק. זיי האבן זי גימאכט פאר זיי אייגנטום. זיי האבן זי מיט בלוט און מארך איינגיקנעטן אין זיין הארץ אויף דער ווייטער צו-קונפט ארויס.

ווי אזוי איז דער קוואל פאר אט א דער גבורהז וואו ליגט די קראפט פאר אזא מסירת נפשז וואסער מידה האט זיי פעאיק גימאכט דערצוז „אשה יראת ד׳ היא תתהלל — זהו דורו של רבי יהודה ברבי אילעאי".

יראה באטייט: דערקענטיניש פון קטנות האדם און גדלות הבורא. יראה באטייט: זעלבסט-באגרעניצקייט און וואונדער-מעגלעכקייט, מענטשלעכע קורצזיכטיקייט און געטלעך גיהיימניס. יראה באטייט: פליכט-דערפילונג אן באגרינדונג, אן פארויסזעאונג. יראה שטעלט אוועק דאס פארהעלטיניש צווישן פליכט און גישעעניש אינים ליכט פון אייביקייט און צייטיקייט. יראה פארדרענגט די צייט-גישעעניש און באפארצוגט די אייביקייטס-פליכט. וואסער איינווארטיקע דעפיניציע קען מין געבן פאר יראהז נישט תמימותז יראה באצייכנט די באַ-ציאונג פונים מענטש צום באשעפער. תמימות — די באציאונג צו פליכט. צו טאט, צו דער אנטוויקלונג פון גישעענישן, צו לעבן. יראת איז די באזע פאר תמימות. אזא יראה — אזא תמימות.

דער שמד-דור פון דער אדרינוס-צייט איז גיוועזן דורכגידרונגין מיט יראה, ממילא מיט תמימות. דעריבער „היא תתהלל", דעריבער פארדינט ער דעם גרעסטן לויב, דעריבער ווערט ער באטראכט פארן גראניטשטיין פונים שפע-טערדיקן יידנטום, פארן כאראקטער-צייכנער פון זיין ווייטערדיקער גישיכטע. איינצלנע טריט, קליינע וועגן, פליכט-דיסציפלין, טאג-פלאן, תמימות אינים לעבן גיהער צום פאקטישן כאראקטער-שטריך פונים יידישן פאלק. נישט ניי-טיק ארויסצוכאפן דעם אדער יענים עפיזאד, די אדער יענע תקופה. די גאנצע יידישע גישיכטע איז דאך א פערמאנענטער פראצעס פון מסירת נפש. דורך יעדער האנדלונג און גישעעניש, אזוי פונים יחיד ווי פונים כלל, וועבט זיך דאך בכן אדורך דער תמימום-מאטיוו. אויב מיר האבן באלויכטן עטלעכע מא-מענטן, איז עס נאר מיטן כיוון אנצואווייזן די קערנער אדער זריעה-צייט, וואס האט אזא תמימות-כאראקטער אויטגישיילט.

ס-פעלט היינט צו טאג א ריכטיקער און אומפאסנדיקער צוגאנג צו יידישע גישיכטע. דער יסוד פון יידישער גישיכטע באשטייט אין דער הכרה איבער דער ראל פון יראת שמים אינים פאלק, איבער דער השפעה פון תמימות אויף יידיש לעבן. ביי אזא צוגאנג וואלטן פיל אומבאמערקטע מאמענטן באוויזן וואסער הערראישע קראפט דאס יידנטום באזיצט. גיוויינטלעך זעט מין דאס אין מלחמות, אין זעלבסט-שחיטות. פאראן אבער מאמענטן, וואס באצייכינין נאך בולטער דעם כוח הגבורה, די מידת התמימות פונים יידנטום.

כדאי דעריבער צו באלייכטן נאך אן-אומבאמערקטן פאקט פון דער צייט, וואס שטייט נענטער צו אונדז. אט א דער פאקט באווייזט, ווי ווייט די זעלישע גבורה פון תמימות איז נישט קיין רעזולטאט פון א פסיכאו-אנפאל אדער צו-פלאמטער עקזאלטאציע, נאר פון אן-איינגיפונדיווויסטער טבע, וואס ווירקט פא-ראלעל צום גראד יראה-גיפיל אינים פאלק.

א בליק איבערן מצב פון יידן אין מערב-אין מיטל-אייראפע במשך דעם צייט-אפשניט פונים צוועלפטן יאר-הונדערט. די קרייץ-ציגערישע מחנות האבן אויסגיקויליט טויזנטער יידן און צובלאזן ביי דער גויאישער באפעלקערונג א פייער פון ווילדער שנאה. איבער דעם גורל פון יידן דעצידירט נישט בלויז דער קיניג, דער פירשט. יעדער אויסוואורף, יעדער גאסן-יונג דערציטערט די רואיקע און פרידלעכע יידישע באפעלקערונג, ווארפט אן אן-אימה אויף א גאנצער קהלה. ביים מינצטן צוזאמינשטויס מיט א גוי הענגט דאס לעבן פון א גאנצער עדה אין דער לופט. א נארישער חלום פון א פאנאטישן פויער קען ווערן דער גורם צו א מוראדיקן בלוט-באד פאר א גאנצן ישוב.

ווער קען איבערדערציילן די גישיכטע פון די זעלבסט-שחיטות בשעת די קרייץ-צוגן! ווער קען אויסרעכינין די אומצאליקע איבערפאלן בשעה די פויזיס צווישן איין קרייץ-צוג און דעם אנדערן. לעגאלע און אומלעגאלע געלט-אויס-פרעסונג האט גיהערט צו די מעשים בכל יום. יידיש האב און גוטס איז שטענדיק גילעגן אין די הענט פון די פריצישע הולטאיעס. ביי דער מינצטער פאליטישער פארוויקלונג האט דער מושל דיספאנירט מיט יידישע חובות, בא-פרייט די בארגער פון באצאלן. ווי טשערעדיס שאף האט מין יידן גיטריבן פון איין ארט צום צווייטן. לענגערע איינגיזעסנקייט אויף אן-ארט איז פאר יענער צייט גיוועזן א גרויס גליק. ס־איז פשוט נישט צו שילדערן די מורא-דיקע שטימונג. יידיש לעבן איז גיוועזן הפקר. איבער יידיש פארמעגן האבן גיבעל־בתיוועט פרעמדע. די גאנצע „תוכחה" האט זיך אויסגיגאסן אויף די

עלנטע יידישע קיבוצים. בייטאָג האט מין אויסגיקוקט די נאַכט, ביינאַכט — דעם טאָג.

וואָס קלערט אַזאַ דערדריקטע, פאַרשעמטע און ניפלאָגטע באַפעלקערונג וועגן איר צוקונפט? ווי אַזוי פאַרזאָרגט מין דעם ווייטערן דור? בשעת מע גייט אויס פאַר שרעק איבער דעם גורל פון דער מינוט, בשעת מע ווייסט נישט דעם טעם פון אַ שטיקל מקום מנוחה, בשעת מ'איז אויסגישטעלט יעדע רגע אויף הונגער, אויף נע־ונדקייט, אויף גויאישער רציחה אדער זעלבסט־שחיטה — צי קען מין דעמלט צומאָל אַ טראַכט טון וועגן שאַפן נאָך אַ היים, וועגן חתונה־מאַכן אַ קינד, וועגן ברענגין אַ ווייטערדיק דור?

ניין! מע קאָן טאַקי נישט. ס'איז אַ פסיכאָלאָגישע אוממעגלעכקייט. אָבער, וואָס די וויסנשאַפט פאַרניינט, וואָס דער פשוטער שכל שליסט אויס, וואָס די גישיכטע פון פעלקער באַשטעטיקט נישט, מאַכט די גיזונטע תמימות אינים יידנטום פאַר אַ רעאַליטעט.

דאָס יראה-גיפיל, די תמימות־פאַרהעלטעניש, דער תורה־גייסט באַוועגט אַליין די מאַסע, פירט איר אין דער גיהעריקער ריכטונג, שטויסט זי צו דער הערא־אישער האַנדלונג. זי דאַרף נישט וואַרטן אויפן פירער. זי פרעגט אים נישט דעם דין. זי האט עס אין בלוט און פלייש. זי לעבט דאַך אינים יידנטום. ווי קען איר דאָס גיפיל, וואָס פליסט פונים יידישן קוואַל נאַרן, פאַרפירן, גיין להיפך דעם דעת התורה? דערביי איז עס טאַקי מערקווירדיק. פשוט אַ וואונ־דער. די נשמה פונים מנהג, דאָס גיפיל פונים פאָלק שטימט טאַקי גינוי מ'טן גייסט פון דער מצווה. די פאָלקס־האַנדלונג באַקומט די הלכהשע אַקצעפטאַציע.

„מע טאָר נישט פאַרקנסן אַ'טאכטער, בשעת זי איז נאָך קליין. טאָמער וועט זי גרויס ווערן און טענהן: כ'וויל אַן־אַנדערן" (קידושין מ"א).

„יעצט — באַמערקט דערצו „תוספות", וואָס איז רעדאַגירט צו יענער צייט — פירן מיר זיך, יאַ מקדש צו זיין די טעכטער קליינערהייט" (תוספות דאָרט).

פאַר וואָס? איז דאָס נישט קעגן דעם דערמאַנטן דין אין דער גמרא? ניין! דאָ גיהער צום בירור פון דער הלכה. דער איסור פון דער גמרא איז צולי־ אַ חשש. אין נאַרמאַלער צייט דאַרף מין זיך דערמיט רעכינין. יעצט אָבער — פסקינין די בעלי־התוספות — דראָט אַ גרעסערע גיפאַר, וואָס שטויסט אָפּ יענע־ מיט וואָס איז יעצט אַנדערש די צייט?

„ווייל — מאָטיווירט ווייטער „תוספות" — דער גלות פאַרשטאַרקט זיך מיט יעדן טאָג, און אויב עמיצער האט יעצט די מעגלעכקייט צו געבן זיין טאכטער אַ נדן (פאַר וואָס זאָל ער וואַרטן?) טאָמער וועט ער שפּעטער די מעגלעכקייט נישט האָבן, און זיין טאכטער וועט בלייבן זיצן אום חתונה גיהאַט".

דאָס פאָלק אַליין האט דעם מנהג איינגיפירט. ס'האט גיפילט, וואָס ס'באַטייט, בלייבן זיצן נישט חתונה גיהאַט. מאַכט אַ ייד חתונה אַ קינד, דערהאַלט ער דערמיט זיין אייגן לעבן, זיין קינדס לעבן און זיין פאָלקס לעבן.

דער גמרא-דין פון נישט פאַרקנסן יונגערהייט האַלט אפילו אונטער דאָס באַ־ טערלעכע און מוטערלעכע גיפיל פון טריישאַפט צום קינד. אויב דאָס קינד איז צו יונג, דאַרף מין אַ ביסל צו וואַרטן, כדי צו באַקומין די הסכמה. דערמיט שטרעבט מין צו פאַרזיכערן פולע האַרמאָניע אינים שפּעטערדיקן פאַמיליע־ לעבן.

דאָס איז אָבער נאָר אין נאָרמאַלער צייט, ווען דאָס לעבן גייט זיין רואיקן גאַנג, ווען דער מאָרגן שיינט צו זיין ווי דער היינט. דעמלט דאַרף מין האָבן פאַרשטענדיניש פאַר אַ סובטעלן ניואַנס אינים צוזאַמענלעב צווישן מאַן און פרוי. דאָס באַוואָרנט די גמרא און דאָס פילט אַ טאַטיס, זיידע אַ מאַמיס האַרץ, שטאַרקער, ווי דאָס מיידל אַליין.

לעבנדיק אָבער אין פסדרדיקער טויט-שרעק, פאָראויספילנדיק די מעגלעכקייט פון פשוטן אונטערגאַנג, קען מין זיך נישט פאַרגינין צו זאָרגן וועגן אַ מער אַדער ווייניקער אַנגינעמין צוזאַמענלעב. ווי קען מין צוליב אַ ווייניקער גינויע גיפאַסטקייט פון דער צונויפגיפאַרטער פאַרטיע, צוליב אַ קנייטש אין דער האַרמאָניע, קוקן גלייכגילטיק אויף דעם איבערשניט פונים אייגינים לעבן, אויף דער פאַרניכטונג פונים קינדס לעבן, אויפן איבעררייס אין דער קייט פון דורות, אויף דער פאַרטיליקונג פונים געטלעכן פאָלק, אויף דער פאַרניכטונג פון אַן־אייביקייט-אידעע.

דאָס האט דערצילט אין דער גאַנצער טיף אַ גלות-פאָלק, וועמין דער חלף איז גילעגן אויפן האַלדז, ביי דער שוועל פון אונטערגאַנג האט עס דעם מוט נישט פאַרלוירן, נאָר מיט די לעצטע כוחות גיוואָרפן אַ בריק צו דער אייביקייט.

צוגיטראָפן מיט דער הכרה פונים יידישן חוש צום דעת תורה. ווי רופט מין אָן אַזאַ מאָס גבורה פון אַ גאַנץ פאָלק במשך טויזנטער יאָרן ביי אַלערליי מצרים? נישט קלאַסישע תמימות?

ז. יעדע עכט-יידישע קולטור-באַוועגונג, יעדער דור, יעדער גייסטיקער פירער האט דורכגיזופט דעם נידאַנק און גישלייפט די פאַרמול פון דער תמימות-מידה אויף אַ באַזונדערן שטייגער, ביז ס'איז אינים גאַנצן היקף אַריין אינים מהות פונים פאָלק און גיוואָרן פאַרוועבט מיט זיין האַרץ און נשמה.

אַזוי דערציילט מין פונים גייסטיקן ריז אין לומדות און חסידות, פונים חידושי הרי"ם ז"ל, ווי ער האט אַ מאָל מיט סאַרקאַזם אָפּגיענטפערט זיינים אַ חסיד, וואָס האט אַרויסגיוויזן אַ נטי' צו קרענקלעכער פראָבלעמאַטיק — דער היפך פון יידישער תמימות.

דער חידושי הרי"ם, ווי פיל אַנדערע זעלן אין דער חסידישער באַוועגונג, האט אַליין גיוויכט און אָפּגירעט זיינע חסידים פון צו ווערן אָפיציעלע יידיש־ קייט פאַרזאָרגער. ער האט גיוויס גיהאַלטן די אָפיציאַליטעט און אָפּהענגיקייט פאַר אַ גרויסער מניעה צו עכטער חסידות.

אַ מאָל איז צו אים גיקומין איינער פון זיינע יונגע חסידים און גיבעטן אַן־ הסכמה אויף צו ווערן שוחט. ווי דער שטייגער פלעג זיין אין רוב פאַלן, האט דער חידושי הרי"ם גלייך גיענטפערט: ניין! זייענדיק אומצופרידן מיטן אָפּזאָג, האט דער יונגערמאַן אָנגיהויבן מסביר זיין מיט פּראָבלעמאַטישער חכמה זיין נירעכטי שטאַנדפונקט. — רבי, — האט ער הכנעהדיק זיך אָנגירופן — יידן טאָרן דאָך נישט עסן אומגישחטן פלייש. אויב איר וועט אַזוי יעדן פאַרווערן צו זיין שוחט, אויב אַלע זאָלן אייך פאָלגן, פונוואַנין וועלן יידן האָבן פלייש צו עסן?

דערויף האט אים דער חידושי הרי"ם איראָניש אָפּגיענטפערט: — וואָס גייט דיך אָן? וואָס זאָרגסטו אין דעם פאַל פאַרן כלל? שוחטים וועלן זיין גינוג פון די, וואָס וועלן מיך נישט פאָלגן.

ח. אפילו דאָס המונישע פאָלק, דער דורכשניטלעכער ייד ווייס אויך אינים גייסט פון תמימות צו דערציילן פאַרשידינע אַנעקדאָטן, וואָס שטעלן פאַר דעם פראָבלעמאַטיקער אין אַ וויציקער קאַריקאַטור. אַזוי דערציילט ס'פאָלק וועגן אַ היטלמאַכער, וואָס איז גיפאָרן מיטן ווייב אויף אַ יאַריד פאַרקויפן היטלין, קומינדיק אינים שטעטל אויפן מאַרק אַרויס, וואו ס'איז פיל גיווען פון פויע־ רים, פאַרברעכט דער היטלמאַכער די הענט און רופט זיך אָן פאַרצווייפלט צום ווייב:

— ...אָס זאָגסטו נישט דערצו? אַלע פויערים גייען אין היטלין, ביי וועמין וועלן מיר לייזן?

דערמיט און מיט אומצאָליקע אויסדרוקס-פאָרמין דרוקט זיך אויס די לעבנס-קלוג־ שאַפט פונים יידישן פאָלק, די טיפע יראת שמים און די פעסט-איינגיוואָרצלטע תמימות, דאָס וואָס גיצייכנט די גישטאַלט פון זיינע אבות, וואָס האט גיפורימט דעם מהות פון די קינדער. וואָס האט אים באַגלייט אויפן שווערן גלות־וועג, וואָס דאַרף אים בעיקר דערפירן צום געטלעכן ציל פונים „אחרית הימים".

ט. אַנדערע וועלן אפשר זיך פרואוון קליגלין:

— ס'איז בן נישט אַזאַ פאַרהעלטעניש פון תמימות נאַאיוויטעט? (אַזוי איז מין שאָך איצט איבערצוזעצן דעם תנכישן תמים מיט דער נעבעכדיקער באַצייכנונג פון נאַאיוו) צווינגט מין רען נישט אונדזער דור, וואָס האט מיט־ גימאַכט דעם קולטור־רענעסאַנס פון די פעלקער, אומצודרייען דאָס ראָד פון דער גישיכטע און צוריק צוקערן צו פרימיטיווער לעבנס־פאָרמים? וואָס איז דען תמימות אין אונדזער צייט, אויב נישט פאַרמאַכן די אויגן פון דער וויסנשאַפט, פון דער ליטעראַטור, פון דער פרעסע, פון דער פאַליטיק און גאַכגיין בלינד דעם גיזעץ? פאַראַן טאַקי אַזאַ שיטה. וואָס פאָדערט צו האַלטן דאָס פאָלק אין בלינדקייט, אין אומוויסן, אין איינגיצוימטקייט פון דער וועלט, כדי צו קענין שפּינין דעם פאָדים פונים לעבן, כדי צו דערהאַלטן דעם גלייכגיוויכט אינים גימיט, כדי צו לויפן אינים פאַרפּישופטן קרייז, ווי דאָס פערד ארום דעם מיל-ראָד, וואָס מע פאַרשטעלט איין אויג. וואָרן וואָס גרעסער דער שטח, וואָס ברייטער דער בליק, וואָס היקפדיקער די ידיעה איבער דער וועלט, איבער מענטש, איבער לעבן, אַלץ אָפּהענגיקער, אַלץ אומיטיקער און מוטלאָזער ווערט דער דאָרפס־פויער. אָבער אַזאַ צוריק־מאַרש אין דער קולטור איז דאָך אַן־אוטאָפּיע?

אָבער אַ גרויסן טעות האָבן די היינט־צייטיקע „חכמים", האַלטנדיק פויערישע נאַאיוויטעט פאַר יידישע תמימות. וואָסער פרעמדער שטריך איז נאַאיוויטעט פאַר יידן! וואו איז די באַרימטע יידישע פקחות, וואו איז די סוחרישע גירי־ בקייט, וואו איז די פּראַקטישע קלוגשאַפט, וואו איז די פלינקע אָריענטאַציע, וואו איז די אַלזייטיקע גייניטשאַפט, וואו איז דער אוצר פון ידיעות, מיט וואָס אַ ייד האט שטענדיק די וועלט פול גימאַכט? דער ייד איז נאַאיוו? חיפל אומגילומפערטקייט שטעקט אין אַזאַ דעפיניציע!

נאַאיוויטעט באַטייט: קליין-קעפּלדיקייט, אומבאַרעכנטקייט, יונגלשקייט, בלינדי־ קייט אָבער תמימות באַטייט: פשטות נאָך דער פילוויסנדיקייט, מענטש־ דערקענטעניש נאָך דערפאַרונג, אמונה און געטלעכער אַלמעכטיקייט נאָך טיפס־ טער השגה, קלאָרקייט אינים גאַנג פון דער גישיכטע, אַנגיפילט דעם סוד פון דער בריאה, צוגיבונדן צום אידעאַל פונים נביאישן „אחרית הימים", הרגשה אינים ווערט פון דער קליינער טאַט, צוטרוי צו דער געטלעכער מצוה, איבער־ לעבונג פון קבלת התורה.

אומוויסן? דאָס יידנטום פאַרלאַנגט עס נישט. „יוסף דעת, יוסף מכאוב" — ווער מער וויסן, אַלץ מער קרענקונג — האט דער אַלטער קאָצקער רבי (ז"ל) גי־ טייטשט: קרענקין זאָל מין און וויסן זאָל מין.

וואָס דען? תמימות קומט דווקא נאָך חכמה. דער בעש"ט (ז"ל) האט גיזאָגט: נאָך דער השגה אין אלקות, ווי אַ מלאך, דאַרף מין קענין מקיים זיין אַ מצוה, ווי דער פּשוטסטער ייד. תמימות דערגייט ביז גאונות. מע דערציילט דאַכט זיך פון חידושים הריים (ז"ל), אַז ער האט גיזאָגט אויף ר' אבוש'ל פראַנקפורטער, (דער מחבר פון ספר „ברכת אברהם"), אַז ער איז גיווען אַ גאון אין תמימות. תמימות איז דווקא די העכסטע מדרגה. תמימות שליסט אָפּ די מחשבה, דערי־ גענצט דעם מענטש, פירט אַריין אין זיין השגה דעם איינבליק און אייביקייט, די באַרירונג מיט געטלעכן סוד.

דער ייד האט גיהאַנדלט, גינישטערט, גיוואָכט. איבערגידרייט אַ וועלט. ווי נאָר ס'האט אָנגירירט אַ מצווה, ווי נאָר ער האט זיך צוזאַמענגיטראָפן מיט תורה, איז ער דערשינין, ווי אַ קינד און גיטון בשלמות ובתמימות, ווי ער וואָלט מיט זיין שכל נישט גיקאַנט אָנשפּאַרן צום נישטיקסטן גידאַנק.

אַזאַ איינשטעלונג צו דער אַלגימיינער גישיכטע, צו דער אַרומיקער וועלט, האָבן אונדזערע חכמים ז"ל פונים תלמוד אין פשוטע, אָבער זייער טיפזיניקע, ווערטער טרעפלעך פאַרמולירט. „אם ראית מלכיות מתגרות זו בזו, צפה לרגלו של משיח" (חז"ל). אויב דו זעסט אַ גיראַנגל צווישן פעלקער, אויב דו זעסט אַ שטרייט צווישן פילאָזאָפן, אויב דו זעסט אַ קאַמף צווישן סאָציאַל־ רעוואָלוציאָנערן, צווישן כלערליי וועלט-פאַרזאָרגער — פאַרלאָז דיך נישט אויף קיינים, גלייב נישט קיינים, פאַרבינד דיך נישט מיט קיינים, נישט שטעל דיך אין אַ זייט, גיי ווייטער דיין איינצלנעם שריט, טו ווייטער דיין געטלעכע פליכט און קוק דערביי אויס מיט יעדער איינציקער האַנדלונג, מיט יעדער מינצטער גיזעץ-דערפילונג אויפן פוס-טריט פון משיחן!

ווי רופט מין אָן די אַלגימיינע גישיכטע? חז"ל האָבן זי באַצייכנט מיט „מתגרות זו בזו", מיט צאַנקעריי איבער שיטות. מיט מלחמות איבער גאולה־ פלענער, דאָס איז דער קאַמף-פּראָצעס צווישן די פעלקער, דער גיראַנגל־ מאָטיוו צווישן די קלאַסן.

אָבער, ווי קומט אַהין דער ייד? וואָסער שייכות האט דערמיט דער גיזונטער תמים? צי ווייסט ער נישט בחוש, צי פילט ער נישט אינטואיטיוו, צי קען ער נישט פון טויזנט-יעריקער דערפאַרונג די מענטשלעכע באַגרעניצטקייט און דעם גיהיימניספולן גאַנג אין דער גישיכטע? איבערלעבנדיק דיין אייגינע גי־ שיכטע, דערפילנדיק דיין פאַרוואָרצלטע תמימות-קראַפט, דאַרפסטו, ייד, דאָך מאַכן דעם איינציקן שריט, דערפילן די תורה-מצוה. ווי אומבאַגרינדעט זי זאָל נישט זיין, ווי פלאַנלאָז זי זאָל נישט פאַר דיר דערשיינין, דו דאַרפסט דאָך ממש אין יעדער קלייניקייט פילן דעם אָטים פון דער גאולה, דעם פוס-טריט פון משיח. ווי פאַרהוילן דער וועג זאָל נישט זיין, פירט דאָך דערצו יעדע געטלעכע האַנדלונג.

אויב דו זעסט עס נישט, אויב דו איבערלעבסט עס נישט, אויב דו פילסט עס נישט, איז דיין יידיש בלוט אין דיר פאַרגליווערט, האסטו דעם כוח פון דיינע אָבות פאַרלוירן, ביסטו גיוואָרן אַ גישלעפטער אבר פונים יידישן כלל. עכט יידישע יוגנט האַנדלט נישט מיט קיין פּלענער, זוכט נישט קיין גרויסע וועגן, קאַלקולירט נישט מיטן אומבאַשטימטן מאָרגן, באַטייליקט זיך נישט אינים אידעען-גיראַנגל. עכט יידישע יוגנט אָבסערווירט די וועלט, קוקט נאָך דעם גישיכטלעכן פּראָצעס, פירט אַרויס די מסקנא פון מענטשלעכער באַגרעניצטקייט, איז אינערלעך מבטל אַלע חכמות און פּלענער, אַלע גרויסע און ווייטזיכטיקע וועגן. אויב זי טוט נישט אַזוי, איז זי אַראָפּ פון די פאָלקס-רעלסן, אַריינגי־ פאַלן אין קרענקלעכער פּראָבלעמאַטישקייט. און פאַרלוירן דעם וועג צו דער גיהאַפטער צוקונפט. שטאַרק-און גיזונט-יידישע יוגנט באַטראַכט דעם גיפעכט פון דער מענטשהייט און מאַכט מיט זיין אייגינער פאָלקס תורה אַ וועג פאַרן מלך המשיח.

ישראל עמיאט

נייע לידער-סעריע

1

מיטנטאָג

אין מיטנטאָג אין שטילן   אוּן פון מאַנטלין איך אין
זאַמל איך: פאַדער-הויז
דעם אומיט פון וועלט, וואָס ליגט זיך גיהאַנגין אויף אַ האַק
אין ליידיק גיפעס פאַרדרימלט   ווייל ס'איז דאָס לעבן דאָס לאַנגע
אין מיין שטוב.   צו שווער גיוועזן...

און פון שטיקל אַרט דאָס ליידיקע   און פון עמער אויפן ברונים-שטאַנג
פון דער שאַנק צום וואַנט   פון זויגן הימל זאַט גיוואָרן
מיט שאָטנס אויסגיבעט,   און פון הענגין פוסט און פאַס,
אַ נעסט פאַר אָוונטן וואָס קומין   און וואַרפט אין ברונים זיך
און לייגן דאָ דעם קאָפּ...   פון לאַנגווייל רעזיגנירט...

2

* * *

דער טאָג דער בלאַטיקער, וואָס שלאָבערט פויל צוציגן
און שטיקער וואָלקנס נאַסע שלעפּן זיך אים נאָך
ווי ביי אַ בעטלער זיינע טראַנטיס ברודיקע
אַ בעטלער, אַ בעל מום.
וואָס גייט פון שוועל צו שוועל און בעט כאטש אַ גוט וואָרט
און ווי דערוויליקט מע לייגט אויף אים קיין אַכט — — —

נאַרעלע

דער טאָג דער דאַזיקער,
האט אַ פרי-מאָרגן אויך גיהאַט
איז אַ קינד אַ מאָל גיווען...
און ס'איז שווער גיווען דאָס האָבן, שווער דאָס האָבן...
און ס'איז די וועלט גילעגן אין קראַמף פון דעם גיבוירן
אין טויטן-אַנגסט...
און — האט ווער נאָך שווערע ליידן אַ זאָג גיטון:
מזל-טוב דער וועלט: ס'איז אַ טאָג גיקומין!..
און ס'האָבן הימלין איינגיוויגט דעם פרי-מאָרגן
אין דעם וויג פון וואַלד:
—„אַ—אַ—אַ" און „איי—ליו—ליו—ליו" אַ נחתל קינד
און ס'האָבן פייגל פאַרשטאַנין, אַז מע דאַרף אַ ווײלע שווייגן
און ווינטן — אַז מע דאַרף גיין אויף שפּיצן פינגער
דאָס אוצרל נישט וועקן...
און וואָלקנס האָבן די זון גיבריגנגט צו פירן אויף מבינות
ביים ראַנד דאָרט, וואו עס איז דער פרי-מאָרגן גילעגן
אין דער וויג פון וואַלד:
— טפו, טפו, טפו, קיין עין הרע, קייז בייז אויג...
— — — — — — — — — — —
דער טאָג דער בלאַטיקער, וואָס שלאָבערט פויל צוציגן
אַ בעטלער אַ בעל מום...

בײַ די יום־כּיפּור־תּפֿילות

אסתר גאלדשטאף · רעפלעקסן

דערמאָנסט דיך אפשר, ווי דו האסט זיך פאַר מיר גיקלאָגט, אַז דו קאנסט נישט דאַווינין, אַז די תּפילות דריגגין דיר נישט אריין אינים האַרץ, אַז זייערע ווערטער זענין פאַר דיר טויטע אותיות, וואָס עמיצער האט אונטער אייגינער שטימונג צונויפגיפירט. דו האסט זיך גיוועהרט, גיערגערט, פּראטעסטירט, וואָס דו האסט נישט דערפאַר קיין שום גיפיל און באַציאונג. מיט פאַרדרוס האסטו פעסטגישטעלט, אַז די תּפילה גיט דיר גאָרנישט. דו האסט זיך גאָר נישט גיקאנט פאַרשטעלן אַפילו, אַז זי קען על פּל פּנים פאַר עמיצן אַנדערש זיין אַ שטאַרקע איבערלעבונג און נישט קיין גיוואוינהייט וואָס גייט איבער פון דור צו דור.

כ-האָב דיר דעמלט נישט גיענטפערט. כ-האָב עס דיר נישט גיוואָלט אַרגומענטירן מיט גישיכטלעכע באַווייזן, מיט ווערטער, מיט לאָגיק. כ-האָב אונטער דער האַנט נישט גיהאַט דעם פאַקטישן צושטאַנד פון אַזאַ גיפיל, פון אַזאַ תּפילה-איבערלעבונג.

די טעגלעכע תּפילה, די איינזאַמע קאנצענטרירונג, די תּפילה ביחידות קלעקט קוים פאַר זיך אַליין, פאַר אַן-אייגינים דערהער. דעמלט ליגט דאָס גיפיל נאָר אויפן גרונט פונים אייגינים האַרץ. אַנדערש איז עס אינים ערנסטן יום הדין, אינים גיבעט פונים גאַנצן כּלל, אין גימיינזאַמער צוזאַמינגיבונדנקייט. די תּפילה רעט אַליין, איר ווירקונג נעמט אַלימין אַרום, באַרירט שוואַכע און שטאַרקע, טיפע און פלאַכע, צוגיגרייטע און צופעליקע. אט האָב איך טאַקי היינטיקן יום כּפור, דאַוונידיק ווי שטענדיק אין דעם טאָג בצבור, גיטראַכט זיך: וואו ביזטו יעצט? ווי וואלט איך דיך גיוואָלט יעצט האָבן ביי זיך! כ-וואלט דיר נישט גידאַרפט דערקלערן און באַווייזן, נאָר בלויז האָבן דיך ביי זיך און פרעגן דיך:

פאַרוואָס זעסטו נישט, פאַרוואָס הערסטו נישט?

כ-בין זיכער, אַז דו וואלסט דערהערט, דערהערט דעם אָפּקלאַנג פון טיפע איבערלעבונגין און גיזעען אַ פאַלק, וואָס קען אַזוי בעטן, ווייל ס-קען אַזוי לעבן. וואָרן דער זיפץ און די האָפינונג פונים פאַלק, וואָס קומט אַזוי שטאַרק צום אויסדרוק אין זיינע תּפילות, איז דאָך אַן-אָפּשפּיגלונג פון זיין גייסט, פון זיין כאַראַקטער, פון זיין מהות, פון זיין שטרעבונג און ציל. ס-איז אפשר דאָס אַלץ פאַר דיר, ווי פאַר דיינסגלייכן אַרומגיהילט מיט אַ דיקן שלייער. אבער דאָס פאלק זעט דאָס, דאָס פאלק גלייבט אין דעם, אַלע זיינע גידאַנקין זענין גיווענדיט אין דער דאָזיקער ריכטונג. אַזוי גלייבט אַ פאַלק און האָפט, האט צוטרוי און וואַרט.

צי האסטו נישט גיהערט דאָס נשמה-קול פונים פאלק אינים מויל פון זיין שליח-ציבור אין דער אַריינפיר-תּפילה פון „הנני העני ממעש"? אינים טאָג פון פאַרגעבונג, בעטנדיק אויף סליחה ומחילה, רוקט דאָס פאלק נישט אַרויס קיין אייגינע פאַרדינסטן. ס-זעט גאָר נישט, וואָס עס פאַרמאָגט, וואָס עס האט גישאַפן, וואָס עס האט גילייסטיט. הכנעהדיק שטייט עס פאַרן באַשעפער און זאָגט: „הנני העני ממעש", „למענך ה' עשה ולא לנו".

צי האט מען טאַקי נישט אינים טאָג פון חשבון, אינים טאָג פון קאָנטראָל איבער די מעשים פונים כּלל און מעשים פונים יחיד, גאָר נישט וואָס ס-איז אָנצוגעבן? וואו זענין די גבורות פון מסירת נפש פאַר יידישקייט, וואָס דער פשוטסטער ייד ווייזט אַרויס אינים גראָען גלות? וואו זענין די קעמפערישע טאַטע-מאַמע, וואָס פירן אַזאַ שווערע מלחמה יעדן טאָג מיט אַלערליי סכּנות, כּדי צו דערהאַלטן זייער קינד ביי דער טריישאַפט צו דער אמונה, צו דער מסורה, צו אַלץ, וואָס יידיש איז? צי איז דאָס אַלץ גאָר נישט? צי בין איך נאָך דעם אַלים טאַקי דער „עני ממעש"?

דאָס איז ספּעציפיש פאַרן יידישן פאַלק. שטענדיקע אומצופרידנקייט מיט די דערגרייכטע רעזולטאַטן. אייביקער דראַנג מתקן צו זיין די וועלט מיט מלכות שדי. וואָרן וואָס האבן מיר טאַקי אויפגיטון אין פאַרגלייך מיט אונדזערע אָבות, וועמינס וועג איז נישט ווייניקער, ווי אונדזערער מיט דערנער גיווען פאַרשטעלט? פון דעסט וועגן זענין מיר, נאָך טויזנטער יאָרן, זייערע קינדער, לעבן מיט זייער כּוח.

דער שליח פונים היינטיקן ציבור זאָגט: „הנני העני ממעש" און דער בחיר פון די אָבות, יעקב אָבינו ע"ה, האָט גיזאָגט צו פּרעהן: מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבותי... (בראשית מ"ז ט'). איז עס נישט כאַראַקטעריסטיש, איז עס דען נישט אַ טיף דורכגידרונגין גיפיל אינים פאַלק? יעקב האַלט אויך, אַז קעגן זיינע אָבות, אַברהם און יצחק, זענין זיינע מעשים צו קליין.

אבער וועגן וואָס בעט דאָס פאַלק, וועגן וואָס איז עס אַזוי הייס מתפּלל, איבערחזרנדיק עטלעכע מאָל אינים ראש השנה און יום-כּפור: ויעשו כולם אגודה אחת. דערביי קלינגט באַזונדערס אָפּ די תּפילה פונים חזן „הנני העני ממעש". אין אָפּגיטוענע מעשים פאַרלאַנגט דאָס פאַלק די עראָבערונג פון אַזאַ שטח, פון אַן-אגודה אחת, אויפן וועג פון מיליאָנין שוועריקייטן. ווי ס-וואלט זיך אָפּגירוקט פון דער אַרענע, רופט דאָס פאַלק אויס זיין באַגער: נאָר דאָס טו אונדז. דערמיט וועסטו אונדז אַלץ געבן—לעשות רצונך בלבב שלם.

דאָס קול פונים חזן שטאַרקט זיך. וואָס אַמאָל פעסטער, וואָס אַמאָל זיכערער, ביז ער רופט אויס מיט שטאָלץ: כּי אָנו עמך ואתה אלקינו, אָנו בניך ואתה אָבינו. טראַץ דעם, וואָס מיר זענין אוועקגישטופּט אויפן לעצטן שטאָפּל, טראַץ דעם, וואָס די פעלקער האבן אונדז צוגינומין די מענטשלעכע רעכט, טראַץ דעם, וואָס זיי שמידן פאַר אונדז ווייטער קייטן פון געטאָ-גזירות, רופן מיר א"ס, ביז צום זיבעטן מאָל: ד' הוא האלקים! נאָר דיך אָנערקענין מיר פאַרן איינציקן ג—ט, נאָר דיין אימפּעראַטיוו אונטערווארפן אַלע אונדזערע מעשים.

אַזוי דאַוונט אַ פאַלק, אַזוי לעבן די קינדער פון די גרויסע אָבות, אַזוי פילן און בענקין די גירודפטסטע צווישן די פעלקער. איין יום-כּפור-תּפילה, איין מאָל דאַווינין בצבור, מיטן גאַנצן פאַלק, מיט זיין גיבראָכינים און מוטיקן שליח, גינוגט צו דערפילן די קראַפט וואָס ליגט אין דער יידישער תּפילה; גינוגט אויף צו קענין דעם גאַנצן יאָר, וואָס גייט נאָך דעם, דאַווינין מיט האַרץ און נשמה, מיט הכנעה-גיפיל און האָפינונגס-קראַפט, מיט אינערלעכער שטאַרקייט און טיפן גלייבן.

▪▪▪▪

וואָס גיט „בנות" אַ יידישער טאָכטער?

חנה גראָספעלד

וואָס איז בנות? ווי ווייט איז זי נייטיק? ס-איז שווער צו ענטפערן. ווען מע פרעגט אַ בחור, וואָס איז פאַר אים אַ שטיבל, צי וועט ער דערפאַר האָבן אַן-ענטפער?

— וואָס הייסט? ער וועט זיכער שמייכלין. ווי מע וואלט עמיצן גיפרעגט: וואָס איז פאַר אים אַ היים?

צי קען מין ענטפערן אויף דער שאלה: וואָס איז אַ היים? צי קען מין שילדערן די רואיקע, וואַרימע אַטמאָספערע, וואָס נעמט אַרום, איבערטרעטנדיק די שטוב-שוועל, בשעת מע קומט פונים פּראַסטיקן, פרעמדן דרויסן?

מע קען דיך נאָר מיטנעמין, כּדי דו זאָלסט אַליין זעען, ווי ס-ווערט פאַרביק דאָס פּנים, ווי אין די אויגן צוצינט זיך אַ שטראַל פון גליק און וואַרימקייט; כּדי דו זאָלסט אַליין זעען דעם שיין, וואָס דאָס פייער פון אייבן וואַרפט און דיר זאָגן: זעסט. אַזוי זעט אויס מיין היים!

דעמלס וועט אויך דיך אַרומנעמין זיין וואַרימקייט און דו וועסט דערשפּירן, אַז דאָס איז אַ היים.

דו וועסט עס אבער אויך נישט קענין אַנדערע געבן צו פאַרשטיין. דו וועסט עס נאָר שפּירן און אפשר קענין אויך אַנדערע וויזן.

אַזוי איז מיט בנות. בנות איז אַהיים פאַר אונדזער יוגנט. כּמעט אַלע—אַרביטס מיידלעך. אַ גאַנצן טאָג פאַרהאַריוועט אין אַ פרעמדער אַטמאָספערע. זייער אָפט צווישן בייזוויליקע מענטשן, ביי וועמין ס-רופט אַרויס אַן-איראָנישן שמייכל זייער רעליגיעזיטעט. פון טיפסטן גיפיל בונטעוועט זיך די עמפּפינדלעכקייט פון אַ יונגין מענטש קעגן אַזאַ אויפנאַמע. ס-דערוועקן זיך שטילע ספקות און שאלות.

אין בעסטן פאַל וואלט אפשר דאָס יונגע מיידל באַוויזן צו דערהאַלטן איר רעליגיעזיטעט, וואָס איז כּמעט נישט דאַנקבאַר, אבער דערביי גיבליבן אַ פאַרשלאָסינער און פאַרצוקטער מענטש.

ווען זי קומט אבער „אַרויף", ווען זי דערשפּירט די נאָנטקייט פון אייגינע מענטשן, ווען זי זעט אַן-אַנטקעגנגישטרעקטע האַנט, ווערט זי אַליין אויך מילדער, צאַרטער, אויפגילעבט, זי ווערט דעמלס אָפּן פאַר שיינקייט. זי ווערט פּעאיק איינצוזעטימין אין זיך ריינע לופט. זי ווערט גרייט צו קאָנטאַקטירן זיך מיטן אין-סופנדיקן, גרייט צו אַ רעליגיעזן דערלעבניש.

ווען דאָס וואלט גיווען דאָס איינציקע, וואָס בנות וואלט נאָר די אַטמאָספערע גישאַפן, וואלט זיך שוין גילוינט, וואלט מין גידאַרפט אַלע כּוחות פאַרלייגן, כּדי אַזאַ אָרגאַניזאַציע צו שאַפן.

בנות שאַפט אבער אַ סך מער, ווי אַטמאָספערע. בנות גיט אַ גיוויסן אָנלען אינים לעבן און אַפילו גאָר אַ תּוכן. וואָס ס-הייסט אַן-אינהאַלט, איז קלאָר. ביים היינטיקן פּזור הנפש, ביים היינטיקן אומרו און לערקייט, בשעת מע רעט וועגן מענטש מיט צחיי נשמות, ווי וועגן אַ נאַטירלעכע דערשיינונג, בשעת מע קוקט אויף אַ מענטש מיט גלייבן, ווי אויף אַ נאַר, אָדער קלוגן אָפּנאַרער — אָנצוּוויזן אין אַזאַ צייט אויף אַ ציל, אויף אַ ריכט-ליניע אינים לעבן, איז איינע פון די שווערסטע זאַכן.

אמת איז, ס-קומט אויך דאָ אָן זייער שווער. ס-קומין יונגע מיידלעך, אָנגיזאָרנט מיט פרעגן און רעספּעקטלאָז פאַר אַלץ און אַלימין אויף דער וועלט. ערנט מין זיי קודם כּל אויס צו באַקומין דרך-ארץ. מע ווייזט זיי, אַז נישט אַלץ איז רעלאַטיוו, אַז נישט יעדע עפּאָכע האט איר אמת (ווי מע זאָגט עס ...ינט אַרויס אַזוי קליגעריש). מ-ווייזט זיי, אַז ס-זענין פאַראַן אַבסאָלוטע און אומבויגזאַמע אמתן, וואָס דויערן איבער טויזנטער יאָרן מיט אייביקייטס ווערטן.

אינים מיידלס קאָפּ הייבט עפּיס אָן ליכטיקער ווערן, זי הייבט אָן באַקומין אַ זין אַן-אמת. די עיקר-אַרביט איז גימאַכט.

יעצט הייבט זיך אָן די טאָג-טעגלעכע שווערע אַרביט איבער דער אויפפירונג פון אַ דין, איבער דער באַציאונג צו עלטערן, צו חכמי התורה.

וואָס וואלט פון איר גיווען אָן דעם אַלים? ליכט זיך פאַרצושטעלן: צוריסן, איראָניש, אַן־אייביק ביטול-שמייכל צו אַלים. וואָס האט נאָר אַן-אָנריר מיט יידישקייט.

בנות האט איר גיוויזן דעם וועג צו דער היים, צו דער תּורה און צום פאַלק. זי האט פּאַמעלעך אָנגיהויבן זיך איינצולעבן אין יידישער גישיכטע. ס-האָבן אָנגיהויבן פאַר איר אויפלעבן די גישטאַלטן פון אַמאָל. ס-האט זיך ביי איר דערוועקט די אייביקע בענקשאַפט פון יידן צו משיח. זי האט אָנגיהויבן גיין אויפן ברייטן גישיכטלעכן שליאַך פונים פאַלק. אַלץ איז גיוואַקסן גרעסער, ברייטער, פון אַן-אַנדערן שטאַנדפּונקט באַטראַכט. דורך אַן־אַנדער ליכט באַלויכטן, זי האט אָנגיהויבן רייפן צו אַ יידישער פּערזענלעכקייט.

ס-איז אַ נאַאיוויטעט צו מיינין, אַז מע קען דערציען היינטיקער צייט אַ יידישע טאָכטער אין דער היים, אָן שול און אָרגאַניזאַציע. טרויעריק איז אבער, וואָס די נאַאיוויטעט איז זיך נוקם אין די קינדער.

▪▪▪▪

וועגן אונדזערע התחייבותן

שרה פּעסא גוטמאַרגן

מיר זענין באמת פול מיט פרייד ווען מיר זעען דעם פונאַנדערוואוקס און אַנטוויקלונג פון אונדזער באַוועגונג, די טיפע וואָרצלן אירע אין דער יידישער גאַס, און אַלע אָנערקענין. אַז נאָר אַדאַנק בנות-אגודת-ישראל איז נאָך פאַרבליבן אַן־אמת יידיש פרויען-דור; ס-איז גילונגין צו ראַטעווין די צוּ...ונפט פון דער יידישער אומה און מיר האבן ב"ה דערצויגן אַ באַוואוסטזיניקע מתּנה פון תּורה-גיטרייע טעכטער. דאָס איז באמת אַזאַ פאַרדינסט וואָס אַפילו די פרייע קעגנער מוזן בייגן דעם קאָפּ אָדער — ווען מיר שמועסן צווישן זיך מיט אונדזערע חברות, מוזן מיר לײדער פעסטשטעלן, אַז ס-פעלט דיסציפּלין אין דער באַוועגונג. און אַ טייל אָרטס־גרופּן זענין די חברות נישט דיסציפּלינירט, גורם-זייענדיק דערמיט אַן-אָפּשוואַכונג אויף דער גאַנצער ליניע. אין אַ סך ערטער ווערט אונדזער „בית־יעקב"־זשורנאַל ווייניק פאַרשפּרייט און בכּלל ווערט זייער ווייניק גיאַרבעט אויף צו פאַרשפּרייטן אָרט. פּרעסע, וואָס דאָס איז דאָך אַ וויכטיקער מיטל צו פּראָפּאַגאַנדירן אונדזערע אידעאַלן, פאַרשפּרייטן באַוואוסטזיין צווישן אונדזערע חברות. אַ באַזונדער אופן פון דיסציפּלין-לאָזיקייט איז דאָס נישט שטענדיקע באַזוכן די שיעורים ביי „בנות", וואָס איז דער עיקר העקרים פון דער אָרג. ווייל נאָר דורך ידיעות התּורה קענין מיר שטאַרקן אונדזער יוגנט.

כ-האַלט דעריבער פאַר נייטיק אָנצוּווייזן אייניקע גיביטן אויף וועלכע ס-מוז אומבאַדינגט פאַרשטאַרקט ווערן די אַרביט:

א) די חברות מוזן דיסציפּלינאַריש באַזוכן טאָג־טעגלעך די שיעורים און אַדאַנק דעם זיך דערווערבן די נויטיקע מאָס ידיעות היהדות.

ב) יעדע חברה מוז אַבאָנירן דעם ב"י-זשורנאַל. יעדע מיטגלידערן דאַרף זיך אָפּשפּאָרן יעדן טאָג פיניף גראָשן, און דאָס קען שוין זיין גינוג אויף אַלע אַקציעס און מאַטעריעלע התחייבותן פאַר אונדזער רעיון. ביי אַזאַ אָפּשפּאָרן זיך, וועט דאָס פאַר יעדע חבירה זייער לייכט אָנקומין.

ג) אויך מוזן אַלע גרופּן זיך צופּאַסן צו די אָנווייזונגין פון צ. ס. די אָרג. האט פליכטן לגבי חבירות נאָר דאַן ווען די חבירות אונטערוואַרפן זיך און האבן פליכטן לגבי די אָרג.

מיטן נישט זיין דיסציפּלינירט פּאַראַליזירן זיי די גאַנצע אַרביט פון דער צענטראַלע. דען אויך אַ מענטש אויב ער ווערט שוואַך אויף איין אבר, רופט עס זיך אָפּ אויפן גאַנצן אָרגאַניזם. מיר טאָרן זיך נישט פאַרלאָזן אויף דעם כּסדרדיקן וואוקס פון אונדזער באַוועגונג. מיר מוזן ווייטער און גאָך אינטענסיווער אַרביטן. אונדזערע שונאים זענין נאָך גינוג שטאַרק און לויערן אויף אונדז. מיר דאַרפן פאַרפעסטיקן דעם יסוד פון אונדזער באַוועגונג וואָס דריקט זיך אויס אין אַ שטאַרקער דיסציפּלין. צו רעאַליזירן אונדזערע שטרעבונגין אין מעשים ווי מיר לערנין „כּל שמעשיו מרובין מחכמתו, הכמתו מתקיימת" אונדזערע מעשים זאָלן איבערוואַקסן אונדזערע אידעאַלן. דאָס איז גלייך — לערנין די חז"ל — צו אַ בוים מיט אַ סך וואָרצלן און ווייניק צווייגן, ווען ס-קומין אַפילו די שטאַרקסטע ווינטן, וועלן זיי אים נישט אומוואַרפן. ווען מיט מעשים מיר וועלן פאַרוואָרצלן אונדזער באַוועגונג, שאַפן איר אַ זכות־הקיום, וועלן דאַן קיין שום ווינטן, די שטאַרקסטע שטורמין, אַפילו נישט זיין בכוח צו שאַדינין.

שטרענגע דיסציפּלין, אויספירן אַלע אָנווייזן און דירעקטיוון פון די צענטער. נאָר מיט דעם וועט ווערן צעמענטירט אונדזער באַוועגונג.

דאָס ערשטע איז תּרומת־חברה וואָס מוז שטאַרק פאַרשפּרייט ווערן אין אַ וואָס גרעסערע צאָל. ווייל דאָס איז דאָס ערשטע, דער יסוד פון אַלץ.

דאָס צווייטע איז, פאַרשפּרייטן די אָרט. פּרעסע און באַזונדער דעם בית-יעקב-זשורנאַל.

דאָס דריטע איז—צו אַרביטן מיט אַלע כּוחות פאַר קרן־הישוב וואָס אַרביט פאַר אַ השלטה פון אמונה ויהדות אין אונדזער הייליק לאַנד.

אויפן ארץ-ישראל גיביט אַרביט דאַכט זיך גינוג אונדזער צענטראַלע. אַ חוץ שיקן עולות, שאַפט זי פאַר זיי אַ היים אז"ו. ס־איז אבער נאָך פאַראַן אַ סך אויפצוטון און דאָס איז נאָר אַבהענגיק אין דער דיסציפּלין פון די חברות. מיר האָפן אַז די חברות וועלן פאַרשטיין די אַרויסגיזאָגטע עיקר-אויפגאַבן אין אונדזער באַוועגונג און מיטן זייער בשלימותדיקן דערפילן פירן צו אויפשטייג צו אַ בעסערן עתיד.

אַ ביסל מער אחריות!

די שרעקלעכע פאַרלוסטן פונים לעצטן יאָר פאַר דער ב"י- און בנות-באַוועגונג צווינגין אונדז צו אַן־ערנצטער פאַרטראַכטונג.

ווי האַלט עס מיטן גייסטיקן מצב אין אונדזער באַוועגונג? אין וואָסער ריכטונג גייט אונדזער אַנטוויקלונג? אויף וואָסער פּערזענלעכקייט האבן מיר זיך אָנצולענין?

ליידער קענין מיר נישט אויף אַלע דערמאָנטע דריי שאלות ענטפערן פּאָזיטיוו. דער גייסטיקער מצב אין דער באַוועגונג איז יעצט נישט שטאַרק גיהויבן.

די ריכטונג איז יעצט אַן־אַנדערע. די פּערזענלעכקייט, די פרוי ש. ע"ה פעלט אונדז.

דער כּוח, וואָס האט גישטויסן אונדזער באַוועגונג צום לעבן און שאַפן איז ביז יעצט גיווען: דערציאונג, קינדער-דערציאונג און זעלבסט-דערציאונג. מיטן דאָזיקן כּוח האבן מיר גיהאָפט וואונדער צו באַשאַפן. קיין שטאַרקערער איבערבוי-כּוח, ווי דערציאונג איז נישטאָ. אויב אַלע האבן דאָס נישט אַזוי גוט פאַרשטאַנין, האבן זיי דאָס, ווייניקסטנס, גיפילט. מ־האט גיוואוסט, אַז פאַר

אונדז שטעקט אין דעם אלץ. אפילו דער נצחון פון דער גאנצער ארטאדאקסיע.

די דערציאונג, האט זיך ווידער יעדער פארגישטעלט, דארף זיין עכט, גאנץ אריגינעל, אמת-יידיש, אן פשרות און אפנויגן. אלע האבן גיוואוסט, אז נאר אזא יידישקייט קען ברענגין ברכה אינים יידישן לעבן, קען אויפהייבן אונדזער גאנצן גייסטיקן מצב.

ליידער איז עס אבער גיווארן אנדערש. נישט דערציאונג איז גיבליבן דער עיקר פונים פראגראם און נישט עכטקייט — דער תכלית.

דער נייער שטראם קומט פון פארשידינע זייטן. ראשית איז מין גיווארן פארכאפט פונים וועלטלעכן ארץ-ישראל־פסיכאז. דער עכט-יידישער א״י-מאמענט לאזט זיך גאר ווייניק פילן. דאס לענקט אפ די אויפמערקזאמקייט פון אלים וויכטיקסטן פאר אונדז. דאס גאנצע התלהבות איז אריין אין באקומין א סערטיפיקאט, אדער פארן אויף דער הכשרה.

צווייטנס, ס-זענין דא עלטערע בנותקיס, זיי זענין דאך די עלטערע. זיי דארפן דאך באקומין אנזען און כבוד אין דער ארגאניזאציע. זענין זיי אבער נישט דורכגיגאנגין די ב״י-שול, זענין זיי אבער נישט דערצויגן גיווארן אינים גייסט פון עכטקייט, זענין זיי דאך דערצו שוין גיווען צו רייף. ווי ווירקט עס אבער אויף דער יונגערער גענעראציע, וואס קוקט שטענדיק ארויף צו דער עלטערער? וואסער השפעה האט די פשרהדיקייט און לעבלעכקייט פון די עלטערע? דריטנס. כ-מוו עס זאגן, כאטש מע וועט מיר האבן פאראיבל. פאראן גיוועזינע לערערנס, נישט קיין סך אזעלכע, אבער עטלעכע פון זיי דאס איז שוין גינוג. בשעת זיי האבן גיארבעט, האבן זיי אויך נישט גיהערט צו די שטארקסטע, צו די פעסטסטע, צו די איבערגיגעבנסטע. כאטש אפשר ספעציעל שלעכטס האט מין זיי נישט גיקאנט פארווארפן. פאר א סתם יידישער טאכטער קען עס אין היינטיקער צייט זיין גינוג גוט. דאך האבן זיי לפנים אנגיהאלטן די עכטקייט, מיטגימאכט אלע שטרענגע ב״י־פאדערונגין. ווי נאר זיי האבן חתונה גיהאט, האבן זיי זיך לייכטער גימאכט, באקוועמער גימאכט. מע קען דאך נישט יעדן דערציילן, ווי ווייט זיי זענין באלד לכתחילה נישט גיוועזן פון די גיהויבינע, מע קען דאך נישט יעדן אויסווייזן, אז זייער צאל גרייכט נישט אפשר קיין האנט פינגער. אבער פארט צוטראגט זיך דאס איבער שטעט און שטעטלעך, טייטלינדיק איפן עלטערן מוסטער.

פירטנס, ס־זענין פאראן אזוייגירופינע נישט דיסציפלינירטע לערערנס, וואס זענין באזייטיקט גיווארן צוליב פארשידינע סיבות. די לאזן זיך באזונדערס פילן דעם טעם פון פרייהייט און דערלויבן זיך צו פירן זיך, ווי זייער שכל דיקטירט זיי. וואס גייט זיי אן א פרינציפ, וואס גייט זיי אן אן-אלגימיינער איינפיר. זיי האבן אייגינע תקנות מיט אייגינע פרינציפן.

די דאזיקע באמיען זיך גראד צו זיין אין גיזעלשאפטלעכער טעטיקייט אויפן ערשטן פלאץ. זיי צייכינין זיך אויס מיט טועריי, מיט ארגאניזירונג, מיט ריי־רעוודיקייט אויף אלע ארביטס-גיביטן.

אבער וואס קומט ארויס? אין צניעות — דער עיקר פון אונדזער דערציאונג, אין מצוות מעשיות — דער תכלית פון אונדזער ארביט, זענין זיי א טייל פון זיי אונטערשטעליק פשוטסטע מיטגלידערנס. דאס ווירקט שרעקלעך אויף דער יונגערער גענעראציע. דאס פירט אריין אן-אנדער גייסט אין אונדזער באוועגונג. דאס רויבט אוועק דעם גלאנץ און די נשמה פון ב״י און בנות, וואס די אומפארגעסלעכע פרוי שענירער ע״ה האט אריינגיגעבן.

כ-ווייס נישט, וואס זי וואלט יעצט גיזאגט. ווי אזוי וואלט יעצט גיווירקט. א פאקט איז אבער, אז עס איז שלעכט און מע מוז אונדזער מחנה אלארמירן. א פאקט איז אבער, אז די פרוי ש. ע״ה האט אזוי גוט פארשטאנין דעם באגריף פון אחריות. די דערמאנטע קאטעגאריעס האבן דאך דאס צום ווינציקסטן. אויב זיי פעלט דאס אחריות-גיפיל לגבי דער צענטראלע פון אונדזער ב״יבאוועגונג, ווי אזוי קען מין זיי שענקין מער פארטרויען? אחריות-לאזע מענטשן מוזן אין אלים אנטוישן סוף כל סוף, נישטא קיין אונטערשיד. מע דארף נישט דערצו קיין סיבות. היינט די סיבה, מארגן — אן-אנדערע, ענדלעך באפרייט מין זיך דערפון.

אזעלכע, ספעציעל די חתונה-גיהאטע, דארפן נישט גישווינט ווערן, אויב זיי טרעטן איבער דעם מינצטן עיקר פון „בנות", ווער שמועסט נאך אזא עיקר, ווי צניעות אין דער הלבשה, צניעות אין דער פארהאלטונג צו מענער און אלע אנדערע עיקרים, וואס זענין ביי אונדז יסודות.

חשובע חברות!

דער ענין, וואס איך באריר, איז זייער ערנסט.

די באוועגונג פון בנות איז אין סכנה. בנות מוז זיין גיבונדן מיט ב״י. פאר בנות דארף נישט זיין קיין אנדערער פרינציפ, ווי פאר ב״י. ב״י איז אונדזער וויגל. דארט וואקסן מיר אויף און אין בנות דארפן מיר ברענגין די טייערדיקע פרוכטן. צוריקגיין, ווערן שוואכער, דאס איז א מיאוסער דורכפאל.

צו דעם קען נישט און טאר נישט זיין קיין שום תירוץ פון ליבשאפט, פון צוגיבונדנקייט, פון טיכטיקייט, פון פעאיקייט. די לערערן, וואס האט גיבראכן דעם דיסציפלין לגבי דער ב״י-צענטראלע, וויל אריינקומין אין בנות, קען זי ביי אונדז נישט באקומין דאס פאראנטווארטלעכע ארט. איר דיסציפלין-ברוך, מעג זיין צוליב יעדן בעסטן טעם, טאר נישט באקומין קיין אחריותדיקע באשטעטיקונג. זי קאן זיך שוין צוליב דעם אליין נישט פארדינין קיין צוטרוי. גייט זי אבער נאך ווייטער ווי דיסציפלין-ברוך לגבי ב״י, אדער איז זי אמאל גיווען לערערן און דערלויבט זיך יעצט צו פירן זיך נישט אינים גייסט פון ב״י, קען איר נישט העלפן קיין שום זכותים פון אינטעליגענץ פ.ן גילערנטקייט, כון לאנגיעריקער פראקטיק. זי טאר נישט פארנעמין אין די „בנות" קיין שום פאראנטווארטלעכן אמט.

מיר האבן יעצט נייטיק פעסטקייט, אויסדויער. וועלן מיר דאס האבן, וועלן מיר אלץ האבן. וועלן מיר דאס נישט האבן, צו וואס טויג אונדז די אלע מעלות.

גידענקט חברות! אונדזער פרוי שענירער ע״ה לעבט שוין נישט. מיר אלע מוזן איבערנעמין איר כוח, איר זארג, איר אחריות. מיר מוזן ארביטן פאר דער הונדערט-פראצענטיקייט פון אונדזער באוועגונג, ווי זי האט זיך גיווען אין תחילת. ביים ערשטן איינברוך דארפן מיר אלארמירן און פאדערן ווי שווער ס-זאל אונדז זיין צו באזייטיקן, יעדן שעדלעכן איינפלוס.

א קראקעווער בנותקע

■■■■

יהודית געלבלום

לויט איר פארבילד!

צווישן די תכשיטין און דעם רייכן ירושה־אוצר, וואס ס־האט אונדז איבערגילאזט שרה שענירער ע״ה, איז בלי ספק אויך „בנות אגודת ישראל".

מיט דעם מסירת־נפש און זעלבסט־פארגעסן פון א פערל־זאמלער, האט זי זיך אן פחד, מיט אן־אייזערנים בטחון אלץ איינציק ווערקצייג, אראפגילאזט אינים ברויזנדיקן ים פונים נאך־מלחמה־לעבן, פון דארטן ארויסצובאקומין, צונויפגיזאמלט און דעם יידישן פאלק אוועקגישענקט די פערל פון זיין ווייבלעכער יוגנט, די טעכטער פון אגודת ישראל. און עס האט דאס חרדישע יידנטום זיך גינומין צירן אין דער מתנה, וואס זי האט אים מיט איר ברייטער האנט גישענקט.

אבער זיי זי איז נאך נישט פארטיק מיט זיך. נאך נישט גיענדיקט איז איר מעשה. מיט א פיל-פאך גיכפלטער מסירות-נפש און זעלבסט-פארגעסן, נעמט זי זיך ערשט ארביטן ארום דער דאזיקער פערל. זי פארשענערן, פוצן, שלייפן.

צווישן די צענטליקער ענינים, מיט וועלכע די גרויסע פרוי האט זיך מתעסק גיווען, איז פון די חשובסטע, די טעטיקייט פאר „בנות-אגודת-ישראל".

„בנות" איז גישטאנין, כמעט, אין מיטל-פונקט פון איר הייליקער ארביט. „בית-יעקב" און „בנות" איז איר גאנצער לעבנס-ציל. פאר זיי ביידע האט זי גילעבט, זי האט נישט גיזען ב״י אן „בנות". עס איז ביי איר נישט גיווען גימאלט דאס ערשטע אן צווייטן. ביידע זענין איר גלייך נאנט גיווען צום הארצן.

די דערגרייכונגין פון „בנות" זענין זי מהנה, זענין איר גרעסטע פרייד גיווען, יעדער חסרון און מאנגל פון „בנות" זענין איר אויפן הארץ גילעגן. וויפל ארביט, צייט, כוחות האט זי פאר אונדזער ארגאניזאציע מקדיש גיווען! מיט דעם שענצטן און בעסטן פון איר וועזן האט זי אונדז מזכה גיווען. צי קען מין דען גיפונין איין ווינקעלע אין דער טעטיקייט פון אונדזער ארגאניזאציע

זי זאל דארט נישט דערשינין אלס איניציאטארן אדער מיטטוערן ביז דער לעצטער מינוט?

זי האט זיך קיין מאל נישט גילאזט שטערן פון איר קלאסאלער באלאסטונג, פון קיין שום מניעה. יעדע מינוט גיווען גרייט צו טון, כאטש דאס איז גיווען פשוט אוממעגלעך, נישט באגרייפלעך, ממש מעשה איבערמענטש. וואו איז זי נישט גיווען און וואס איז זי נישט גיווען?

די גרינדערן, די וועקערן אין ווארט און שריפט, די היטערן, די פירערן און ביי אלים איבערגיגעבן דער זאך בכל לבה ובכל מאודה! תמיד האט מין גיפילט: איר אויג וואכט, איר האנט פירט! דאס איז גיווען פאראנטווארטלעכקייט פון א פירער פון שענצטן מין!

דאס איז גיווען מסירת-נפשדיקע איבערגיגעבנקייט צו אן־ענין פון העכסטער איכות!

אזוי שוועבט זי פאר אונדז פארביי איינגיהילט אין אן־איצטלא פון סודות-פולער מיסטישקייט. מע דערפילט א חרדת קודש, מע בייגט דעם קאפ און מע שעפטשיט: אדמת קודש היא...

דאס בילד איז אבער אויך גלייכצייטיק משפיע התחזקות, מאנט אחריות, איז מעורר צו פליכט-דערפילונג: זי איז אונדזער גרויסער פירער און מוסטער-מענטש און וועמענס טריט מיר האבן נאכצוגיין, ווילן און וועלן בעזהי״ת נאכגיין!

חברות, אלע וואס בנות אגודת ישראל פאראייניקט אונדז בכלל, און פירערנס בפרט! נישט אמת, אז מיר פילן, אז אונדזער גרויסער דרך-ארץ-גיפיל און כבוד פאר דער אויטאריטעט פון פרוי ש. ע״ה פארפליכטיט אונדז צו עפיס! אונדזער קולט פאר איר פערזאן מוז קומין צום אויסדרוק דורך עפיס גרויסין! אזעלכיס וואס זאל די וועלט איבעראשן! עס האט זיך גימוזט אויף יעדע איינע פון אונדז אלע טויזנטער, אפטיילן א ניצוץ א גרעסערער אדער קלענערער פון יענים גרויסן מקור פון באגייסטערונג, אחריות און איבערגיגעבנקייט פאר אונדזער הייליקער זאך. לאמיר עס היטן, נישט לאזן גיין לאיבוד ח״ו און איבערגעבן דעם קומינדיקן דור.

אין אמתער אהבה, אחוה ורעות לאמיר זיך פעסט די הענט דרוקן! לאמיר די אלע פונקין וואס טליעט אין הארצן פון יעדער איינער, אויסבלאזן מיטן פרישן ווינטל פון אונדזער לעבנס-פרילינג און צוזאמינשלאגן אין איין גרויסן פלאם אין א שלהבת, וואס ווארימט, וואס צוגליט, וואס איז די טרייב-קראפט צו מעשים גרויסע, וואונדערלעכע, צו קדוש השם!

לאמיר זיך ווארפן מיטן גאנצן גיבענטשטן התלהבות פון דער יונגער נשמה, מיט דער גאנצער מאס איבערגיגעבנקייט פון דער פרוי אין דער ארביט פאר אונדזערע אידעאלן לויטן פארבילד פון שרה שענירער.

■■■■

שיינדל קאפוסטא

אונדזער יובל - אנ־התחלה

אין שייכות מיטן יובל-יאר פון בנות-אגודת-ישראל ווילט זיך נעמין א ווארט, א ווארט פון אויפמונטערונג און חזוק פארן ווערק, וואס איז, מיט אזוי פיל מי און מסירת נפש, גישאפן גיווארן.

איצט אין דער שעה פון חשבון איבער אונדזער צען-יעריקער ארביט, וואס איז בלי שום ספק אן־עפאכע-מאכנדיקע גישעעניש פון גרויסער היסטארישער באדייטונג. איז כדאי זיך א ביסל ערנצטער צו פארטראכטן, מאכן דעם חשבון הנפש, וואו האלטן מיר? וואס האבן מיר אויפגיטון און וואס האבן מיר באדארפן אויפצוטון? אויב אפילו מיר זאלן זיין פון די מסתפקות במיעוט און זיך צופרידנשטעלן מיטן גישאפינים, קומט אבער דער רוף פון דער שעה, דער איצטיקער „עכשיו" מאנט און פאדערט פון אונדז.

אמת, פון איין זייט האבן „אייערע מעשים איבערגישטיגן אונדזערע דערווארטונגין", אבער לאידך גיסא, פון דער אנדערער זייט הערט מין „אונדזער דערווארטונג און האפינונג איבערשטייגן אייערע מעשים", ד.ה. מיר דארפן נישט שטאלצירן, אבער אויך נישט אריינפאלן אין יאוש, נאר זיך פארטראכטן, ערנצט און קלאר.

מיר האבן זיך צוגיוואוינט צום שלום-עלי נפשדיקייט. צו זעלבסט-צופרידנקייט און האלטן זיך, ווי אויך אנדערע אין איין איינרעדן, דאס מיר האבן בלויז נצחונות. מיר זעען גאנישט, ווי מע רייסט פון אונדז שטיקער. מע וויל גארנישט זעען, ווי ביי אונדז אליין, אין סאמע קדשי-קדשים פון אונדזער באוועגונג, האט זיך אריינגיריסן א מאדנע פלעגמאטישקייט אין דער ארביט, אינים טוען, און אן־איראנישע באציאונג צו אלץ און אלימין. (מ־האלט גאר פאר א מצווה כסדר זיך צו גריבלין אין די באגאנגינע עוולות פון די אנפירנדיקע ארגאנין און פאר א מדרגה צו האלטן אין איין קריטיקירן וואס עס טוט זיך אויבן).

מיר רעאגירן גארנישט דערויף. מיר האבן נישט קיין זין פאר עקספאנסיע און פאר חזוק. דער גרעסטער רום איז ביי אונדז: „ס־איז קיינער נישט אוועק פון אונדז, ווייל ס־איז דאך פאראן סערטיפיקאטן". מיר שטעלן זיך צופרידן מיט דעם. וואס מיר האבן און דעריבער פארלירן מיר זיך אליין.

דער ענטפער אין דער איצטיקער ערנצטער יובל-שעה דארף זיין: א גרויסע רעליגיעזע אויפמונטערונגס-קאמפאניע פאר אונדזערע חברות און אויך פאר די ברייטע מאסן. יעדע פון אונדזערע חברות זאל טראגן, נישט בלויז פאר זיך און אין זיך [illegible] אש-דת, נאר זאל אויך ארויס אין גאס ווערבירן, דעראבערן וואס מער חברות לדעה, פארגרעסערן אונדזער מחנה מיט פרישע כוחות. ארויסרייסן די „תינוקות שנשבו" ביי די פרייע. מיר מוזן פארשטארקן די בית-יעקב-באוועגונג און ס־טאר נישט דערלאזט ווערן צו דער ליקווידאציע פון קיין איין ב״י שול. מיר מוזן האבן אחריות פאר ב״י אזוי ווי פאר בנות, ווייל פון דארט שאפט זיך „בנות", דארט דערציט מין באוואוסטזיניק אונדזערע חברות.

מיר דארפן מאביליזירן אלע אונדזערע כוחות, פארשטארקן די ארביט אויף אלע גיביטן, חינוך, ישוב ארץ-ישראל, פרעסע. אויב מיר „בנות וועלן עס נישט טון, טא ווער דען?

און גראד היינט, ביי דער שעה פון מיסטישער התבוננות און גייסטיקער התרוממות, דארפן מיר זיך פילן ווי ניי-גיבוירינע, אויפקווארסן אלע קליינקייטן, וואס האבן גיהאמיוויט די ארביט און דורכגינומין ווערן מיטן אמתן אידעאליזם לעבוד ולמשא!

פון איצט אן מוז זיך יעדע „בנות"-ארגאניזאציע באטראכטן אלס דיסציפלינירטער סניף פון דער „בנות"-צענטראלע. שטיין מיט איר אין קאנטאקט, זיין גרייט אויף יעדן רוף און מאנונג, אלע אירע אינסטרוקציעס דערפילן. דאס זענין אפשר קליינקייטן, וואס האבן אבער א ריזיקן ווערט פאר דער באוועגונג.

נאך א זאך מוז פאר אונדז קלאר ווערן, אז נישט מיט קיין דעמאנסטראציעס און נאכגיין שיינע פראזן, האבן מיר דערגרייכט און גישאפן. אויב מיר ווילן באמת גיפונין אויערן צו אונדזער ווארט, איז נאר ווי ס־זאגן אונדז די חז״ל והי׳ אם שמוע תשמעו — אמר הקב״ה אם שמעת למצוותי אף אני שומע לתפילתך, מיר אליין מוזן ווערן שומעות. מיר מוזן זיך צוהערן צים ווארט פון השם. און וואס זאגט ער:

אמר הקב״ה, אשריו לאדם ששמועותיו לי (מדרש רבה) דאס גליק און דערפאלג קומט צום מענטש נאר דאן, ווען זיינע שמועות ווערן אויסגינוצט לי׳, פאר מיר, מיין כבוד, פאר קדוש השם.

ס־איז יעדער מענטש א „בעל שמועה". ער לאזט זיך הערן, בפרט מיר בנות אגודת ישראל, אן־ארגאניזאציע, וואס שטרעבט צו פארנעמין דעם אויבן-אן אין דער יידישער גאס, לאזט זיך אחדאי הערן. נאר דער חילוק איז, ווי אזוי ס־זענין אירע שמועות. אויב זענין זיי לטוב, פארשאפן זיי כבוד און ברענגין צו קידוש השם, אדער ח״ו פארקערט.

באזונדערס מיר, בנות-אגודת-ישראל, וואס דארפן זיין מקדישות השם און אויב ס־פארשפרייטן זיך קלאנגין, אז ס־איז עפיס נישט אין ארדינונג, אויב מיר זענין נישט פון די גוטע בעלי שמועות, זענין מיר דאך פון די מחללי השם, זאל זיין אפילו קליינע חטאים (ווי דער מאנגל אין דרך-ארץ), אבער דער עונש איז א גרויסער און דער מוסר-השכל איז נאך א גרעסערער, ווייל ס־ווערט אזוי ארום אונטערגיגראבן דער גאנצער הערלעכער בנין. ס־ווערן ארויסגיריסן די ווארצלין פונים בוים, וואס איז גיווארן פארפלאנצט כדי צו עקזיסטירן און ארויסגעבן פירות.

איר, בנות, דארפט דאך זיין די וועג-ווייזערינס פון בית ישראל, איז דאך יעדע מעשה און ווארט א מוסטער פאר אלימין.

אויף דעם גיביט פאדערט זיך א שטארקער תיקון און תשובה — שיט בו השמועות. אונדזערע חברות דארפן ווערן אדורכגידרינגען מיט אהבת ויראת ד׳.

מיט צדק און יושר אזוי, אז דאס פריוואט-לעבן זאל זיין אין הארמאניע מיט אונדזער תורה-פראגראם. מיט אמתער געטריישאפט און איבערגעגעבנקייט צו השם.

ללמוד וללמד. לשמור ולעשות ולקיים, אט די ווערטער דארפן זיין די הויפט-פרינציפן צו דער התחלה פון דער איצטיקער באנייטער ארבעט.

זאל טאקי דער צען-יעריקער יובל זיין אן-התחלה, צו א נאך מער וואכזא-מער, ערנצטער און ערלעכער ארבעט לכבוד אונדזער באוועגונג, לעשות רצון השם בלבב שלם אויף אלע געביטן. און צען-פאכיק וועט דאן זיין די שמחה, ווען מיר וועלן זיך דערזען היינט, צום צען יעריקן יובל, ביי אזא התחלה. ווי די פרייד פון דערגרייכטן באהערשט אונדז אויך אזוי פיל, וויפל ס-מאכט אונדז פעאיק צו א באלדיקער התחלה, אזוי ווי עס פרייט אונדז דער „לעיני כל ישראל" פון שמחת-תורה, צוליב דער התחלה פון בראשית. ס-איז א יום-טוב פון אנהייבן, די יידישע שמחה איז נאר ביי דער התחלה.

■■■■

אינים לאדזשער בנות-קיבוץ „אהל שרה"

סיום-פייערונג פון צווייטן קורס

אהל שרה — אזוי איז דער נאמען פונים קיבוץ-הכשרה ביי דער בנות-צענט-ראלע אין לאדזש. אבער נישט בלויז אזוי איז דער נאמען, נאר אזוי זענען אויך די מעשים, אין דער ארבעט וואס אונטערשטרייכט שטארקער און בולטער, אז דאס איז א געצעלט ווי ס-רוט, לעבט און באלעבט, די נשמה פון שרה שענירער ע"ה איר רצון און מסירת נפש.

און אויב ס-האט נאך ווער געהאט א ספק-ספקא אין דעם, האט מען זיך גי-קאנט אין דעם איבערצייגן אויף דער באשיידענער סיום-פייערונג פון צווייטן קורס, וואס איז פארגעקומען דעם ערשטן טאג סליחות, אין דער יאר-צייט פון חפץ חיים זצ"ל, פון אט דעם גאון וואס האט אזוי שטארק משתוקק געווען קיין ארץ-ישראל און זען דארטן א דור פון שלמותדיקע יידן.

די פייערונג האט באוויזן, אז דא איז נישט בלויז א הכשרה נאר א בית-חנוך „סעמינאר בזעיר אנפין"—אזוי האט די הכשרה אנגערופן די גרויסע פרוי שע-נירער ע"ה, און די הכשרהסטינס האבן עס באשטעטיקט, דורכמאכנדיק במשך דעם לויפנדיקן יאר, א מעין-סעמינאר פון לימודי-קודש. פארווארצלדיק און פארפעסטנדיק אין זיך די אלע מידות און הנהגות, וואס איז געווען דער שטארקסטער רצון פון די גרויסע נפטרת.

די באריכט-רעפעראטן אויף דער סיום-פייערונג. זענען טאקי געווען אלזייטיקע און האבן אינאיינעם געשאפן א בילד פון דעם רייכן לימודים און ארבעטס-פרא-גראם, וואס האט געשטעלט די הכשרה אויף אזא הויכן גייסטיקן ניווא.

די מנהגת-רוחניות פרל. בתי' ווייסקאל, האט געווידמעט איר גאנצער ארבעט אויף משלים זיין די חברות. די לימודים זענען פארגעקומען מיט דער שטענ-דיקער באטייליקונג פון אלע חברות, מיט א דיסציפלינארישער אויפמערקזאמ-קייט. אט זענען פארגעקומען שיחות, פארלעזונגען, אין וועלכן ס-האבן זיך אויך באטייליקט חשובע געסט—אויף אזעלכע שיחות זענען באהאנדלט געווארן פאר-שידענע א"י פראבלעמען לויט יהדות, שאפנדיק אזוי ארום די הכשרהסטינס, אן אלזייטיק בילד וועגן דעם מצב אין לאנד און — באזונדערס וועגן זייערע אויפגאבן אלס די פיאנערנס פון ארטאדאקסישן ציבור אויפצובויען און צו דער-ציען א דור פון בנים נאמנים לד' — וואס זאלן זיין א מוסטער מיט זייער אידעאליזם.

די לאדזשער בנות-הכשרה האט שוין זיך קונה-שם געווען מיט איר מוסטער-האפטן סדר, מיט אירע לימודים און מיט אירע מוסטער-חברות. אזוי אז די סיום-פייערונג האט צוגעצויגן צו זיך רבנים, אנגעזעענע אגודה-פארשטייער, שריפטשטעלער און פעדאגאגן, וועלכע זענען געקומען זען און איבערצייגן זיך. אלין הערן פון די הכשרהסטינס דאס באוואוסטזיניקע און אידעאלע, וואס שטויסט די טאכטער פון אגודת ישראל, עולה צו זיין.

און זיי האבן געהערט, זיי האבן געזען.

זיי האבן געהערט.

א פולן באריכט פון די הנהגה רוחניות, די רעפעראטן פון די הכשרהסטינס וואס האבן זיך געטיילט מיטן לעבן אין די הכשרה, מ'ט די שבתדיקע סעודות מיט יעדע שעה פון צוזאמען-זיין, וואס איז געווען איין גרויסער לימוד. פון זייער ארבעטן מיט נקי-כפים, פון זייער הארעווען און מכשיר זיין בגוף צו שווערע פיזישער ארבעט, אין אונדזער לאנד.

זיי האבן געהערט פון זיי אליין, פון די, וואס רעדן מיט אזוי פיל איבערגעבנ-קייט, מיט א „קשה עלי פרידתך" אויף דעם יאר פון הכשרה.

זיי האבן געהערט. נאך אמאל און לעבעדיק, די ווערטער פון שרה שענירער אינים מויל, פון די, וואס ווערן דערצויגן אין איר געצעלט.

דער איניציאטאר פון דער הכשרה. האט טאקי אין זיין שלוס-רעדע גערופן אז זיי:

„זאלן פונאנדערטראגן אין אלע מקומות פון פוילן, ביז צו דער עלי' קיין ארץ-ישראל, דאס, וואס זיי האבן אין זיך קולט געווען, במשך זייער יערלעכן אויפהאלט אין דער הכשרה".

זיי האבן געהערט — און געזען.

אט איז דער דריטער נומער וואנט-צייטונג פון דער הכ"רה „דער אויפגאנג". דא שפיגלט זיך אפ דער טיפער נשמהדיקער דראנג קיין א"י מיטן באוואוסטזיין פון זייער אחריותדיקער אויפגאבע.

„די פעדער איז דאס מויל פון הארץ" — און ס-איז געווען „אבן מקיר יזעק". די וואנט-צייטונג האט אטעסטירט דאס געלערנטע, דערגענצט דאס נישט-דער-ציילטע, פון די האפנונגען און שטרעבונגען פון די העכער פופציק יידישע טעכטער, וואס האבן זיך צוזאמען גענומען אויף א יאר קאלעקטיוו-לעבן, הכשרה ארבעט. דא אין דער שטאט פון אינדוסטרי און מ"ט שערי מאטעריע. דא, שאפן א ווינקעלע, א שטיל און באשיידנס, וואו ס-זאל דערהערט ווערן א היי-ליק ווארט, א טיפער יידישער שטרעבן און בטחון און אט אזוי שרייבן זיי:

„מיטן סיום פון צווייטן קורס, דארפן די חברות אויך מתחיל זיין, אנהויבן פון דאס ניי, א פארפילפאכיקטע טעטיקייט, כדי צו קאנען מיט דער פולער מאס אחריות, מיטן גאנצן געוויסן, פארמאגן אין זיך אלע אייגנשאפטן פון א מי יעלה בהר ה' וואס באשטייט אין נקי כפים ובר לבב און בויען ארץ-ישראל פארן אמתן ישראל, דעם ישראל אשר בך אתפאר".

(אינים מאמר „חשבון הנפש")

אט אזוי שרייבן זיי, און אזוי — טון זיי. זיי באטראכטן די הכשרה אלס שול, אלץ דערציאונגס-היים, וואס דארף ,זאגט א מאמר אין דער זעלבער וואנט-צייטונג. „צו דערציען גאנצע תורה-יידן, פארפלאנצן עקשנות, אויסדויער און מוט. ארבעטן איבער זיך און האלטן אין כסדרדיקן שטרעבן צו עלי' צו גיין פון איר צו איר, פון קדושה צו קדושה. מיר דארפן מכשיר זיין אזעלכע, וועלכע וועלן מיט זייערע מעשים ברענגען כבוד דעם פאלק ישראל בכלל און אגודת-ישראל בפרט.

(חנה האלענדער—„אונדזער אויפגאבע")

אייגנארטיק זענען די שילדערונגען פון די שבת-טעג אין הכשרה, וואס זענען פול מיט פרייד און געזאנג.

„ס-דאכט זיך, אז די ווענט זינגען מיט. מע פארגעסט אן אלים וואכידיקן און ווילדיקן, ס-דערהייבט דעם מענטש אלץ העכער און העכער, ס-לייטערט אים, ס-גיט אים כוח אויף דער ווייטערדיקער ארבעט פון די וועקס-טעג".

(„שבת אין הכשרה")

די וואנט-צייטונג איז א באמת געטרייער דאקומענט פון דעם אלים גייסטיקן און שאפנדיקן פון דער הכשרה. ס-איז דער נישט ארויסגעזאגטער עדות פון אט דעם אלים, וואס ס-טראכטן און ווינטשן זיך די הכשרהסטינס.

■■■■

ווען ס'פארגייט די זון אין מגדל...

דוד אפטייקער תל-אביב

פון טבריה קיין מגדל זענען מיר געגאנגען צו פוס.
דער כביש לויפט פון איין זייט ביים ברעג פון כנרת, פון דער צווייטער זייט
צו פיסנס די גליל-בערג.
וואסער אפגרונט און בארג-הויכקייט קומען זיך צונויף
אויף דעם כביש...
ס'איז שבת אין גליל — ליגט די רואיקייט אויף די בערג,
גלאנץ אויפן כביש...
און שפיגלט זיך אין וואסערן פון כנרת,
שבת אין ארץ-ישראל פילט מען ארויס פון דער נאטור,
פון דער רואיקייט, וואס
לויערט ווי א קאסמישער און סודות-פולער נעבל.
איך גיי מיטן זוניקן שליאך און ווענד מיין בליק אויף
אן-אלט הייזל, וואס
ביים ברעג פון כנרת,
אבער דא רייסט זיך אפ דער כביש, און גראז, הויכע גראז,
טורמען זיך אנטקייגן
מיין וועג.
א—יך גיי
דער מענטשישער פוס האט אויך דא א שטשעזשקע אויסגעטראטן,
איך גיי אין גראז-וואלד און גיי,
און קום צום ווייסן, אלטן הייזל:
א ייד מיט א גרא בערדל
און א יידינע מיט א שבתדיקן פארטעך,
שבת-שלום,
שבת שלום, ענטפערט דער ייד,
און תיכף כמנהג המזרח ווער איך פארבעטן אין שטוב,
בבקשה מים מן המעין — דערלאנגט מיר וואסער דער אלטער,
און דערנאך, פון וואו קומט א י"ד,
דערנאך קומען רעוואנזש-שאלות
און מע פארפירט א געשפרעך,
דער אלטער דערציילט פון זיינע יוגנט-יארן, וועלכע ער האט
אין תימן פארבראכט,
וועגן זיינע זין, וואס ארביטן אין תל-אביב און וועגן זיין
קומען קיין ארץ-ישראל
מיט פשטות און תמימותדיקייט דערציילט ער:
זייט זיבן יאר וואוינט ער ביים ברעג פון כנרת,
ער האט א גרויסן גארטן מיט ירקות
און א קו האט ער מיט צוויי ציגן,
פרנסה איז דא ברוך השם, נישט צו זינדיקן...
פלוצים האבן מיך ווילדע געזאנגען ארויסגעריסן פון שטוב,
אן-אראבישע חתונה ציט דורך מגדל אין א שכנותדיק דארף
ציט א טאנצנדיקע קאראוואנע מיטן שייך בראש און וועקט אויף
די יידן פון מגדל
פונים זיסן שבתדיקן שלאף.
צוזעצן זיך בעלי-בתים מיטן הויז-געזונט ביי די פריזביס און
זינגען נגונים
צום טאקט פון „טשארדאשן"...
און צווישן די בניהותדיקע טענער ברויזט אן-אויפשטייג-מעלאדיע
א מארש,
אונדזער היימישער מאדזשיצער מארש...

* • *

דערווייל האט זון און שבת צום אונטערגיין זיך גענייגט,
אויפן מעריבדיקן האריזאנט האט זיך אפגעשפילט א בלוטיק
געראנגל צווישן טאג און נאכט,
צווישן שבתדיקייט און וואכנדיקייט.
רויטע פאסן האבן באפלעקט דעם ווייסינקן חרמון.
אין חלל האבן אראבישע יאמבישע טענער זיך פארפלאכטן מיט
חלוצישע הוירא'ס
און צוטאנצט די שבתדיקע דעמער.
ס'איז געקומען גראקייט און איינגעהילט דעם גליל אין בלאע
נעפלען, וואס האבן
געדעמפט פון כנרת...
בלויז פון דער מגדלשער שול האבן זיך געריסן די לעצטע
האפערדיקע סטראפן
פון
„המבדיל"...
און דער אויטאקאר האט מיט אימפעט זיך צוברומט און אפגע-
„פירט די גוטע וואך"
קיין טבריה.

תפילות

ישראל עמיאט

א

כ'האב מיין לעבן געלייטערט אצינדער ווי א טרער;
זאל עס אין כוס פון די טרערן אויך איצטער אריינפאלן
איך גיב דיר איבער, נישט געבליבן מיר מער
אנטרינען פון מיין חלום-וועלט, וואס האלט שוין ביים איינפאלן...

האסט מיינע תפילות פארשידן פארנומען מיין ג-ט!
ערשט הער מיין שטילקייט, וואס איז אויך אזא תפילה
פאר דעם, וואס מיין נשמה קיין ווערטער שוין האט
פאר אט די פארלאנגען די טיפע. די שטילע...

ב

ווי עס וויינט דער ווינט, ווי א צויאמערט קליין קינד
ווייס, אז עס פעלט דאס וואס. און האט קיין ווארט דערפאר
בין איך אויך אין נאכט א ווינט, וואס-לויפט געשווינד
און האב קיין ווארט נישט פארן ווי און צער.

און ווי עס שווייגט דער ווינט, ווי אן-אנטשוויגן קינד
גארנישט נישט באקומען, א שטילער דאך געטרייסט...
שווייג איך שוין און, ס'איז גוט אזוי און לינד
צו וויסן, אז ו'אס כ'האב נישט דערזאגט-דו מיין ג-ט דו ווייסט—

אויף דער הייסער מינוט

(פאליטישער פעליעטאן)

ביל יאנטלין אין דער שענק, זענען זיי זיך צונויפגעקומען, די „פאליטקערס" פון שטעטל. פיר זענען זיי געווען: דער „פאטאס", דער ציניקער, דער „פסיכאלאגישער שטאנדפונקט" און דער לץ.

זיי זענען געזעסן ביים טיש און געטרינקען טיי. אין דרויסן האט געבלאזן א ווינט און געקלאפט אין די שויבן מיט רעש.

מיטאמאל איז עמיץ אריינגעפאלן צואיאכמיט און געהאלטן א בלאט צייטונג אין האנט

— אביסיניע האט געזיגט... צוריקגענומען אדוא און אקסום... אויסגעהרגעט מחנות איטאליענער...

ס'איז געווען יוסל מלמד, דער „פאטאס". ער איז מיד אנידערגעפאלן אויף א בענקל און הויך גימאכט.

זיינוול דעם שוחטס מיט דער רויטלעכער באָרד, דער צוקוקער, האט רואיק געמישט מיט א לעפעלע די טיי און קאלט געמורמלט אין דער קאלטיניוואטער באָרד.

— מנע... כ'האב גימיינט האסט געוואונען דעם „מיליאן" אויף דער לאטעריע... אביסיניע, סמיניע...

אבער דער הויכער שמערל, דער בערזע-מעקלער מיטן פסיכאלאגישן שטאנדפונקט, האט אויפגעשטעלט די ברעמען און זיך א גלעט געטון ביי דער באָרד.

— הם... מע דאַרף דאָס פאַרשטיין פון פסיכאלאגישן שטאנדפונקט — האט ער געזאָגט — אט, זעט איר, אינטערעסירן זיך יידן מיט די אביסיניש-איטאליענישע מלחמה מער, ווי יעדער אנדערער. יידן שלינגען די צייטונגען מיט אפעטיט; אלטע לייט מאכן רייטן די שפאקולן איבער די נעז און קייען די שווערע קלאציקע עברי׳ פון די גאזעטן. און אין בית־המדרש הינטערן אויוון שפאַרט מען זיך איבער דער אביסינישער מאַפּע, ווי, לדבֿ־יל, איבער א שווערן תוספות. און די בטלנים מיט די פאַרג ינטע קאַפּעלושלעך זענען בקי אין יעדן ווינקל פון אדיגראַד ביז אדיס-אבעבאַ, ווי א ייד אין אשרי... ס'איז זייער פאַרשטענדלעך. יידן זענען זייער עמפינדלעך אויף פאליטישע געשענישן. דאָס נעמט זיך פון זייער נערוועזיטעט און פון זייער זיין אָפּהענגיק פון יעדן ווינטל. איר פאַרשטייט. ס'איז פון פסיכאלאגישן שטאנדפונקט... אט זענען יידן דורות-לאנג געווען אָפּהענגיק פון משונהדיקן קאַפּריז און ווילדע שטיק פון עפּיס א שיכורן הערצאג און אידיאטישן מושל און האבן בכן געמוזט האָבן אויפגעשפיצטע אויערן ווי די האָזן אויף אלים וואָס געשעט אין דרויסן און זיך תמיד א פרעג טון: וועט דאָס גוט זיין פאַר יידן, אדער וועט דאָס שלעכט זיין פאַר יידן?

און היינט, צי האט זיך אין אייראפּע א סך געבעסערט אויף דעם געביט? גאָר-נישט מיט גאָרנישט. מיר זענען דאך ווייטער אויסגעשטעלט אויף קאַפּריזן פון ווילדע מושלים, וואָס קענען אונדז אין א מיטן העלן טאָג אָנהענגען א געלע לאַטע, ואין פוצה פה... נעמט אזא היטלער... פון פסיכאלאגישן שטאנד-פונקט...

יוסל מלמד, דער „פאַטאס", איז פּאַמעלעך געקומען צו זיך און געריבן די פאַרפאַרווירינע הענט איינע אין דער אַנדערער.

— איי... איי... איר האט געהערט, ער וועט איינגעמען א מיתה משונה דער איטאליענער. איר וועט נאך זען, דער שוואַרצער אביסינטשיק וועט אים אריינצייילן אזא יאַזדע, וועט ער אים... ד.א און אקסום... א וועלט איז נישט הפקר...

יינטל דער שוחט, דער ציניקער, האָט געשמייכלט — מנע, א גליק איז אים געשען... די קינדער גייען אים ארום באַרוויס און ער פרייט זיך מיט אביסינישע נצחונות...

דער הויכער שמערל, דער מעקלער מיטן פסיכאלאגישן שטאנדפונקט האט געענדיקט דאָס טרינקען די טיי. האט געקוקט אין ליידיקן גלאָז און זיך הויך געווישט די וואנסיס.

— אבער, לאזט מיך נאך רעדן... פון פסיכאלאגישן שטאנדפונקט, איר פאַר-שטייט... מיר יידן האבן טאַקי שטאַרקע סימפאַטיעס פאַר אביסיניע און וואלטן וועלן ער זאל זיגן. אפשר איז א שטיקל סבה אויך דאָס, וואָס דער אביסינישער מלך פאַררעכנט זיך פאַר אונדזערס א שטיקל קרוב, אַן-אייניקל פון שלמה המלך און די מלכּת שבא... אונדזער מלכּה שבא מיט די רעטענישן וואָס מיר געדענקען נאָך פון חדר פון תרגום שני אַרויס...

אבער דער עיקר איז דאָס, וואָס אביסיניע איז דאָ דער נרדף, דער, וואָס ווערט אומשולדיק באפאלן אָן א שום סיבה, נאר פשוט, ווייל דער איטאליענער איז א שטאַרקער און האט א פּאָר ברייטע פלייצעס און ער פילט זיך בכּוח איינצושלינגען דאָס אביסינטשיקל. פשוט, ווייל אים גלוסט זיך אזוי, ווייל ער וויל האָבן „עקספּאַנסיע", ווי מע רופט דאָס היינט אָן אויף פרעמד לשון, אויף פּ־אַסט יידיש הייסט דאָס: גזילה און רציחה... און ווער נאָך ווי מיר האבן געפילט אויף אונדזערע פלייצעס דעם כּוח פון איבערמאַכט, פון ביזוויליקייט פון קאַפּריזן מצד שטאַרקע... זענען מיר טאַקי שטענדיק אויף דער זייט פון די נרדפים...

ליפּע שדכן, דער לץ פון דער משפּחה, וואָס איז די גאַנצע צייט, כּלומפּרשט, ווי געווען פאַרטון אין זיין צייטונג, האט מיט א מאָל אויפגעהויבן דעם קאָפּ:

— הם... דו „פסיכאלאגישער שטאנדפּונקט" וואָס דו ביזט. אז כ'ווייס אין דער אמתן נישט. וואָס דו היצסט זיך אזוי און האַלטסט אזעלכע שיינע רעדיס אין ליידיקן גלעזל אריין... אז אין דער אמתן קומט גאָרנישט פאַר קיין מלחמה...

יוסל פּאַטאַס האט שיעור נישט באַקומען טרערן אין די אויגן.

— אבער אקסום... אדוא...

דער הויכער שמערל האט ביין געהוידיט מיט ברעמען.

אבער ליפּע שדכן, דער לץ, האט געשמייכלט.

— קוקט מיך נישט אזוי אָן... אזוי ווי איר הערט. ביז היינט האט נאך אי-טאליע נישט דערקלערט קריג אביסיניע... און וואָסערע מלחמה איז דאָס מישטיינס געזאָגט, אָן א מלחמה־דערקלערונג? ווי א הונט אָן א קייט... דאָס האט נאר געקענט געמאָלט זיין אַמאָל, אין די פּרימיטיווע ווילדע צייטן, ווען מ'האט זיך געשלאָגן מיט שאַרפע קיזל־שטיינער, אבער נישט היינט אין יאָר־הונדערט פון ציוויליזאַציע און טאַנקס און גאַז-באָמבעס... היינט, אז מע גייט זיך שלאָגן, טאַקי אויף אַן־אמת שלאָגן, מוז מען פריער קומען צו גיין און שיקן דיפּלאָמאַטישע נאָטיס און צוריקגעבן דעם אמבאַסאַדאָר די פּאַפּירן און מאַכן א פייערלעכע מלחמה-דערקלערונג. ערשט אחרי כּל אלע קען מען אריינשטעכן יענים א באַגנעט גלייך אין האַרץ... און היות, ווי דאָס איז נאך דערווייל נישט געשען — איז דערפון געדרונגען, אז „נדרנא לא נדרי" — ס'הייסט, די קריג איז לגמרי קיין קריג נישט... מער נישט, מוסאָליני האט מורא, אז דער ווילדער, נישט-קולטורעלער נעגוס זאל נישט מאַכן קיין מלחמה און אויף א פּרימיטיוון אופן, גאָר אָן א מלחמה-דערקלערונג און אָן טאַנקין — מוז מען ולאָט אזוי, צוליב „סטראַטעגישע טעמים" פאַרכאַפּן א שטיקל אביסיניע... אבער מלחמה — חס ושלום...

יוסל פּאַטאַס האט שוין געהאַט טרערן אין די אויגן.

— אבער אדוא... אבער אקסום...

— קאָך זיך נישט אזוי דו „פּאַטאַס" איינער — האט ליפּע לץ געריעט ווי א „קאַלטער גולן" — אז דו ווילסט, וועל איך דיר זאָגן, אז די גאַנצע מעשה וואָס שטייט אין די צייטונגען, אז איטאַליע האט איינגענומען אדוא און אקסום און דערנאָך האט אביסיניע זיי צוריקגענומען — די גאַנצע מעשה איז לא היה ולא נברא...

ס'איז די זעלבע מעשה ווי מיט הערשל אסטראָפּאָלער...

אלע האבן צוגעלייגט די אויערן. א מעשה איז א מעשה:

הערשל אסטראָפּאָלער האט זיך אַמאָל פאַרשטעלט פאַר א רבי און האט אַרום-געוואַנדערט איבער די דערפער און די ישובים צווישן די פאַרגרעבטע קרעטשמערס און זיי פאַרשריבן סגולות. איין מאָל פאַלט ער אריין צו א דאָרפס-מאַן און יענער וויינט פאַר אים, בכן ער האט א פּריץ, א רשע און ער וויל, אז ער זאל איינגעמען די פּנירה.

פאַרגלייזט הערשל אסטראָפּאָלער די אויגן צום הימל, רייבט זיך די הענט און זאָגט: ער האט געפועלט, די אותו רגע איז דער פּריץ געפּגרט. אבער — גיט ער צו — ער האט געזען אין הימל, אז יענעם פּריצס זונדל איז נאך א גרעסערער צורר היהודים און ער וועט דעם קרעטשמער אָנטון נאך גרעסע-רע צרות...

חייבט דער קרעטשמער אָן צו וויינען, דען ער וויל דער פּריץ זאל צוריק לעבעדיק ווערן. זאָגט הערשעלע אסטראָפּאָלער, אז דאָס איז אפילו א שווער שטיקל אַרבעט, אבער סוף-כּל-סוף פּועלט מען ביי אים. ער פאַרגלייזט נאָך א מאָל די אויגן און רייבט זיך דעם שטערן און איז מודיע, אז דער פּריץ איז צוריק לעבעדיק געוואָרן.

און צו-מאָרגנס האט זיך טאַקי דער קרעטשמער איבערצייגט אין דעם גרויסן „וואונדער" — ווען ער איז געקומען אין דעם פּאַלאַץ, האט ער געזען; דער פּריץ האט טאַקי געלעבט...

דאָס זעלבע גרויסע „וואונדער" האבן אויך באַוויזן די צייטונגען, וועלכע האבן געמאַכט; אז אדוא און אקסום זאל ווערן צוגענומען פון די אביסיניער, דערנאָך האבן זיי געמאַכט, אז די אביסיניער זאָלן עס צוריק באַקומען און אלץ כּדי להגדיל הטאַראַראַם...

זיינוול שוחטס מיט דער רויטלעכער באָרד האט זיך הויך צולאַכט — איך זאָג דאך שטענדיק, אז די צייטונגען דאָס זענען הוילע ליגנס, נישט געשטויגן און נישט געפלויגן.

אבער יוסל פּאַטאַס האט עפּיס מיט א מאָל באַקומען קוראַזש, און די אויגן האבן זיך אים אָנגעצונדן פייערלעך.

— איר מאַכט חוזק... — האט ער זיך אַזש פאַריאַנקעט און נישט געקענט כאַפּן דעם אָטעם — און פּאַרט קומט פאַר אַן־אומדערהערטע רציחה. מע באַ-פאַלט אומשולדיק מענטשן און מע קוילעט זיי אויס און מע באַמיט זיך אפילו דאָס נישט צוצודעקן מיט א פייגן-בלעטל... גלאַט אזוי ווייל איך... תּאַט איר דאָס יאָר-הונדערט פון ציוויליזאַציע און פּראָגרעס...

אבער געלויבט צו ג—ט. א וועלט איז דאך נישט הפקר, אט האבן מיר א פעלקער־בונד, וועלכער וועט נישט דערלאָזן צו אזא הפקירות... סאַנקציעס וועט מען אָנווענדן קעגן איטאַליע... ענגלאַנד וועט שוין נישט דערלאָזן הפקר א וועלט...

ויינוול דעם שוחטס האט זיך געהייסן דערלאַנגען א גלאָז ווייס ביר, לאַנג גע-מישט דעם שוים און ביזלעך אויסגעשאָסן:

— סאַנקציעס... שמאַנקציעס... יעדער מיינט נאר זיך, ענגלאַנד האט אייגענע אינטערעסן און מיינט נישט צו פאַרזאָרגן א וועלט... און דו, פּאַטאַס איינער, קוק אויך ליבערשט פאַר דיר און קלער נישט אריין אין דער וועלט...

דער הויכער שמערל האט געקלאַפּט אין טיש אַריין.

— לאָזט נאר מיך רעדן, לאָזט נאר... דאָס אַלץ מוז מען דאך פאַרשטיין פון פסיכאלאגישן שטאנדפונקט מוז מען דאך... מע קען נישט סתּם אזוי רעדן ציניש, יעדער מיינט זיך, מע'מוז דאך פאַרשטיין. ס'איז דאך זייער א שווערער פּלאָנ-טער דער ענין מיט די סאַנקציעס. ס'קומט פאַר ס'ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פון פעלקער-בונד און ס'קען גורם זיין צו אַ וועלט-מלחמה... מוז מען טאַקי זיין געוואָרנט... פון דער צווייטער זייט, איז אין ענגלאַנד דאָ אַן־עפנטלעכע מיינונג, וואָס איז זייער עמפינדלעך אויף געוואַלט-טאָטן...

איר מוזט נאך עפּיס פאַרשטיין: מוסאָליני איז א דיקטאַטאָר און דאָס באַשווערט זיין ראָל.

סתּם א רעגירונג, קען זיך איין מיניסטער באַהאַלטן אונטערן צווייטנס פלייצעס. מוסאָליני וויל שפּילן די ראָל פון א צעזאַר און א נאַפּאָלעאָן און ער מוז זיך רעכנען מיטן צוקונפטיקן היסטאָריקער... טאַקי דער פּראָפעסאָר מיט דער לישינע און שפּאַקולן, וועלכן ער איז אזוי מבטל...

פּלוצים האט יאַנטל שענקער גענומען קלאַפּן פון יענער זייט טיר.

— שוין צייט זיך צוצוגיין, די פּאָליציי שטייט שוין אין דרויסן.

אלע האבן זיך אויפגעהויבן.

ליפּע שדכן, דער לץ, האט געהאַלטן זיין פוס אויפן בענקל און געשמייכלט:

— הם... יאָ, פעלקער-בונד. מע מאַכט זיצונגען וועגן סאַנקציעס... מ'האט שוין אפילו געוועלט א קאָמיסיע, וועלכע זאל אויסקלויבן א קאָמיסיע, וועלכע זאל פעסטשטעלן, וואָס מע מיינט סאַנקציעס... און דערנאָך וועט מען וועלן א קאָ-מיסיע, ווען די סאַנקציעס דאַרפן אָנהייבן חל זיין און אזוי ווייטער ביזן אלף השישי...

ביי פּאַניען איז א מאָל א גובערנאַטאָר געפאָרן אין א שטאָט אין ווינטער. די גאַסן זענען אבער געווען פול מיט שניי און די קאַרעטע האט נישט געקענט דורכפ.ר.. איז דער גובערנאַטאָר געוואָרן בייז און ער האט וועגן דעם אָנגע-געבן א ראַפּאָרט צום צאַר. דער צאַר האט עס איבערגעשיקט צום מיניסטעריום; דאָס מיניסטעריום — צום וואַיעוואָדע; דער וואַיעוואָדע — צום סטאַראָסטע; דער סטאַראָסטע — צום מאַגיסטראַט און דער מאַגיסטראַט האט אַרויסגעשיקט אַרבעטער מע זאל באַלד, ממש תּיכּף ומיד דעם שניי אָפּקראַמען.

אבער הפלא ופלא. ווען די אַרבעטער זענען געקומען אין שטאָט, האבן זיי קיין שניי אין ערגעץ נישט געטראָפן...

ס'איז געווען — תּמוז-צייט.

איר פאַרשטייט דעם נמשל?..

אליצור הסופר.

■■■■

צוויי גוטע עצות

הגם כ'בין נישט קיין ספּעציאַליסט אויף צו שרייבן פּאַכמענישע רעצענזיעס, דערלויב איך מיר אין א פּשוטער פאָרים צו געבן צוויי עצות פאַר דער קולטור-אַרבעט אין בנות.

1) ווער פונים עלטערן טייל יוגנט האט נישט געהערט פונים זייער באַליבטן הרב ט. י. גוטנטאָג? די פריערדיקע לייענער פונים „יוד", אדער אַנדערע אָר-טאָדאָקסישע אויסגאַבן, געדענקען אים נאך גאַנץ גוט מיט זיינע באַטעמטע און פּאָפּולערע מאמרים איבער פאַרשידענע יהדות-טעמים. דער דאָזיקער רב שרייבט היינט נישט מיטן דאָזיקן זשאַנר אין דער פּרעסע. ער האט אבער דערפאַר צונויפגעזאַמלט אלע זיינע דרשות, וואָס ער האַלט אין ערנסטע מאָמענטן, און אַרויסגעגעבן אין א ספר מיטן נאָמען „מעשי טובי׳". שוין מיט עטלעכע יאָר צוריק האט ער אויך אַרויסגעגעבן אין לשון הקודש דאָס ספר „טל לישראל" מיט גרעסערע און ברייטערע אָפּהאַנדלונגען איבער זייער אינטערעסאַנטע טעמים. אזוי אינים לשון הקודשדיקן ספר, ווי אינים יידישן, וואָס יעדעס באַזונדער האט א באַזונדערן תּוכן, ווייזט הרב ג. אַרויס א באַזונדערן כּוח אין דרוש. זיין דרוש איז געשמאַק, אָנגענעם און אָנציענד. צו דעם איז דער לשון, אין ביידע, זייער פּאָפּולער און לייכט, דערביי, טיילווייז, מיט א ליטעראַרישן געשמאַק.

אדורכלייענענדיק דעם גרעסטן טייל פון די ספרים, האַלט איך פאַר מיין חוב צו ראָטן אלע יוגנט-אָרגאַניזאַציעס, ספּעציעל די בנות; צ אַרבעטן היינטיקן ווינ-טער אויפן געביט פון לעקטור, מיט די דאָזיקע צוויי ספרים, ספּעציעל מיטן יידישן „מעשי-טובי׳", וואָס איז צוטריטלעכער פאַר יעדן. וואָס דאַרף מען בע-סער? א ספר, וואָס נעמט אַרום אזוי פיל אַקטועלן שטאָף, געשריבן לייכט, אין יידיש, מיט האַרץ און געדאַנק. פאַר וואָס זאל עס נישט געלייענט ווערן פון יעדן יונגן מענטש, פון יעדן יונגן מיידל? צי האבן מיר דען א סך אזעלכע ספרים? פאַר וואָס זאל מען נישט צונעמען אזא ווירדיקע מתּנה פון א געטרייען, ערנצטן יידישן מנהיג? פאַר וואָס זאָלן מיר נישט אַרויסווייזן דעם אינטערעס פאַר א ספר, וואָס איז אזוי רייך אין השקפות מיט רעיונות און אזוי נוצלעך פאַרן יונגן דור?

2) א צווייטע עצה. אונדזערע „בנות" זענען פאַרפליכטעט צו לערנען דינים פונים קיצור שלחן ערוך. על פי רוב ווערן דינים געלערנט דורך די לערערנס, אדער מער-וויסנדיקע בנות-פירערנס. דער לימוד פון „קיצור" ווערט פאַרלאַנגט צו לערנען דורכאויס פונים לשון-קודשדיקן אָריגינאַל. די אלע געוויינטלעכע אויסגאַבן פונים קיצור זענען אבער ווייט נישט געפּאַסט פאַר די בנות-פירערנס, צוליב פאַרשידענע שוועריקייטן.

פאַראַן אבער יעצט א קליינע טאַש-אויסגאַבע פון הרב פעלדמאַן אין לייפּציק. ער האט אַרויסגעגעבן דעם עכטן „קיצור" מיט אָן א שיעור מעלות. דערצו, די אויסגאַבע גופא, ממש א פּראַכט. הלוואי וואָלטן פיל פון אונדזערע עלטערע ספרים דערשינען מיט אזא זאָרגפעלטיקייט און מיט אזוי פיל צוגעגעבענע מעלות. פון אלים אַנדערן איז כּדאי אָנצומערקן אויף דעם טייטש פון שווערערע ווערטער, אויף דער פּינקטלעכער פּונקטאַציע, אויף די צייכנונגען, ספּעציעל אויף די הוספות, וואָס זענען פאַראַן צום „קיצור" דורכן אַרויסגעבער אליין באַאַרבעט און מאַכן דערמיט דעם באַרימטן „קיצור" אויפּסניי פאַר א באַליבט ספר פון יעדן ייד. א שאָד, וואָס די דאָזיקע אויסגאַבע איז אזוי ווייניק באַקאַנט נאך ביי אונדז. חוץ דעם גייסטיקן גינוס פון דער אויסערלעכער פּרעכטיקייט, דינט דער דאָזיקער „קיצור" מיט אָן א שיעור פּראַקטישע זאַכן, וואָס דער אַרויסגעבער הרב פעלדמאַן, אליין א ייד א תּלמיד חכם, האט מיט אזוי פיל געשמאַק באַאַרבעט.

כּדאי דעריבער, אז יעדע לערערן, אדער בנות-פירערן, זאל נאר פון דער דאָזיקער אויסגאַבע לערנען דעם לימוד דינים.

י. ל. אָרלעאַן.

פונים קראַקעווער סעמינאַר

נאָך די שווערע אבידות, וואָס די ב״י-באַוועגונג האָט גיהאַט אינים אַפּגילאָפּינים יאָר, נאָך דער פּטירה פון אַזעלכע צווי פּילאַרן, ווי ד״ר שמואל דייטשלענדער און פרוי שרה שענירער ע״ה, איז פון דעסט וועגן די אונטערריכטס און דערציאונגס-אַרבּיט ווייטער גיפירט גיוואָרן מיט דער שטאַרקסטער אינטענסיוויטעט. דער טעמפּאָ פון דער אַרבּיט האָט זיך באַזונדערס גילאָזט פילן אונטערן רושם פונים גרויסן אַחריות, וואָס איז אַרויפגילייגט גיוואָרן, אַזוי אויף די תּלמידות, ווי אויף דער לייטונג, דורכן אומגיהייערן פאַרלוסט, וואָס די באַוועגונג האָט גיליטן.

טראָץ דער פינאַנסיעלער שוועריקייט, וואָס לאָזט זיך באַזונדערס היי-יאָר שטאַרק פילן אין דער סעמינאַר-קאַסע, האָט די לייטונג פאַרוועגדט די גרעסטע מי, צו דערמעגלעכן די תּלמידות אַ גוטע לופט-קוראַציע אין דער הערלעכער גיבערג-געגנט. די פאַרבּרייטונגס-שול, דער סעמינאַר און דער פאָרט בּילדונגס־קורס איז גיוואָרן איבּערגיטראָגן אויף עטלעכע חדשים אינים וואונדער-שיינים טאָל „סקאַווע", וואָס ליגט אינים אָנבּליק פון די קאַרפּאַטן און טאַטרעס, פיר קילאָמעטער פונים קינדער-קור-אָרט „ראַבּקע".

די סעמינאַר-קאָלאָניע האָט זיך גיפונין אין אַן-אָפּגיזונדערט ווינקל, אָפּגירוקט פונים שטעטישן הו-האַ און פון דער זומערדיקער פאַרשייטקייט, אין צווי גרויסע פריצישע הייזער מיט אַ באַקוועמין פעלד-שטח און ביימער אַרום. אַ באַזונדערע אָנגינעמליכקייט האָט צוגיגעבּן דאָס שטיל-פליסנדיקע טייכל אין דער זייט, וואָס האָט דער קאָלאָניע מהנה גיוועזן מיט ריינקייט און דערפרישונג.

די קאָלאָניע איז פּאַקטיש טעטיק גיוועזן פולע דריי חדשים פון כ״א סיון ביז כ׳ אלול. דער ערשטער חודש איז באַשטימט גיוואָרן פאַר דער פאַרבּרייטונגס-שול, אָדער אַזוי גירופינע יוגנט-היים, וואָס גיפינט זיך ביים סעמינאַר. די גאַנצע צווי קלאַסן מיט בערך פופציק קינדער זענין אַריבּערגיפירט גיוואָרן קיין סקאַווע, צוניפּאַסט צו דערהאָלונגס-צייט איז אויסגיאַרבּיט גיוואָרן אַ ספּעציעלער פּראָגראַם, וואָס האָט גינומין אין אַכט דעם ווייטערדיקן גאַנג פון די לימודים און די לוסטיק-שפּילעוודיקע אונטערהאַלטונג. די קאָלאָניע אינים ערשטן חודש האָט פאַרגישטעלט אַ מין דאָרף-שול, וואָס ווערט היינט אַזוי שטאַרק פּראָפּאַגירט מצד דער פּעדאַגאָגישער וועלט. די פירצן-פופצן-יעריקע מיידלעך האָבּן באַקומין אינים פולן זין פונים וואָרט אַן-אַלזייטיקע דערציאונג פאַרן קערפּער און גייסט צוגלייך. דער רעזולטאַט האָט אין יעדער הינזיכט איבּערגישטיגן אַלע דערוואַרטונגען.

דעם צווייטן חודש איז די קאָלאָניע פאַרנומין גיוואָרן דורכן גאַנצן סעמינאַר מיטן לערערן־קאָלעגיום. חוץ דעם סעמינאַר איז אין נאָנטער שכנות, בּערך צען מינוט גאַנג באַרג־אַרויף, אין אַ באַזונדער גימויערט הויז איינגאָרדנט גיוואָרן דער פאָרטבּילדונגס-קורס פאַר דער אַמטירנדיקער לערערשאַפט פון די פּראָווינצער שולן. די צאָל אָנטיילנעמערנס אינים קורס איז דאָס יאָר פיל גרעסער גיוועזן, ווי פאַראַיאָרן. טראָץ אַלע שוועריקייטן ביים באַקומין פעריעס אין די שולן, צוליבּ דער גרויסער אַחריות מצד דער לערערשאַפט פאַרן גורל פון די קינדער אין דער פעריע-צייט, האָבּן דאָס יאָר פיל גיפונין פאַרשידינע עצות און מיט מסירת נפש בּגוף ובממון גיקומין פון די ווייטסטע שטרעקס, כּדי צו גיניסן ביי דער קערפּערלעכער דערהאָלונג אויך אַ פולער גייסטיקע דערפרישונג. דער קורס, וואָס האָט אַרומגינומין אַ רייך פּראָגראַם אין אַלע גיבּיטן פון יידישע און פאַכמענישע לימודים, האָט זיך גלענצנדיק גוט איינגיגעבּן. קיינער פון די אָנטיילנעמערנס האָט זיך נישט גיקענט פאַרשטעלן, ווי אַזוי מע קען זיך בּאַגיין אָן אַזאַ דערגענצונגס-קורס. דער אָנטייל איז באַשטאַנין פון אַלע יאָרגענג אינים סעמינאַר, פון די עלטסטע לערערנס, בּיז די גאָר יונגסטע, וואָס האָבּן ערשט היינטיקן ווינטער גיענדיקט דעם סעמינאַר. דאָס פּראָגראַם איז גיוועזן אַזוי צוגישניטן, אַז יעדער האָט גיהאַט וויכטיקס צו גיניסן און אַהיימצופירן אַ גייסטיקן באַזיץ פון גרויסן ווערט, דער קורס האָט אָנגיהאַלטן פולע פיר וואכן און גילייטיט דורכן לערערן-קאָלעגיום פונים סעמינאַר.

גאָר באַזונדערס האָבּן גינאָסן פון דער קאָלאָניע די סעמינאַר־תּלמידות. זייער אויפנטהאַלט אין סקאַווע האָט גידויערט פולע צווי חדשים, אַ גינוג אָנטשפּרעכנדיקע צייט, אויף צו באַקומין אַ גרונטלעכע דערהאָלונג. אויסער דעם נאָרמאַלן סדר-היום פון די לימודים, האָבּן די תּלמידות זעלטן גוט פאַרבּרענגט זייער פרייע צייט. אַזוי זענין גימאַכט גיוואָרן אַמוזירנדיקע אויספלוגן אין די רייצנדסטע ווינקלין פון די טאַטרן-בּערג, אָנגינעמע אונטערהאַלטונגין אין די אַרומיקע וועלדער, רירנדיקע מאָמענטן אויף דער שויס פון דער שטילער נאַטור, אָדער אונטערן שאָטן פון די ריזיקע ליפּיס, וואָס באַוואַכן און באַגרינין דאָס ווייסע קאָלאָניע-הויז. דאָס אַלץ האָט פאַרוואַנדלט די גאַנצע צייט אין אַ שטאַרק פולסירנדיק לעבּן. נישט אַדורך איין מינוט, וואָס זאָל זיך לייגן שווער אויפן האַרץ, אָדער לאַנגווייליקן ווענין פון די קאָלאָניסטנס, די לימודים אונטערן פרייען הימל ביי די שמעקנדיקע ריחות פון די באַוואַקסינע פעלדער מיט דער אָנגייאָנטער קילקייט פון די בּערג האָט דערקוויקט יעדנס האַרץ און גיעפנט אַלע קעמערלעך פון מוח און גיפיל פאַר די טיפסטע און רייכסטע גידאַנקען. דער צוזאַמינלעבּ צווישן די תּלמידות, דער קאָנטאַקט צווישן תּלמידה און לערערן ווערט אונטער דער געטליכער האַרמאָניע פון דער גיבּענטשטער נאַטור וואַרימער, האַרציקער, אינטימער. דאָס אַלץ האָט גיהויבּן דעם ניוואָ פון די תּלמידות, אַריינגיבּרענגט פיל חיות, אָפּגיפרישט די גימיטער און איבּערגילאָזט אַן־אוצר פון ענערגיע און אַרבּיטסלוסטיקייט אויף ווייטער.

חמשה-עשר בּאב, איידער ס-האָט גידאַרפט אָפּפאָרן דער פאָרטבּילדונגס-קורס האָט גיזאָלט פאַרקומין די התחלה פון דער כּתיבת הספר תּורה אויפן נאָמין פון פרוי שענירער ע״ה, וואָס אַלע אירע תּלמידות, די איצטיקע לערערנס האָבּן דערויף גישפּענדיט אַן-איינהייטליכע נתינה. מ-האָט זיך צו דער פייערונג שטאַרק גיגרייט, דערמיט גיוואָלט מקיים זיין דעם וואונטש פון דער נפטרת און אויסדרוקן דערבּיי איר אידעאַל צו פלעגן צווישן יידישע טעכטער שמחה של מצוה. ליידער איז אָבּער אומדערוואַרטעט אונטערגיקומין די מוראדיקע בּשורה פון ד״ר דייטשלענדערס פּטירה, וואָס האָט אַזוי שטאַרק צוגירריקט די גימיטער און מ־האָט די פייערונג גימוזט אָפּלייגן אויף אַן-אומבּאַשטימטער צייט.

דינסטיק כ׳ אלול האָט די קאָלאָניע גיהאַט איר אייגנאַרטיקן בּאַשיידינים יום-טוב. דעם לעצטן טאָג פאַרן אָפּפאָר, איז פאַרגיקומין די סיום-פייערונג פונים עלטסטן קורס, וואָס איז גיוואָרן אָנגיפירט דורך דער סעמינאַר־דאַצענטן פרל. אסתּר גאָלדשטאָף. שטיל, אינים אייגינים ווינקל, צווישן בּלויז תּלמידות און לערערנס איז גיפייערט גיוואָרן דער בּאַשיידינער יום-טוב פון יידישע טעכטער, וואָס האָבּן זוכה גיוועזן דורכצומאַכן אַן-עטאַפּ אין יידישער דערציאונג און לערע. שווער פאַרן זייטיקן בּאַאָבּאַכטער צו שילדערן יעדיס מאָל דעם פאַרלויף פון אַזאַ שטייגער פייערלעכקייט, פון אַזאַ שטייגער עכט יידישער שמחה. די זעלבּיקע פּאַרים, די זעלבּיקע אָרדינונג, דער זעלבּיקער פּראָגראַם, אָבּער אַלע מאָל פריש, צאַפּלדיק און אימפּולסיוו. דאַכט זיך אויגנבּליקלעך דאָס אייגינע, אָבּער דאָך נייע הערצער, אַנדערע נשמות, פרישע איבּערלעבּונגין. ווער קען אַריינדרינגין אין אַט די פאַרבּאָרגינע גיפילן, וואָס קאָכן אין זיך איבּער אַ גאַנצע פאַרגאַנגינהייט מיט אַזוי פיל שטורם-און דראַנג-מאָמענטן, מיט אַזוי פיל אָנמאַכט און ווידערגיבּורט, מיט אַזוי פיל מוטלאָזיקייט און האָפינונג, מיט אַזוי פיל זיג־זאַגן בּיז מ-האָט זיך דערשלאָגן צו אַן-אָנהאַלט צו אַ לעבּידיקן אָנהאַלט צו אַן־עץ-חיים למחזיקים בּה!

די לעצטע פּסוקים פון דער תּורה, פון נביאים; די לעצטע גיזעגנונגס ווערטער פון גיענדיקע און איבּערגיבּליבּינע תּלמידות, די גרוסן פון די אַמטירנדיקע לערערנס אויף דער פּראָווינץ, די חזק-ווערטער פון די פירער, די אַחריות-ערנסטקייט פון אַלע אָנוועזנדיקע לאָזן איבּער אַן־אומבּאַשרייבּליכן רושם. איין קורס גייט אַוועק, דער צווייטער קומט אָן, אַ קייט פון דורות פלעכט זיך כּסדר און גייט פונאַנדער איבּער דער בּרייט און טיף פונים יידישן כּלל. וואויל די מענטשן, וואָס האָבּן אַ חלק אין דער אַרבּיט. גליקלעך זענין די, וואָס גיהערן צו דער משפּחה, וואָס רופט זיך בּית יעקב.

מיטן סיום, וואָס זיין שלוס-אַקאָרד איז גיוועזן דער טאַנץ אַרום דעם פייערפלאַקער איבּערן פרייען פעלד, איז פאַרענדיקט גיוואָרן דער הערלעכער זומער פאַרבּרענג פון דער סעמינאַר-קאָלאָניע. אַלע זענין אַהיימגיפאָרן אין דער בּאַגלייטונג פון די דאַצענטנס גליקלעך און צופרידן, דערבּיי נישט גיהאַט קיין ווערטער אויסצודריקן די טיפע דאַנקבּאַרקייט פאַר דער סעמינאַר-לייטונג פאַר דער גרויסער מתּנה פון דער זומער-קאָלאָניע מיט דער מוסטערהאַפטער אָרדינונג און באַקוועמלעכקייט.

ווי ווייט רירנד ס-איז. דער סיום אין דער סעמינאַר-אַטמאָספערע איז צו זעען פונים פאַקט, וואָסער מתּנה די יונגערע צווי קורסן האָבּן אומדערוואַרטעט צוגיגרייט פאַר זייערע אָפּפאָרנדיקע חברות. ס-איז רעדאַגירט גיוואָרן אַ צייטונג מיט הערלעכע קונסט-צייכנונגין און אַ זעלטן-שיינער הילע אין וועכן זייען

מיט אַ זייער רייכן אינהאַלט פון אַרטיקלען, בּריוו, אָנאָנסן און גיזעגנונגס-ווערטער פון דער לייטונג, דאַצענטנס, שילערנס. דער גאַנצער זשורנאַל, וואָס איז אויסגיפירט בּלויז מיט קינסטלערישער האַנט-אַרבּיט איז גימאַכט גיוואָרן אין עטלעבּע און דרייסיק עקזעמפּלאַרן, די צאָל גיענדיקטע אַבּסאָלווענטנס און זיי איבּערגיגעבּן למזכּרת אַהבה ורעות מצד די איבּערגיבּליבּינע.

די לייטונג פאַרנעמט זיך שוין נאַטירלעך מיט דער אָרגאַניזירונג פון די נייע שולן, וואָס דאַרפן פאַרנומין ווערן דורך די נייע, גוט ערודירטע און גרינטלעך אויסגישולטע לערערנס. אויך קומין שוין פאַר די הכנות צום עפנין אויפן קינפטיקן זמן, וואָס הייבּט זיך אָן ר״ח חשון, אַ נייער קורס. ס-ווערן צוגיצויגן אויך צום רוטינירטן קאָלעגיום נאָך נייע קרעפטן. וואָס זאָלן העלפן וואָס מער פאַרפולקאָמין די דערציאונגס-אַרבּיט פון בּית יעקב.

אַן-אָבּסערוואַטאָר

ד״ר יהודית ראָזענבּוים-גרינפעלד

(לאָנדאָן)

דער לעבּידיקער קדיש

(פון אַ בּריוו אין סעמינאַר)

אינים גרויסן שמערץ, וואָס אויך די אַנדערע סרישע וואונד האָט אויפגיריסן, בּין איך ווידער צווישן אייך. וואָס זענין דען טרערן! וואָס זענין דען זכרונות! ס-וועט אַמאָל קומין אין בּית יעקב אַ צייט, ווען די קינדער וועלן נאָר הערן פון די גרויסע פירער שרה שענירער ע״ה און ד״ר שמואל דייטשלענדער ז״ל׳ ווי מ-הערט פון היסטאָרישע פּערזענלעכקייטן. זיי וועלן נישט וויסן, אַז זייער קראַפט האָט דעם בּאָדן צוגאַקערט, אַז זייער צדקות האָט גיבּרענגט די בּרכה. זיי וועלן נישט וויסן, אַז זיי וואַקסן נאָר אונטער דער זון, וואָס די דאָזיקע פירער האָבּן פון זיך אויסגישטראַלט. זיי וועלן נאָר דעם נאָמין קענין. מיר, איצטיקע, קענין דאָך אָבּער דאָס אומבּאַשרייבּלעכע וואונדער פון זייער פּערזענלעכקייט, וואָס הקבּ״ה האָט פאַר אונדזער צייט גישענקט און טראָץ אונדזערע תּחינות און בּקשות ווידער זיי פון אונדז אַוועקגינומין.

זיי האָבּן בּיידע קיין אייגינע קינדער נישט גיהאַט. פון דעסט וועגן האָבּן זיי איבּערגילאָזט אַזוי פיל יתומים. „כּי הם זרע בּרך ד׳. ונתתּי להם בּביתי ובחומותי יד ושם טוב מבּנים ובנות, שם עולם אתּן להם אשר לא יכּרת". זיי האָבּן אַן-אייזערנים אָנטייל. אַשריהם! מיר זענין די קינדער, וואָס שטייען אַרום זייער גיזעגנונג-בּעט. מיר זענין זייער לעבּידיקער קדיש, זייער אונטערנעמונג אינים יידישן פאָלק.

מיר מוזן ווייטער טראָגן דעם יידישן ערנסט און אמת, די גוטסקייט, די אומענדלעכע גוטסקייט, די איידעלע נשמה, וואָס האָט אַרויסגילויכטן פון זייערע איגן און ווערטער צווישן די טויזנטער יידישע קינדער, גיוויינינע דורך זיי פאַרן יידנטום.

מיר מוזן זיך יעצט פעסטער, ווי בּיז אַהער, זיך האַלטן בּיי די הענט. ווייסט איר, קינדער, וואָס איך לעבּ איבּערז מע זאָגט: „אוירא דא״י מחכּים". די א״ילופט מאַכט קלוג. דאָס זעלבּיקע לעבּ איך איבּער אין דער אַטמאָספערע פון בּית יעקב. זי איז אַזוי פול פון תּמימות און טהרה, וואָס שטראַלט אַרויס פון די דערמאָנטע פּערזענלעכקייטן, אַז אַלץ גייט אין איר פיל בּעסער. ווי לאַנג מע אַרבּיט אין ב״י. איז מען טיכטיקער, לייטונג-פעאיקער און קליגער. ווען מע שטעקט אַריין אונדזער כּוח אין ב״י, וואַקסט מען זיך אַליין איבּער. מיר קענין געבּן מער. ווי מיר אַליין האָבּן. מיר האָבּן דעמלט פּשוט אַ מערקווירדיקע סייעתּא דשמיא —

כ-גלייבּ אינים כּוח פונים בּית-יעקב. אני מאמין בּאמונה שלימה אינים כּוח פונים בּית-יעקב. איך וויל דעריבּער זאָגן, גימיינזאַם מיט אייך, דעם טעגלעכן קדיש פאַר אונדזערע הייס-גיליבּטע פירער. לאָמיר די נחלה ווייטער פירן, ווי אַ נחל, ווי אַ טייך, וואָס טראָגט ווייט פונאַנדער די מתּנת פונים קוואַל — דעם מקור הבּרכה, מקור החיים, מקור השמחה, מקור אהבת התּורה און אהבת הבּריות. מיר האָבּן די בּרכה פונים קוואַל גיפילט. מיר האָבּן אים גיזעען שפּרודלנדיק. מיר האָבּן זיך ניקוויקט און גישטאַרקט. דערבּיי זענין מיר גיוועזן איבּערגליקלעך.

לאָמיר פּרוּוון פון דער גרעניצלאָזער דאַנקבּאַרקייט, וואָס מיר זענין זיי שולדיק, אָפּצאָלן מיט עפּיס אונדזערע קינדער. מיין וואונטש — בּאַלד ווידער צו קומין צו אייך.

המקום ינחם אותנו!

מאַשע גאָלדבּערג

אונדזער סיום

אַ באַוואוסטזיין פון עפּיס אַ גיענדיקטס איז שטענדיק שווער פאַרן מענטש, ווייל מיטן גיענדיקטן דאַרף זיך עפּיס אָנהייבּן און צו דעם נייעם דאַרף מען צוגיגרייט זיין, קלאָר מיט זיך, אינערלעך גיאָרדנט, אויסגירייניקט, מיט אַ רצון צום ווייטער גיין, מיט אַן-ערלעכע כּוונה צום ווירקן, און אָנגיזאַמלטע כּוחות אויסנוצן.

ס־מוז דערבּיי פאַרקומין אַ מאָמענט, וואָס זאָל איבּערפירן, אין וועלכן ס-זאָל קלאָר גישטעלט ווערן דער צושטאַנד פון ביז־יעצטיקער אַרבּיט און אין וועלכן ס־זאָל גיעפנט ווערן די אויגן, אויף דעם, וואָס דערוואַרט אונדז, אַזאַ מאָמענט פון שטאַרקער, אינערלעכער איבּערלעבּונג.

אין אַזאַ מאָמענט וועקט זיך שוין די בּענקשאַפט נאָכן אָפּגילאָפינים. נאָכן שיינים, ליכטיקן, וואָס איז פאַרגיקומין און גלייכצייטיק הייבּט מען אָן אויך צו פילן אַ וואָגיקייט פון אַ לעבּנס־אויפגאַבּע, פון אַן־עול מיט פליכטן, וואָס הייבּט זיך אָן אַרומצושפּאַנין אַרום אונדז און רופט און מאָנט און פאָדערט אַזוי פיל דערוועקטע בּענקשאַפט צו דעם, וואָס איז אַוועק, און אַחריות־באַוואוסטזיין פאַר די צוקונפט־טעג, די צוויי גיפילן פולן אָן אונדזער אייגינע, אינערלעכע סיום־אַטמאָספער.

מיר זיצן אַלע ביים טיש, אַלע דרייסיק צוזאַמין מיט אונדזער דערציערן. ס־איז ליכטיק, ליכטיקער ווי שטענדיק. ווייס די טישן, עפּ ס צושטראַלטיס. יום־טובדיקס. דאָס לעצטע מאָל צוזאַמין, דאָס לעצטע מאָל אַלס תּלמידות חברות, סעמינאַריסטנס, דערנאָך אַן־אַנדער צוזאַמין־זיין, אַ נשמהדיקע פאַרבּינדונג, אַן־אַחדות אין שטרעבּן, אַ פאַרייניקונג פון רצונס, כּדי דאָס זעלבּע צו דערגרייכן, אַ שטאַרק אָנקלאַמערן זיך דורכן פריער דורכגילעבּטן און דורכן פרישן אַרבּיטס־גיבּיט, וואָס ווערט אונדז אַלימין גלייך צוגיטיילט. אַ כּינוס פון כּחות יונגע, קרעפטיקע און ווילנס־שטאַרקע, מוטיקע, זיגרייכע אין איין ריכטונג, צום זעלבּן ציל.

אַן־אַלגימיינער אומפּאַסנדער „חזק" קלינגט זיך אָפּ אין דער לופט, דרינגט אַריין אין דער נשמה און פאַרטיפט דאָס גיפיל פון מסיים זיין תּורה... „גיזען גרויסקייטן ,אָפּגרונטיק טיפע און הימליש הויכע, פאַרהוילינע מיט סודות" — הערן זיך ווערטער, -- „גיטובלט אינים ריינקונגס־גייסט פון אָנטפּלעקטער, ג—טלעכער השגחה, לויט די מעגלעכקייטן אַריינגיגאַנגין דערין, גיוואָלט פאַרשטיין, כּדי שפּעטער צו פאָדערן פון זיך..."

שטיל איז אַרום, שטאַרקע רואיקייט און טיף פאַרטראַכטן זיך.

אַ שטיל קול דרינגט אַריין אין דער שטילקייט.

„ס־פעלט אונדז אין יעצטיקן גיזעגינונגס־מעמענט די בּ־כה פון אונדזער גייסטיקער, גרויסער מאַמע — אָבּער בּאַלד שטאַרקט עס זיך — ס־בּאַגלייט אונדז דאָך איר בּרכה פון דער נשמה, איר בּליק פון הימל, עס מוטיקט און עס לאָזט זיכערער דעם ערשטן טריט שטעלן. איין יאָר די זכי׳ גיהאַט מיט איר צוזאַמינצולעבּן, דערזען אָבּער אַ מדרגה פון מענטשלעכער גרויסקייט און אַ וועג פון שטרעבּן צו איר".

אָבּער אונדזערע גיבּויגינע קעפּ, שוועבּט אַ הימלישע, מוטערלעכע בּרכה. און ווייער הערן זיך ווערטער, וואָס באַפעסטיקן יסודות, וואָס בּויען און קרעפטיקן דאָס גוטע, דאָס אייגנטלעכע, אַ שמע־ישראל־גידאַנק, וואָס ווערט פאַרשטאַנין און דורכן ועזנטלעכסטן אויפגינומען.

* * *

אין דער רואיקער, טונקעלער נאַכט, אַ וואונדערלעך בּילד. אַ צופלאַקערט פייער שפּריצט מיט גאָלד־רויטע פונקן, און אַרום אים אַ פאַרפלאַכטינער ראָד פון יונגע מענטשן, וואָס טאַנצן אַרום פייער און אַ צווינגינער כּוחות־קלאַנג, דורכגיוועבּט מיט תּפלה־טענער „וטהר לבּנו לעבדך בּאמת".

מיט דער שטאַרקער בּקשה צו השי״ת גייען מיר אַריין אין לעבּן.

אלף־שין

ערלעכע און שטאַרקע ווערטער

סוף יאָר זענין גיוויינטלעך פאַראַן סיומים. דאָס יאָר אַליין פייערט זיין זיין סיום און מיט אים ווערן גיענדיקט אַ סך ענינים, אַ סך גישעענישן. יעדער סיום האָט אַ באַזונדערן חן — זיין אייגנאַרטיקייט, מיט וואָס ער צייכנט זיך אויס מער פון אַלע אַנדערע.

אָט ליגט פאַר אונדז אַן־אויסגאַבּע „שלום לעתידיך", וואָס עס האָבּן אַרויסגי-

געבן די תלמידות פון קראקעווער ב"י־סעמינאר, לכבוד דעם סיום זייערן אין סקאווא

דאכט זיך, אויסגאבן פעלן ב"ה ביי אונדז נישט. וועלכע שול האט דאס נישט איר אויסגאבע, איר וואנט־צייטונג א. אז. וו. וואס שפיגלט ווי גיהיינטלעך אפ, דעם ניווא פון די תלמידות.

די אויסגאבע, וועגן וועלכער מיר רעדן דא צייכנט זיך אבער אויס מיט דעם, וואס דו ווערסט גארנישט גיוואר ווערן פון די ידיעות פון אירע ארויסגעבער. זיי באהאלטן זיך דא אין גאנצן און באגנוגן זיך מיט ברכות. אבער דערפאר זעט מען דא רעדן די, וועלכע באלערנען; די, צו וועמענס ווערטער זיי האבן זיך א גאנצע צייט צוגיהערט און היינט הערן זיי דאס לעצטע לערן־ווארט, וואס דארף זיי באגלייטן אויף זייער ווייטערדיקן וועג פון באלערנען יידישע קינדער.

ווערטער פון פירערנס, שטארקע און דרייסטע, אפינע און ערלעכע.

אט שרייבט די דאצענטין אסתר גאלדשטאף:

„די צוויי יאר סעמינאר־ארביט האבן זיך גיענדיקט. ביז איצט האט מען זיך גילערנט, איצט דארף מען באלערנען. ביז איצט האט מען גיהערט און איצט דארפן אנדערע פון מיר הערן".

„דער וועג צו אן־אחריותדיקער אויפגאבע, איז עפיס שווער זיך דערצו צוגיוווינ־נין. ס־איז שווער, פשוט דערפאר, ווייל מ־האט מורא אויף זיך. יונגע, נאך נישט פראקטיצירטע פלייצעס צו טראגן אזא אחריות פאר מענטשלעכע נשמות".

און ווייטער:

„ביז איצט האט מען זיך פארקוקט אויף מענטשן, פון איצט אן וועט מען זיך אויף מיר פארקוקן".

זי טרייסט זיי, — פארגרינגערט זייער באשווערט הארץ.

„דאס גיפיל, אז מ־איז פאראנטווארטלעך, מאכט דעם מענטש גליקלעך. א מענטש קען גארנישט בארעכינין וואסערע כוחות ער באקומט מיט דער אויפגאבע וואס ער נעמט אויף זיך. אמת, אז וואס גרעסער ס־איז די פאראנטווארטלעכקייט, אלס גרעסער איז די אנשטרענגונג, אבער וואס גרעסער ס־איז די אנשטרענ־גונג — אלס גרעסער איז דער רעזולטאט. דאס גיפיל, אז מע גיטרויט מיר, מע פאלגט נאך מיין יעדער מדה און באוועגונג און מיין האנדלונג און מיין רעדן. דאס באוואוסטזיין, אז איך בין א לעבידיקער ביישפיל פאר די, וואס איך דערצי, גיט מיר כוחות, וועלכע כ־קען גארנישט פאראויסזען און בארע־כינין. און נאך א טרייסט — דער לערער קען אויך שילער זיין, א שטענדיקער שילער. א לערער פאר די קינדער און א שילער פאר זיך. דאס גאראנטירט א שטענדיק פאראויסגיין און שטענדיק שטייגן".

אט אזוי שרייבט א פירערין, א דערציערין און פעדאגאגין. דער אויסטפיר איז געשטיצט אויפן מאמר חז"ל: „הרבה למדתי מרבותי, ומתלמידי יותר מכולם". בכלל איז ביי יידן דער באגריף פון באלערנער באצייכנט מיטן נאמען „תלמיד חכם", צו ווייזן, אז ער מוז זיך אייביק האלטן אין דער בחינה פון א תלמיד און א לומד מכל אדם.

גאר אייגנארטיק זענען די ברכות פון די קורסן. דער „ערשטער קורס ב" שרייבט:

שתולים בבית ה' — ווען מע נוצט אויס דעם בית ד'. אלץ צו פארפלאנצן, אנלאדן זיך מיט כוח, דאן — בחצרות אלקינו יפריחו קען מען זיך צובליען אף ברייטערע האריזאנטן בחצרות".

דער „ערשטער קורס ג" וואונטש:

„אז ס־זאל תמיד שטיין פאר אייערע אויגן דער „כל המקיים נפש אחת מישראל כאלו קיים עולם מלא".

א זייער אייגנארטיקע טיפע אפשאצונג איבערן פראבלעם פון „חיצוניות און פנימיות" גיפונין מיר אין דער אויסגאבע און די באשיידינע אנאנימע שרייבערן פארדינט א שכוח פאר געבן אן־אויסדרוק פונים באגריף פון דעם קוק, דעם ספעציפישן בית־יעקב בליק אויף דעם ענין, אבער אלץ אויף דעם דרך פון א כסדרדיק שטרעבן צו שלמות צו.

„אנטוויקלין דאס פנימיות אין זיך. צו דערגיין דאס וועזנטלעכע אין יעדער זאך און פארם".

אט אזוי איז באמת דער דרך החסידות, אז מע זאל אין יעדער זאך זען דעם מקור דערפון, אז ס־איז א ניצוץ פון אין־סוף. מע דארף עס מחזור זיין צום שורש, צום ערשטן מקור. וואס איז דאך ג—ט.

שרה שענירער ע"ה — אט די מאמע פון סעמינאר לעבט נאך. זי לעבט און פילט אויס דאס הארץ פון אירע תלמידות און ס־קומט צום אויסדרוק אין דער אויסגאבע, ווי ביים דערמאנען איר נאמען גיט עפיס א צאפל, א ציטער. א שטיק לעבן איז זי. אירע קינדער דערמאנען זי ביים שיידן זיך פון סעמינאר, פון איר היים. מע דערמאנט זי, אירע ווערטער, איר נשמה, וואס איז אנוועזנד ווייטער און איר בליק, וואס קוקט נאך ווייטער, מיט מאמע־ליבשאפט אויף זיי.

ניין! שווער צו פארגעסן. אין מיטן דער שמחה פון סיום ווערט שטיל. די מאמע פעלט... און דאס דריקט זיך שטארק אויס אין יעדן מאמר, אין יעדער ברכה... גיין אין די וועגן פון שרה שענירער, די מאמע פון סעמינאר, פון גאנצע דורות.

אט שילדערט מען א שלש־סעודות־שעה אין סעמינאר. ס־איז ווי אייביק די פארבענקטע בין־השמשות־טענער. אידיליע אין גיזאנג, אבער דא איז נאך עפיס. דא איז אינטעריסאנט דער גידאנקן־גאנג פון אזא שעה. ס־איז נישט דאס בענקן נאך היים, נאך עלטערן, ניין! דעמלט מאטערט א פראבלעם:

„און ווידער א פראגע נשמה? — אויף וואס דאס גאנצע קעמפן, די אומאויס־הערלעכעליידן און גיראנגלן? א גאנצע קייט פון מענטשלעכע יסורים שטעלט זיך ווי א שווארצער פלעק פאר די אויגן און לאזט נישט צו רו".

אבער דער ענטפער איז א שטארקער, אן־אויסגיהאלטן־קאנסעקווענטער.

„ניין! ביי אונדז איז עס נישט קיין פראגע. דארט זוכט מען דעם אמת און מע קען אים נישט גיפונין", אבער מיר האבן יא גיפונין דעם אמת ירידה דורך עלי'".

יא, די ירידה האט אויך א ציל אין זיך, נאך מער זיך צו דערהייבן. דעם ענין פון ירידה, לערנט ר' נחמן בראצלאווער, איז „ווייל איידער מע דערגייט צו־א העכערע מדרגה, מוז מען שפל ווערן, נבזה ווערן. אוועק־הרגינין דאס גיאות און ערשט אזוי איז מין זוכה צו עלי'".

אויף אן־אנדער ארט זאגט ער ז"ל: „ווער ס־פארשטייט נישט צו זיין בשמחה בעת א ירידה ווי בעת אן־עלי', האט די ירידה פשר פארדינט".

שרה שענירערס פאראל: „עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה" פילט זיך אויך שטארק ארויס פון אלע מאמרים.

„ס־נעמט אונדז ארום א פרייד גימישט מיט אחריות, און ווען מיר טאנצן און זינגען „אשרנו מה טוב חלקנו", פילן מיר דעם „אשרנו" אזוי שטארק, אזוי טיף, „מיר זענין באמת גליקלעך".

און מע קען גאנץ דרייסט זאגן, אז אינים סעמינאר שפילן די צוואמין־פאר־ברענגטע מינוטן א גרויסע ראל. זיי אליין ווירקן דערציעריש מיט זייער תוכן און פארקומין. ס־איז אפט א פשוטע שיחה, וואס ברענגט נאך זיך פארטראכ־טונג. אריינדרינגין אינים דורכגילעבטן, ציען דערפון דעם גיהעריקן מוסר און ביישפיל אינים לעבן.

און דאס שרייבט טאקי דארטן י. ל. ארלעאן:

„מיר דארפן גידענקין די לימודים, אבער נאך מער די איבערלעבונגין! יעדער מענטש האט זיין יציאת מצרים, זיין מתן תורה און זיין אייגינים עמלק. פאר אלע איז דא אין דער תורה די מצוות עשה פון „זכור".

די איבערלעבונגין זענין אליין לימודים וואס קריצן זיך איין טיף ביז גאר, זיי לאזן איבער שפורן, וואס פארקריצן זיך אפט נאך שטארקער און דויערהאפ־טער ווי איינגיווארצלטע לימודים.

אט ווערט גישילדערט א שעה אין סעמינאר, די שפראך איז א דיכטערישע און א פארבן־רייכע.

„ס־הערט זיך א טופין פון מארשירנדיקע פיס. זיי קומין! אפגיבריגטע פנימער טראגן אויף זיך דער חותם פון ערשט־גיזעענע אומענדלעכע ווייטקייטן, הויכע בערג און בלאען הימל".

די דריי טאג פון פארברענגין אין די בערג זענין נישט אדורך אן שפורן. אלץ לעבט אין אונדז, ארום א פייער זעצן מיר זיך אלע, פלאמין פלאקערן ארויף: פונקין רייסן זיך אלץ העכער און העכער ביז זיי פארשווינדן אזוי ווי ס־פארשווינדן די שעהן.

און ווייטער:

ס־פייער ווערט שוואכער, מע לייגט נישט מער צו, ס־דערמאנין זיך ווערטער פון טייל איבערלעבטע, פון טייל גיהערטע. ס־שטעלן זיך פאר די אויגן די ליבע גישטאלט מיט די שווארצע טיפע בליקן, יעדער הערט ממש אירע ווער־טער ווענן מזבח, וועגן פייער פון יראה און מענטשלעכע הערצער.

דאס פייער שלאפט איין — די שטערן לייכטן איבער דער וועלט. די שרייבערן פון אט די שילדערונג האט זייער טרעפלעך אויסגילאזט.

דאס פייער שלאפט איין. שרה שענירער איז טאקי שוין נישטא, אבער די שטערן לייכטן איבער דער וועלט. אירע תלמידות וואס פארשפרייטן איר ווארט, איר זיין איבער שטאט און שטעטל.

לייכט און באלייכט, פארוואנדלט אייער ליכט אין אן־אש תמיד וואס לא תכבה אין אן־אור ה'! —

אין די תורות פון די מאמע, אירע ווערטער וואס ווערן דערמאנט, איר הארץ וואס ווערט ווייטער גיווארימט אלץ לעבט אין די אויסגאבע, באקומט פאדים און דריקט אויס אזוי פיל פשטות און באשיידנקייט.

ווי ווינטשט דארט איינע:

„דער זכות פון אונדזער מוטער—זאל אונדז באשטיין אין די שווערע מאמענטן פון דעם לעבן".

אמן.

פון דער באוועגונג

הכנות צו די יובל־פייערונגין

ווי באקאנט דארף דאס פייערלעכע עפינין די קאמפאניע פארן יובל־יאר אומי־טום פארקומין דורכן שאפן א יובל־קאמיטעט. לויט דערהאלטינע ידיעות זענין שוין אין רוב שטעט גישאפן גיווארן יובל־קאמיטעטן. די, וואס האבן צוגעשיקט די ספעציעלע קארטלעך וועגן די גישאפינע קאמיטעטן ביי זיי, האבן שוין באקומין א טייל פונים יובל־מאטעריאל. עס ווערן שוין אויך אומי־טום צוגיגרייט די יובל־אקאדעמיעס, צו וועלכע די צענטראלע האט צוגישיקט א ספעציעל פראגראם.

תרומת־חברה־אקציע אויפן יאר צ"ו

ס־איז שוין פונאנדערגישיקט גיווארן דאס תרומת־חברה־מאטעריאל אויפן יאר צ"ו. דאס היינטיקע יאר וועט מיט א באזונדערער אינטענסיוויטעט גיפירט ווערן די ת"ח־אקציע, כדי צו פארזארגן אלע חברות און סימפאטיקער מיט וואל־רעכט צום נאנטן יובל־קאנגרעס. די, וואס האבן עפ"י סיבה נישט דער־האלטן די ת"ח־ביכלעך, דארפן זיי תיכף ארויספאדערן.

דער גורל אויף די פרעמיעס פון יאר צ"ה

די טעג קומט פאר אין לאקאל „אהל שרה" עפנטלעך די גורל־ציאונג אויף די פרעמיעס פון תרומת־חברה אויפן יאר צ"ה. ווי באוואוסט גיפונט זיך צווישן די פרעמיעס א סטיפענדיע אויף א יאר צו קענין אנקומין אין בית־יעקב־סעמי־נאר אויף א יאר צייט פאר א האלבן פרייז.

„אהל שרה" אין א ניי לאקאל

דער איינציגער בנות־קיבוץ אין תוילן איז איבערגיטראגן גיווארן אין א ניי־פראכט לאקאל קילינסקי 50 מיט אלע קאמפארט־איינריכטונגין. דאס לאקאל טיילט זיך אויף דריי גרויסע שלאף־ציגערן, אן־עס־צימער, לערן־ און פארזאמלונג־זאל, ארביט־צימער, סעקרעטאריאט קיך, דריי קארי־דארן און אלע באקוועמלעכקייטן. פארן פראנט־איינגאנג הענגט א גרויסע שילד. א באזונדערן רושם מאכן די שיינע אויפשריפטן אויף די עלעקטרישע לאמפן: „אהל שרה".

א דעם נייעם לאקאל ווערט „אהל שרה" פארוואנדלט אין א בהרחבתדיקער ארביט־היים. בקרוב וועלן גיעפנט ווערן אך־קורסן פאר אנפענגער צוזאמין מיט אן־אינטערנאט.

בראש פון „אהל שרה" ווערט אויך גישטעלט א פעדאגאגישער פערסאנאל, וואס האבן אין דער הענט די פעדאגאגישע און גייסטיקע לייטונג פון דעם הויכן מוסד.

יובל־פגישות

אין שייכות מיטן יובל־יאר ווערן אויפגיפאדערט די ארגאניזאציעס, וואס ווילן איינארדינין יובל־פגישות, דערוועגן מודיע זיין דעם צ. ס. שפעטסט ביז י"ח מרחשון. היות די פגישות ווערן דאס מאל איינגיארדנט סיסטעמאטיש מיט אן־איינהייטלעכן פרא ראם, וועלן אלע פגישות איינגיארדנט ווערן נאר מיט דער הסכמה פון צ.ס. די וואס וועלן זיך דאס ווינטשן וועט אין זייער פגישה זיך אויך באטייליקן ה' פרידנזאן.

באזוך פון ה' פרידנזאן אין טשענסטאכאוו

דעם דריטן טאג חוהמ"ס איז ה' פרידנזאן ארויסגיטרעטן אין טשענסטאכאוו מיט א רעפעראט וועגן זיין רייזע אין א"י און אויך וועגן דער באדייטונג פון נאנטן יובל־יאר. צו־מארגנס איז פארגיקומין א זיצונג פון דער פארוואלטונג און מ־האט דאן באטראכט א גאנצע ריי ענינים.

פארענדיקטער הכשרה־קורס אין „אהל שרה"

נאך די ימים־טובים האבן פארענדיקט זייער יערלעכער הכשרה פון „אהל שרה" די חברות: נעמי בעקערמאן — אסטראווצע, בלומע גרינשפאן — סקאר־זשיסק, פייגע גרינטיש — קלימענטאוו, חי' גוזא — יענדזשעוו, חנה הוטנער — קאלבושאוו, רבקה האנדלסמאן — פשעדבאזש, חנה האלענדער — לינטשיץ, הענע ווינטער — סאנדז, פייגע טייטלבוים — סאסנאוויץ, רחל טייטלבוים — טארנע, ברכה כאגעף — וואנואוועלניץ, גיטל לעוו — סאנדז, שרה לופז־גלאס — קראקע, ביילע סאסנאוויטש — אפט, פערל סאמעט — כשאנאוו, שרה פעדער — שעניאווע. נחמה פעלדמאן — טשעמערניק, מילכה פאגעל — טשעכאטשינעק, שיינדל קלו זנער — סאנדז, פעסע ראזמארין — וואלבראם, טאבע רווישיצקא – סאסנאוויעץ, אסתר שאטאן — דאברע, מלכה שולץ — לאדזש, שרה לעווין — סלאנים, שרה ציוויער — גאסטינין, הינדע ביאלער — מינסק, חנה טענענבוים — גארוואלין.

די עלי' פון „בנות" פארן לעצטן שעדיול

פונים לעצטן שעדיול האבן עולה גיוועזן קיין ארץ־ישראל 30 חברות. אלע חלוצישע פרויען־סערטיפיקאטן, וואס די אגודה האט באקומין, זענין פונאנדער־גיטיילט גיווארן צווישן די גיענדיקטע הכשריסטנס פון לאדזשער,ווארשעווער, מלאווער און קאלאמייער קיבוצים. א גינויע נאמינטלעכע רשימה פון די עולות וועלן מיר געבן אין קומינדיקן ב"י העפט.

ימים־טובים ביי די „בנות" אין ירושלים

במשך די חול־המועד־טעג זענין פארגיקומין א גאנצע ריי פייערונגין פון די בנות־חברות פון גאנץ ארץ־ישראל אין ירושלים. די פייערונגין זענין גיווארן ארגאניזירט ירושלימער סניף אונטער דער לייטונג פון דירעקטאר פון ב"י אין ירושלים ה' הלל ליבערמאן. א גינויער אויספירלעכער באריכט וועט זיך גיפונין אין קומינדיקן ארץ־ישראל־העפט.

שלושים־אוונט אין קראקע

זונטיק, פ' נצבים האבן מיר אינים גרויסן סעמינאר־זאל איינגיארדנט א שלושים־אוונט, צום אנדענק פון ד"ר דייטשלענדער ז"ל.

ביי א צאלרייכן אנטייל פון די חברות עפנט דעם אוונט חברה רחל איליקער, וועלכע דריקט אויס אין רירנדע ווערטער דעם צער פון דער גאנצער באוועגונג נאך דער אבידה פונים גרויסן נפטר. זי באטאנט אז פארן קראקעווער בנות איז ד"ר דייטשלענדער ז"ל גיוועזן נישט בלויז א פערזענלעכקייט, נאר אויך א נאנטער מענטש, וועמענס רעפעראטן און לעקציעס זיי האבן גיהאט די זכי' אפט צו הערן און צו אנטציקן זיך.

נאך דעם גיט איבער חברה רבקה מאנדעלבוים א גינויע ביאגראפיע פונים נפטר און אונטער־שטרייכט זיין אונערמידלעכע ארביט און מסירת־נפש פאר דער בית־יעקב און בנות־באוועגונג.

די צופעליקע אנוועזנדע אויפן אוונט לערערן בלימה קליין נעמט דאס ווארט און שילדערט אין שטארקע ווערטער די פילזייטיקייט פון ד"ר דייטשלענדערס פערזענלעכקייט, און שטעלט זיך אפ באזונדערס אויף זיינע גרויסע פארדינסטן פאר דער בית־יעקב־לערערשאפט. „אויב ד"ר דייטש־לענדער — זאגט זי — וועט פעלן דעם ארטאדאקסישן יידנטום, דעם קרן התורה, וועט ער אבער אונדז בית־יעקב־לערערנס אממייסטן פעלן. און עפיס מערקווירדיקס ליגט דערין — פארענדיקט זי — דאס פרוי שענירער ע"ה און ד"ר דייטשלענדער ז"ל האבן קיין קינדער נישט גיהאט, אבער דערפאר האבן זיי א זכי' גיהאט קינדער צו דערציען, טויזנטער יידישע קינדער צו ברענגין צו זייער מקור".

חברה קיילה בארער לייענט אדורך פון בית־יעקב־זשורנאל דעם ארטיקל פון ד"ר דייטשלענדער — „הארמאניע".

צולעצט נעמט דאס ווארט חברה רבקה הארוויץ, און באטאנט, ווי שווער עס פרואווט אונדז די השגחה, ווען אייגער נאכן אנדערן גייען אוועק, די בעסטע מענטשן פונים פאלק. נישט זיי האבן זיך פארשולדיקט, דא ליגט אונדזער אלימינס זינד, און דעריבער — רופט זי אויס מיט שטארקע ווערטער — לאמיר תשובה טון! ס־קומט אן דער הייליקער טאג פון יום־הדין און נאר אונדזער שטארקער תשובה טון קען דעם צובראכינים שברים־קלאנג פארוואנדלין און א מעכ־טיקער תקיעה־גדולה פון שופר של משיח.

שוין א פאר מינוטן ווי זי האט גיענדיקט אירע ווערטער, און אויפן זאל הערשט נאך א גי־דרוקטע שטילקייט.

ערשט נאך א לאנגער צייט צוגייען זיך די חברות אין אן־ערנצטע שטימונג.

א בנותקע.

באזוך פון ה' פרידנזאן אין פיעטרקאוו־טריב.

זונטיק פ' נח האט ה' פרידנזאן באזוכט פיעטרקאוו און איז ארויסגיטרעטן אין גרויסן „מכבי"־זאל מיט א רעפעראט וועגן זיין רייזע אין ארץ ישראל. גלייכצייטיק האט ה' פ. פראפאגירט פאר דער ארטיקער ב"י שול. ס־איז אויך פארגיקומין אן־אלג. פארזאמלונג פון „בנות" און א זיצונג פונים ועד, וואו ס־איז ארומגירעדט גיווארן וועגן מחזיק זיין די ארטיקע „בנות".

במשך דעם ווייזן פון ה' פרידנזאן האט מיטגיארבעט הרב ר' משה טעמקין, ר' בער קאפלאוויטש און נאך חברים פון ועד „בית יעקב".

אין מלכות פון די בערג...

(ארום דער לאדזשער בנות-קאלאניע אין אכאטניצע)

מערב־גאַליציע איז געבענטשט מיט אַ סך נאַטור-אוצרות און פּראַכט. וועלדער, בערג, קור-ערטער, וואַסערן.

באַלד ווי מע פאָרט אַריין קיין מערב-גאַליציע, באַגעגנט איר קליינע שעמעוודיקע בערגלעך וואָס באַהאַלטן זיך אַביסל, זענען צוריק געהאַלטן און באַשיידן. זיי ווערן אָבער וואָס אַמאָל דרייסטער, הייבן ביסלעכווייז אויף די קעפּ, קוקן אַריין אין דיר און אַט — שוין פון אויבן אַראָפּ. הייבן זיך און שטייגן אַרויף.

זיי קיצלען זיך מיט אַנדערע, העכערע און קלענערע.

מיר פאָרן אין די בערג, פאָרן און שטוינען... אונטער שטשאַווניץ. בערג-ריזן וואָס שרעקן, וואָס וואַרפן אָן אַן-אימה מיט זייער גיגאַנטישקייט. ס׳דערמאָנט זיך דאָס חסידישע וואָרט: פאַרוואָס האָט זיך פון אַזאַ קליין ערד-שטויבעלע, דערהויבן אַזאַ באַרג.

— ווייל ס׳איז געווען נאָר אַ שטויבל.

שטייען זיי די בערג, איינער העכער פון צווייטן, שטייען זיי אַזוי מיט אויפגעבראַלטע מיילער ווי זיי וואָלטן געוואָלט אַלץ איינשלינגען, זיי שטשירן אַרויס מיט ציין, שוואַרצע, רויטע און פאַרקרומטע. מע לאָזט זיי נישט רוען, רק מע האַקט פון זיי שטיקער, יעדער מענטש זאָל האָבן גלאַטיק אונטער די פוס אָבער עס העלפט נישט, וואָס מער מע האַקט זיי, מע פייניקט זיי, אַלס שענער און אינטערעסאַנטער ווערן זיי, די קרוין פון נאַטור.

אכאטניצע - אַזוי הייסט דאָס דערפל, אַ צענדליק קילאָמעטער פון שטשאַווניץ. דאָס דערפל האָט זוכה געווען צו אַ שטיקל שם אין דער געגנט, צוליב די לאָדזשער „בנות" וואָס האָבן אָט דאָס מקום אויסגעקליבן פאַר זייער רו-אָרט.

הם... פון... פּוילישן „מאַנטשעסטער" לאָדזש ביז צום לאַנגסטן דאָרף אין פּוילן אכאטניצע אָבער פאַרפאַלן... ס׳איז דער אויסטויש, דער מרחק פון שטיקנדיקן לאָדזש ביז צום לופטיקן און רוימיקן אכאטניצע איז טאַקי אַזאַ, אַז ס׳מוז דערווייל אויפן וועג, אויסגעוואָרצלט ווערן אַלע נישט-געשמאַקפולע ריחות פון דומפּיקן לאָדז, פון די מ״ט שערי מאַטעריאַליסטישן מאַנטשעסטער און אַ ריינער, אַ צוגעגרייטער זאָל מען קענען איינזאַפּן דעם לויטערן און קרישטאַלן אויר פון די בערג.

מיר פאָרן טאַקי אַהין קיין אכאטניצע, מיר פאָרן. דער בעל-עגלה, אַ טיפּישער גוראַל וועלכע האַלט אין איין דערציילן:

הם... אַ גאַנצן טאָג „מאַדלין" זיי זיך, דאַוונען און בעטן, אין דער פרי, אַוונט און ביינאַכט, פאַר און נאָך יעדן עסן. הם... לעבעדיקע סידורים.

לעבעדיקע סידורים—אַזוי האָט זיי, מיט פּשטות און ערלעכקייט אָנגערופן דער פּשוטער גוראַל פון די בערג, און באמת געטראָפן אַ ריכטיקע באַצייכענונג.

און נישט קיין וואונדער, וואָס עס חידושט אים אַזוי, ערשט ס-ערשטע מאָל אַז אויף די פּיענינען-בערג, האָט זיך באַוויזן די אגודה-פאָן. ס-ערשטע מאָל נעסטן דאָ רעליגיעזע יידישע טעכטער, דען ביז היינט זענען דאָ געווען לויטער פרייע, בונדישע אָדער ציוניסטישע קאָלאָניעס, וואָס האָבן פאַרפּעסטיט די לופט מיט דעמאָראַליזאַציע, אויפגעריסן די אויגן אַזוי, אַז גלחים האָבן גערופן פון דער צמבאַנע צו די גלייביקע קריסטן זיי זאָלן זיך נישט אָפּלערנען פון די „פרעכע" יידן.

די פירערן פון דער קאָלאָניע שרה אָרלעאַן האָט טאַקי ריכטיק געזאָגט: אַז די קאָלאָניע איז אַ „קידוש השם" אין דער געגנט.

דיסציפּלין, בטחון און גאַסט-פריינטלעכקייט, דאָס זענען די הויפּט-עקרים פון אָט דער קאָלאָניע. צוויי קליינע דאָרפישע הייזלעך. איינס ביים צווייטן, זענען דאָס וואוין-אָרט פון דער קאָלאָניע.

גלין-גלאָן, גלין-גלאָן — דער גלאָק צוקלינגט זיך, אַלע גרייטן זיך צום עסן. דער עס־זאַל איז מיט גרינס דעקאָרירט, בלעטער, צווייגן אַ שטיק פרילינג אין שטוב.

גרין, איז דער סימבאָל פון בטחון—איז מיר מסביר די פירערן—דאָס איז דאָך אונדזער כלי-זיין.

איך גיב זיי צו נאָך אַ סימבאָל—לעבן, באַצירט מען דאָך שבועות מיט גרינס דערפאַר ווייל די תורה איז אַ „עץ חיים" אין טאָג פון שבועות, דער מתן-תורה וואָס איז אונדזער לעבן, ווערט פאַרשפּרייט גרינס.

זיי עסן און בענטשן. כ׳-איבערצייג מיך אין דער ריכטיקייט פון מיין בעל-עגלהס דעפיניציע „לעבעדיקע סדורים" זיי בענטשן און ס-דאַכט זיך אַז יעדער שאָקל פון אַ אונטער די פענצטער שטייענדיקער בוים — בענטשט מיט, ער בענטשט אַוודאי די בענטשערס, מיט אייביקער פרישקייט און יוגנט.

נאָכן בענטשן גייען זיי צו ערד-אַרבעט.

אַזוי—דערקלערט מיר די פירערן—מיר ווילן דאָ פאַרוואַנדלען אונדזער קאָלאָניע ווי אַן הכשרה-פּונקט, אשר ווען מיר עולה זיין קיין ארץ-ישראל זאָלן מיר זיין גרייט אויף יעדער מעגלעכער אַרבעט. באַזונדערס די אַרבעט אין פעלד.

און ס-הייבט זיך אָן די אַרבעט. מע פאַרזייעט, מע אַקערט און מע שנייט און מיט וויפל שמחה, מיט וויפל צושטראַלטקייט! די קאַסע איז איין אַ שטיק כלי-זמר מיט וועלכן יונגע, אידעאַלע טעכטער, שניידן די פּרוכט פון זייער אַרבעט. טייל זינגען אונטער — ברנה יקצורו.

יאָ—זאָל השם יתברך אייך באמת מזכה זיין צו זעען דעם גרויסן קציר-טאָג פון די אַרבעט און מי פון דורות, צו זעען דעם עתיד פון מלאה הארץ דעה.

צוזאַמען מיט מיר געפינט זיך דער שוחט פון שטאָט, וועלכער קומט אַרויס יעדן מיטוואָך שחטן לכבוד שבת. אויך אַ פאַרשטייער פון ראַבינאַט וואָס איז ספּעציעל געקומען מאַכן אַ פּלאַן פון אַן-עירוב אַרום זייער קאָלאָניע-הויז.

מיר אַלע מוזן זיך וואַשן און עסן, ס-פעלט נישט קיין שום בקשות „פון מוזן אַהיים-פאָרן" ניין מיר עסן און בענטשן. ביים בענטשן זאָגן מיר: הרחמן הוא יברך את בעלת הבית הזאת, מיט אַ-גאַנצער כוונה, מיר זאָגן עס אַרויס מיט שמחה.

אין דרויסן איז שוין דער וואָגן גרייט. דער פּויערישער גוראַל איבערצייגט מיך: נו האָסט האָסט שוין געזעען די „זשיוועס מאָדליטיווניקי", די לעבעדיקע סדורים.

יאָ...

כ׳-האָב געהערט און כ׳-האָב געזעען.

ר. ב.

■■■■

בנות־אגודת־ישראל אין ניו־יארק — א בריוו פון אמעריקא

ניו־יארק די שטאָט פון לויטער מאַטעריע, ווי דער הו-האַ רוישט און טומלט, דאָס לעבן רייסט און שלעפּט, פאַרזינקען פּשוט אין אַזאַ תהום פון אַ כסדריקן גייעג. אָט אין דער שטאָט האָט זיך געשאַפן אַ ווינקעלע, אַ שטיל און באַשיידן ווינקעלע, וואו ס-אַרבעטן לעבן און ווירקן, אונדזערע אידעען שוועסטער, בנות אגודת ישראל.

מיטן אָנקום פון פּרל. ווייגבערג, וועלכע האָט געלערנט אין קראָקעווער ב״י-סעמינאַר. איז אַריינגעטרעטן אַן-אויפלעבונג אין אונדזער באַוועגונג.

זונטיק פ׳ במדבר איז איינגעאָרדנט געוואָרן אַ גרויסער מיטינג, אויף וועלכן ס-זענען אָנוועזנד געווען פאָרטרעטערנס פון אַלע בנות־סניפים, אַלע זענען געקומען הערן דעם גרוס פון אונדזערע שוועסטערן און זייער שאַפן אין פּוילן.

דער אַלווייטיקער און גענויער באַריכטס־רעפעראַט פון פּרל. ווייגבערג האָט געדויערט העכער צוויי שעה. און האָט געהאַלטן אין שפּאַנונג אַלע אָנוועזנדע, וועלכע האָבן מיט גרויס פרייד אויסגעהערט דעם פריידיקן גרוס פון אַ זיך צו־וואַקסיגע און פונאַנדער געבליטע בנות־באַוועגונג אין פּוילן. פון דעם סעמינאַר און זיינע גרויסע דערציערישע דערפאָלגן אין דעם פונאַנדערוואוקס פון די בית־יעקב-שולן אין פּוילן.

די אָנוועזנדע האָבן געשטעלט פראַגן די רעפערענטן, וועגן פאַרשידענע אַקטועלע פּראָבלעמען, וועלכע זענען אַלזייטיק און אויספירלעך אַרומגירעט און באַלויכטן געוואָרן דורך דער פּרעלעגנטן. באַזונדערס איז געקומען צום אויסדרוק דער שווערער מאַטעריעלער מצב פון די בית־יעקב־שולן אין פּוילן.

ס־איז געשאַפן געוואָרן אַ קאָמיטעט וועלכע האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע צו אַרבעטן און צו העלפן פאַר די אַנטוויקלונג פון דער בנות און ב״י-באַוועגונג אין אַמעריקע און אין פּוילן.

די בנות־אָרגאַניזאַציע אין ניו-יאָרק, האָט זיך זייט דער גרינדונג מיט דריי יאָר צוריק שטאַרק צעוואַקסן, ס־זענען איינגעפירט געוואָרן דער קרייזן־סיסטעם מיט וועלכע ס-פירן אָן די פעאיקע חברות. אַ באַזונדערן אַכט ווערט געלייגט אויף יונגערע „יוגנט גרופּן" קינדער וואָס מע לערנט מיט זיי און מע דערציט זיי אין אונדזער באַוועגונג.

יעדן שבת קומען זיך די חברות צוזאַמען. מע לערנט פּרק, סדרה, דינים אַביסל געשיכטע. דערציילונגען פון אונדזערע גדולים אא״וו. ס־ווערט געפּלאַנט בקרוב איינצואָרדנען אַזאַ קינדער-שול מיט אַ געהעריקן סיסטעם. ס־ווערן שוין דערצו געמאַכט די געהעריקע הכנות.

באַגריסונג־ווערט איז דער פאַקט וואָס מיר טרעטן צו איינאָרדנען מחנכות־קורסן אויף וועלכן ס־וועלן געלערנט און אויסגעבילדעט ווערן פירערנס פאַר אונדזערע חברות. דערווייל קומט עס פאַר וועכנטלעך דורך שמועסן און רעפעראַטן, אָבער מיר בלייבן נישט דערביי, מיר ווילן עס פאַרגרעסערן, פאַרברייטערן און פאַרסיסטעמאַטיזירן.

אַ וויכטיקער אויפטו פון אונדזער אָרג. איז דאָס עפענען אַ קורס פון לערנען לייענען און שרייבן יידיש, אַזוי אַרום וועט מען האָבן אַ צוטריט צו אונדזער ליטעראַטור, וואָס וועט אַוודאי פיל פאַרשטאַרקן און באַפעסטיקן דעם באַוואוסטזיין ביי אונדזערע חבירות.

אָבער דאָס וויכטיקסטע איז—וואָס מיר טרעטן צו בקרוב צו עפענען אַ בית־יעקב־שול, די עפענונג פון אָט די שול איז פאַרבונדן מיט גרויסע־שוועריקייטן אָבער אַדאַנק איינעקע אידעאַליסטישע חבירות, וועט געלונגען אַלץ אַדורכצוברעכן און באַזייטיקן אַלע שטערונגען צו דער עפענונג פון אַזאַ מוסד, וואָס וועט דערציען אין אַמעריקע אַ דור פון תורה-געטרייע יידישע טעכטער.

פאַראַן אַפילו שוין אַזאַ שול „חינוך לבית רחל" וועלכע לערנט יידישקייט, די דאָרטיקע לערערן איז אַ שטאַרקע איבערגעגעבענע בנות־חברה און איינע פון אירע גרינדערינס. די שול איז אויך מיט לימודי־חול און וועט אין קורצן פאַרברייטערט ווערן און די לימודים וועלן סיסטעמאַטיזירט ווערן לויטן סדר פון אונדזערע „בית־יעקב"־שולן אין פּוילן, אָבער מיר ווילן עפענען נאָך איין שול און איצט איז די פראַגע זייער אַקטועל און ווערט גאָר ערנצט באַהאַנדלט דורך אונדזערע חבירות.

דער עיקר, דאָס איז האָט זיך אַ ריר געטון. אין ניו־יאָרק די שטאָט פון מ״ט שערי געפילדער. געפינט זיך אַ בנות אָרג. וואָס אַרבעט, דערציט און לערנט יידישע קינדער זיי זאָלן בלייבן טריי זייער תורה און עבר.

דער היינטיקער רצון פון די ניו־יאָרקער בנות איז צו שטיין אין אַן-ענגען און נאָענטן קאָנטאַקט מיט אונדזער חברות לדעה אין פּוילן, לערנען פון זייער אַרבעט און פאַרפלאַנצן עס אויפן האַרטן און טרוקינים באָדן פון אַמעריקע.

ב. גפן

ערב אַ צוזאַמענפאָר איז ליטא

(אַ בריוו פון קאָוונע)

אונדזער באַוועגונג צוואַקסט זיך לעצטנס ב״ה דאָ און דאָרטן, פון באַנט און ווייט הערן זיך פריילעכע גרוסן פון אָרגאַניזירן זיך פון יידישע פרויען לטובת אונדזער הייליקן רעיון.

מיר ווילן אייך דאָ איבערגעבן אַ גרוס פון דער ניי-אָרגאַניזירטער יידישער רעליגיעזער פרויען-באַוועגונג אין ליטא.

אונדזערע פרויען-אָרגאַניזאַציעס, טראָגן דעם נאָמען „בית-יעקב", אָבער זייער אַרבעט איז אין גאַנצן ענליך צו אייער „בנות אגודת ישראל" אין פּוילן. אגב איז איצט שוין אַקטועל, אַז אַלע אונדזערע פרויען אָרגאַניזאַציעס זאָלן טראָגן דעם איינהייטליכען נאָמען „בנות אגודת ישראל".

די „בית-יעקב"-אָרגאַניזאַציעס ביי אונדז אין ליטע געפינען זיך שוין, כמעט, אין אַלע שטעט און שטעטלעך און צייכענען זיך אויס מיט זייער טעטיקייט פאַר פאַרבעסערן און פאַרשענערן דאָס יידישע פרויען-לעבן אין יעדן פרט.

איצט גרייטן מיר זיך אינטענסיוו צו דער ערשטער קאָנפערענץ פון דער אָרטאָדאָקסישער פרויען־באַוועגונג אין ליטע.

דער מרכז אין קאָוונע אַנטוויקלט אַ שטאַרקע פּראָפּאַגאַנדע אין שריפט און וואָרט לטובת דער קאָנפערענץ. אונדזערע בעסטע חבירות האָבן אונטערגענומען אַ פּראָפּאַגאַנדע-טור אין אַלע סניפים און דער אינטערעס צו דער קאָנפערענץ פאַרשטאַרקט זיך פון טאָג צו טאָג.

אינים לעצטן נומער פון אונדזער זשורנאַל „בית-יעקב-שטים", וואָס דערשיינט פון צייט צו צייט אין קאָוונע, האָט פאַרעפנטלעכט אַ וואַרימען רוף „האספי" די הרבנית שפּירא, אין וועלכן ס־ווערט צוו. אַנד. געזאָגט:

„אין אַ שעה פון אינערלעכער צושפּליטערונג, אויסערלעכע רדיפות, אומגעהייערע ליידן, איז אונדזער רוף טאָפּלט שטאַרק: האספי! פאַרזאַמל אייך!" „זאַמל צונויף דיינע כוחות, רעד זיך צונויף מיט דיינע שוועסטערן פיר, אונטער אַ סך-הכל, וואָס האָסטו שוין געשאַפן און וואָס האָסטו נאָך אויפצוטון"

„היט אָפּ ערלעך די מצוות פון בין אָדם למקום ובין אָדם לחבירו, שטעלט זיך צום דינסט פון ג—ט און פאָלק, פאַרזאַמל זיך אַרום דער תורה-פאָן — די פאָן פון „בית-יעקב".

די אָרטאָדאָקסישע פרויען-באַוועגונג „בית-יעקב" פאַרנעמט זיך מיט באַטייליקן זיך אַקטיוו אין אַלע רעליגיעזע אַרבעטן פון דער אָרטאָדאָקסיע. אַזוי, למשל, איז טעטיק אַ פרויען-קאָמיטעט ביים מרכז פון „מזהירי שבת", וואָס האָט זיך געשטעלט די אויפגאַבע צו פירן אַ ברייטע פּראָפּאַגאַנדע און אויפקלערונגס-אַרבעט צווישן די פרויען פון אָרט. פרויען פאַר שמירת שבת.

אין קאָוונע האָט זיך אויך געשאַפן אַ קאָמיטעט פון „הכנסת כלה" ביי דער אַרטיקער גרופּע, וועלכע צייכנט זיך אויס מיט פיל ענערגי און מסירת-נפש אויף אַלע געביטן.

דער סדר-היום פון דער קאָנפערענץ האָט אַרויסגערופן אַ שטאַרקע פאַראינטערעסירונג אין אַלע קרייזן פון אָרטאָדאָקסישן יידנטום אין ליטא, ווי אַלע דערוואַרטן מיט שפּאַנונג די קאָנפערענץ מיט אירע רעזולטאַטן, אַזוי איז אויך אַ גרויסע רבנים-קאָנפערענץ אין פּאַניעוועזש געקומען צום אויסדרוק דאָס נחיצות פון דער באַוועגונג, אין איינעקע רעפעראַטן, וואָס האָבן גערופן דאָס ליטווישע יידנטום אונטערצושטיצן און צוהעלפן אָט די פיאָנערנס אין זייער קדוש-השם-אַרבעט.

מיט גרויס אינטערעס ווערט דאָ געהערט פון דעם לעבן פון אונדזערע בנות-שוועסטער אין פּוילן. באַזונדערס אינים היינטיקן יאָר, אינים צען יעריקן יובל פון אַזאַ בלי ע״ה פונאַנדערוואַקסנדיקע באַוועגונג. פּוילן — דאָס לאַנד, וואו ס־האָט געלעבט און געווירקט די שעפערן פון „בית-יעקב" פרוי שענירער ע״ה, וואו איר השפעה איז געווען אַזוי נאָנט און מאַמידיק, לאָזט אונדז הערן מיט דעם לעבן פון אונדזערע שוועסטער דאָרטן, גרוסן פון איר אָנגעהויבענער אַרבעט, אַז עס ווערט פאַרענדיקט און דערפירט צום תכלית פון איר רצון. לאָמיר האָפן, אַז די נאָענטע קאָנפערענץ וועט פיל משפיע זיין, כדי צו שטאַרקן און פאַרפעסטיקן אונדזער רעיון, שאַפן און אויפבויען אויף געזונטע אידעאישע יסודות, אַ לשם ולתפארתדיקע באַוועגונג פון אָרטאָדאָקסישע באַוואוסטזיניקע פרויען אונטערן פאָן פון בנות אגודת ישראל.

בית ייד.

גידענקט צו דערפילן אייער חוב פאר תרומת חברה!

Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

BAJS JAKOW ŁÓDŹ, 30 października 1935 r.

Adres Redakcji: „BAJS JAKOW" Łódź, Kilińskiego 44. TELEFON 109-77. P. K. O. 67.795.

ווּיכטיק פאַר אַלע בית-יעקב-לערערנס!

שוין אַרויס פון דרוק די צווייטע סעריע קרן-התורה-קאַיעטן מיט אַ ספּעציעלע הילע און ענטשפּרעכנדע פאַר קינדער נוצלעכע צושריפטן, אַקטועלע לאָזונגען ווי אויך בילדער פון חפץ־חיים, לובלינער רב, ד"ר דייטשלענדער, דעפּ. קירשבּרוין, סענ. מענדלזאָן זצ"ל און שרה שענירער ע"ה און להבחל"ח רבי יעקב ראָזנהיים, דר. נתן בירנבּוים, אַרויסגעגעבּן דורך דער אָרטאָדאָקסישער שול-אָרגאַניזאַציע „חורב" ביי אגודת-ישראל אין פּוילן.

פּרייז צוליב רעקלאַמע 65 גר. אַ טוץ צו באַקומען נאָר אין דער קאַיעטן-פאַבּריק J. Pružanski, Warszawa, Rynkowa 1 P. K. O. 45-83

ווי אויך אין אַלע בוכהאַנדלונגען.

אַלע מנהלים און מחנכים פון חדרים און ת"ת באַזונדערס ב"י לערערנס דאַרפן אַכטונג געבּן, אַז זייערע תּלמידים-ות זאָלן זיך באַנוצן נאָר מיט די „חורב"-קאַיעטן, כדי דאַדורך צו פאַרגרעסערן די הכנסות פון קרן־התורה.

דער חשובער און איבערגעגעבענער בנות-עסקנית, לאַנג-יעריקע טוערן פאַר אונדזער זשורנאַל פּרל. **מלכה קאַדזיאַל** (בעלכאַטאָוו) צו איר חתונה מיט ה' **אַלטבּעקער** (אוניעוו), ווינטשט אַ בּרכהפולן מזל-טוב און אַ גליקלעכן עתיד.

רעדאַקציע בית־יעקב־זשורנאַל

לאָדזש

אַ כּוס מיט ג—טלעכע ברכות טראָגן מיר אַנטקעגן אונדזער גיוו. לערערן **א. פוקס** (וולאָצלאַוועק) צו אירע תנאים מיט ה' **י. ראָזנבּלום** (וואַרשע). זאָל אייער צוזאַמענבונד זיין אַ קשר של קיימא.

פ. בעטציג, ט. סאַפּאַט, פ. ראָזנבּערג, ד. עדלזאָן, ב. מאַרכאַן, ל. וואַלפיש, ש. פינטשעווסקאַ, ח"ה האַלענדער און ב. הערץ.

בלוינע

די חשובע בנות-פּירערנס: לערערן **חינקע יאַנאָוויטש** צו איר חתונה מיט ה' **פּנחס זעליג קאַטשינסקי** (ביאַליסטאָק), פּרל. **רויזע בוכמאַן** צו איר חתונה מיט ה' **ש. בּורשטין** (וואַרשע) די האַרציקסטע מזל-טוב-ברכות ווינטש.

צענטראַלע
בנות-אגודת-ישראל
אין פּוילן

מזל-טוב, לאירושי מורתנו היקרה והאהובה מרת **קולר** אנו מברכות בברכת מזל-טוב חמה.

תלמידותיך חנה ושרה.

יסלה

אַ הערצלעכן מזל-טוב און אַ בּייענדיקע צוקונפט ווינטשן מיר אונדזערע חברות צו זייערע חתונות: **שרה רעטמאַן** מיט ה' **פיינגאָלד** (וואַרשע); **חי' סייעט** מיט ה' **ווייזער** (פּשיטיק) און צו די תנאים פון **מלכה הערבשטיין** מיט ה' **מערקער** (מאָגעלניץ)

לערערן ה. פאַמעראַנץ.
פרויען-קאָמיטעט
בנות צעירות בנות.

מאָגעלניץ

בברכת מזל-טוב חמה ונלבבה הננו מברכות את חבֿרתנו **יוכבד ציטרין** לאירושי' עם הב' מר **יחזקאל פעדערמאַן** מלודז. יה"ר מלפני אבינו שבשמים שיבנו את ביתם ברוח התורה והמסורה.

צירל הרשבּרג, הענאַ ראַק, פייגע גליצנשטיין, שרה רעדליך ורבקה לוין

לודז.

צו די חתונות פון אונדזערע איבערגעגעבענע פּירערנס: **אסתּר טייטלבּוים** מיט ה' **רובּין** און **וויטאַ בּוזהייסטער** מיט ה' **בּראַדמאַן** ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב.

בנות-אגודת-ישראל

קראָקע

לחברי היקר מר **יצחק קרונגרוד** ורשה ברכת מז"ט מאת שלו

אלתר שנור

לודז.

צו די חתונה פון אונדזער ל. פּירערן **רויזע בּוכמאַן** (וואַרשע) מיט ה' **ש. בּורשטין** (וואַרשע) ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב. זאָל אייער צוקונפט זיין אַ קייט פון אייביק גליק און צופרידנהייט, יזרח מזלכם כשמש בצהרים.

דיין איבערגעגעבּענע גרופּע

וואַרשע

מזל-טוב! מעומק הלב אנחנו מברכות את חברתנו **א. שאַלאָוויץ** (קאַטאָוויץ) לנשואי' עם מר **י. זעלדאָוויטש** (סטרי) יה"ר שתכנו את עתידכם ברוח התורה והמסורה.

המורה ח. טויבע.
בנות-אגודת-ישראל

קאַטאָוויץ

צו דער חתונה פון אונדזער גיוו. לערערן פּרל. **גליקסבּערג** (סאָקאָלאָוו-פּאָדל.) היט ה' **פּיעטרקאָווסקי** (בלאָשקי) און אונדזער ח' פּאַרויצנדע ן פּרל. **חנה רבקה טרויבּע** מיט ה' **טענענבּוים** (וואַרשע) ייי אויך אונדזער איבערגעגעבענע חברה **מאַטל בּערקאָוויטש** (בלאָשקי) מיט ה' **גראָסקאָפּף** (זד. וואָלע) ווינטשן מיר אַ האַרציקן מזל-טוב. זאָל אייער נייער וועג אין לעבן זיין באַגלייט מיט ג—טלעכער ברכה.

לערערן שרה מערזער
בנות-אגודת-ישראל

בלאָשקי

פיל גליק, בליענדיקע צוקונפט און גייסטיקע פּאַרגיניגנס ווינטשן מיר אונדזער אידעען-שוועסטער פּרל. **ח. סאַקאָלאָוו** (באַדזאַנאָוו) צו איר תנאים מיט ה' **האַלענדער** (ווישאָגראָד). איר זאָלט זוכה זיין צו בויען אייער צוקונפט אויף די בערג פון יהודה און ירושלים און דאָרט פּלעכטן די גאָלדענע קייט פון אונדזערע אָבות.

בנות אגודת ישראל.

באַדזאַנאָוו

אַ האַרציקן מז"ט ווינטשן מיר אונדזער פּירערן פּרל. **דזשאַלאָווסקאַ** צו איר תנאים שרייבן מיט ה' **לעווין**. אונדזער חברה און פּירערן פּרל. **גאָלדוואַסער** צו איר תנאים מיט ה' **פּרענקל**. און ח' **רבקה טיבּערג** צו אירע תנאים

גרופּע „אָביב" ביי בנות-אגודת-ישראל

לודז.

אַ האַרציקן מזל-טוב ווינטשן מיר צו די תנאים פון אונדזערע בנות-חברות: **רייזל זאַנאַבענד** (דזשאַרט) מיט ה' **משה טרויבּע** (קאַליש) און **לאה ווינטער** (דזשאַרט) מיט ה' **יעקב גאָלדמאַן** (היערושאָוו). זייט זוכה צו בויען אייער עתיד אין גייסט פון אונדזער אידעאַל.

בנות-אגודת-ישראל.

דזשאָרט

מיינע זייער איבערגעגעבענע בנות-חברות: פּרל. **רחלע וויגדאָראָוויטש**, פּרל. **פּאַווע לעדערמאַן**, פּרל. **ביילע וואָלקאָוויטש** (בזעזשין) צו זייער תנאים שרייבן די האַרציקסטע מזל-טוב-וואונטשן.

לער. ט. יערוזאַלים

בזשעזשין לאָדזש

שוין דערשינען דאָס ערשטע העפט

אבֿרהם מרדכי ראַגאָווי

שענירער־ביבליאָטעק

דער מענטש
און זיין לעבנס-ווערק

פּאָפּולערע פּרטייטשונג פון „שמונה פּרקים להרמב"ם"

די שענירער־ביבליאָטעק האָט שוין צוגעגרייט אַ גאַנצע ריי פאַרשידענע אויסגאַבן אויף צו שטילן דעם דורשט אין ריינער אמתער ליטעראַטור אין וואָס עס נייטיקט זיך אונדזערע שולן און יוגנט-באַוועגונג.

דורכן פאַרשפּרייטן די שענירער ביבליאָטעק שטעלט איר דעם ריכטיקסטן מאָנומענט די גרויסע נפטרת, וואָס איר איינציקע שטרעבונג איז געווען צו זען אַ גוטע ליטעראַטור פאַר אונדזער יוגנט. בלויז אַ ביסל מי, בלויז אַ קליין ביסל אָנשטרענגונג און גוטן ווילן, וועט די שענירער ביבליאָטעק געבן מוט און קראַפט אויסצופירן דעם זיך גישטעלטן ציל.

זאָל כאָטש יעדע אָפּטיילונג באַשטעלן 5 עקזעמפּלאַרן!

פּרייז 5 עקז. נאָר 3 גילדן.
איין עקז. 95 גראָשן
ווייניקער ווי 5 עקז. מוז גיצאָלט ווערן פריעראויס!

דעם טיפסטן מיטגעפיל דריקן מיר אויס אונדזער געטרייע בנות-חברה **חנה קאַלאַטאַך**, צום פּריצייטיקן טויט פון איר הייס-געליבטער **מוטער** ע"ה. ג—ט זאָל דיך טרייסטן צוזאַמען מיט די אבלי ציון און אין דער אַרבּעט פאַר אונדזער אידעאַל זאָלסטו טרייסט געפינען.

[illegible] בנות-אגודת-ישראל

דזשאַלאָשיץ

שוועסטערן **לענטשיצקאַ** [illegible] אָן מיין מיטגעפיל-אויסדרוק צוליבן טויט פון אייער ליבער **מוטער** ע"ה.

רייזל אַלטבּעקער

אוניעוו

דעם טיפסטן מיטגעפיל דריקן מיר אויס די בנות-חברות שוו. **חי' און שאַרנאַ קאַמינקאָווסקאַ** און פאַ יליע צוליב דעם פּריצייטיקן טויט פון זייער **פאָטער** ע"ה. אין דער אַרבּעט פאַר אונדזער אידעאַל, זאָלט איר אַ טרייסט געפינען.

לער. ב. זאַלעשינסקאַ.
בנות-אגודת-ישראל

סלופּצא

דעם טיפסטן מיטגעפיל דריקן מיר אויס אויס אונדזער ·איבערגעגעבענע חברה פ. **פאַבּריקאַנט** צוליב דעם פּריצייטיקן טויט פון איר הייס-געליבטע **מוטער** ע"ה. זאָל דיך השי"ת טרייסטן צוזאַמען מיט די וואָס טרויערן אויף ציון וירושלים. אין דער געטרייער אַרבּעט פאַר פּונדזער בנות-רעיון זאָלסטו אַ טרייסט געפינען.

בנות-אגודת-ישראל
לער. ר. בערלינער.

יאַנוב-לוב.

אונדזערע איבערגעגעבענע, און אַקטיווע בנות-שוועסטערן **לענטשיצקאַ** צוליב דעם טויט פון זייער הייס-געליבטער **מוטער** פרוי **מיכלאַ** ע"ה, אונדזער טיפסטן מיטגעפיל און ביילייד. המקום ינחם אותן בתוך שאר אבלי ציון וירושלים.

בנות-אגודת-ישראל,
לער. טאָבּע שטיין,
יוגנט-גרופּע „שלימות".

אוניעוו

אַבּאָנאַמענטס־פּרייז

אַ יאָר — 6 גילדן. אַ האַלב יאָר 3 גילדן.
אַ פערטל יאָר—1.50 גילדן.

אַנאָנסן־פּרייז

אַ גאַנצע זייט— 200 ג. אַ האַלבע זייט — 100 ג.
אַ פערטל זייט — 50 ג. אַ אַכטל זייט 25 ג.

אַ גראַטולאַציע ביז 20 ווערטער 3 גילדן געלט פאַר אַנאָנסן פריעראויס.

גיזעצט ביי מ. ראָזענשטיין פּיעטרקאָוו פּל. טריבונאַלסקי 4 טעלעפאָן 12-13

Wyd. Luzer Gerszon Frydenzon. Nakł. Centr. (B. A. J.) Agudas Israel w Polsce. Druk. M. Rozensztajna Piotrków Pl. Tryb. 4.